

**De Ivre Ac Potestate Romanorum Pontificum,
Imperatorum, Regum ac Episcoporum**

Alvarez Guerrero, Alfonso

Coloniae Agrippinae, 1586

VD16 A 2069

De sermone episcopali, in quo tractatur de iustificatione hominis, de
prædestinatione, de eleemosyna, de ieiunio, de oratione, de articulis fidei,
sacramentis, de iudicio vniuersali, & de purgatorio. ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-63477](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-63477)

tur iniuria. Itaque maximè decet Reges & Principes esse iustos, & in suo regno iustitiam obseruare, vt multoties diximus.

Philosophus circa finem i. ethicorum, inuictissime, catholice Rex, præter iustitiam & prudentiam enumerat decem alias virtutes morales, videlicet, fortitudinem, temperantiam, honoris amatiuam, magnanimitatem, largitatem, magnificentiam, mansuetudinem, veritatem, affabilitatem, & eutrapeliam, quam benè societatem, vel bonam conuersationem appellare possumus. Itaque duodecim sunt virtutes, quarum vna est in intellectu, vt prudentia; vna in voluntate, vt iustitia, quatuor in irascibili, vt fortitudo, mansuetudo, magnificentia, & magnanimitas; & sex in concupiscibili, vt temperantia, liberalitas, honoris amatiua, veritas, affabilitas, eutrapelia. Sed non omnes illæ duodecim sunt equè principales, quia quedam sunt cardinales, & principales; quedam verò annexæ. Cardinales autem sunt quatuor, videlicet, prudentia, iustitia, fortitudo, temperantia. Annexæ autem sunt aliæ octo, de quibus suprà fecimus mentionem.

DE SERMONE EPISCOPALI, IN
quo tractatur de iustificatione hominis, de predestinatione,
de eleemosyna, de ieiunio, de oratione, de articulo
fidei, de sacramentis, de iudicio vniuersali,
& de purgatorio. Cap. L.

S V M M A R I V M.

- 1 Hominum malignitas hodierno tempore multum aucta.
- 2 Ad imaginem Dei creatus est homo. & num. 34.
- 3 Dei filius cur in mundum missus à patre.
- 4 Fides sine operibus mortua est.
- 5 Fides in primis Christiano necessaria est.
- 6 Christus in oratione Dominica quid n. docet.
- 7 Eleemosynam faciens non palam, sed secretè eam facere debet.
- 8 Conuerti faciens peccatorem ab errore viæ suæ animam suam morte saluat.
- 9 Secundum laborem vnusquisque mercedem suam accipiet.

- 10 Peccati stipendium mors est.
- 11 Semper orandum est.
- 12 Omnis lex in vno sermone impletur.
- 13 Opera carnis manifesta sunt. Item que, & quot sint. & numero 18.
- 14 Fructus spiritus qui, & quot sint.
- 15 Corporalis exercitatio ad modicum utilis est, pietas vero ad omnia.
- 16 Oratio quos fructus pariat, & que in oratione requirantur. & numero 17.
- 19 Præcepta veteris testamenti quot erant.
- 20 Duplex est hominis iustificatio.
- 21 Deus hominem de paradiso eiciens naturæ legem illi dedit.
- 22 Originale peccatum quid sit.
- 23 Per baptismum tollitur originale peccatum.
- 24 Triæ sunt necessaria homini ad salutem.
- 25 Naturæ lex quid sit.
- 26 Homo quæ de causa retrahitur à malo, bonoq; adhæret.
- 27 Quadruplex lex inuenitur.
- 28 Maximum, & primum mandatum quod sit.
- 29 Tota Christi lex à charitate dependet.
- 30 Mandatorum omnium duæ sunt radices.
- 31 Gratia licet à solo Deo data sit, attamen homini datum est, ut sibi concedatur. & numero 32.
- 33 Error Pelagij posuit hominem ex sola libertate arbitrij posse mori veri.
- 34 Prædestinatio quid sit, & in quo differt providentia à prædestinatione.
- 36 Virum prædestinatio habeat infallibilem certitudinem.
- 37 Quare Deus quosdam prædestinat, alios vero reprobet.
- 38 An prædestinatio sanctorum præcibus iunari possit, ad hoc ut non prædestinatus prædestinetur.
- 39 Duæ in Deo intelliguntur prædestinationes, seu ordinationes.
- 40 Deus multoties propter duritiam, & hominum peccata deiecit eos in manū, seu consilio sui liberi arbitrij.
- 41 Prædestinatio neminem cogit ad malum, siue ad bonum.
- 42 Alius prædestinationis modus secundum Dei providentiam.
- 43 Evangelica præcepta quomodo intelligantur.

- 44 Ad maiora non vocat Deus, quos & minora videt non praestare.
- 45 Iustificatio est, cum homo ex impio pius sit. item quæ, & quos requirantur ad hominis iustificationem.
- 46 Imperfectè dispositus quomodo intelligatur.
- 47 Hominis iustificatio duplex est.
- 48 Secunda hominis iustificatio quæ sit.
- 49 Declaratio iustificationis in sacrosancta œcumenica synodo Tridantina.
- 50 Per observationem mandatorum Dei & ecclesiæ, bona fide cooperante, homines de die in diem renouantur, atque magis iustificantur.
- 51 Pro mortali peccato amittitur iustificationis gratia, fides verò non item.
- 52 Eleemosyna vnde dicta: item & quos effectus pariat.
- 53 Habens superfluum naturæ, & personæ, superfluitatis ratione alijs subuenire tenetur.
- 54 An de illicitè acquisitis eleemosyna fieri possit: & quæ dicantur illicitè acquisita.
- 55 In potestate alterius constitutus eleemosynam facere nō potest, quia de alieno faciendæ non sunt.
- 56 Per ieiunium castitas conseruatur, & mens liberius ad sublimis contemplanda eleuatur.
- 57 Ieiunium duplex est.
- 58 Quæ personæ ab observatione ieiunij excusentur.
- 59 Oratio vnde dicta, & quantas afferat utilitates.
- 60 Pro inimicis orandum est.
- 61 Breuis, & cum seruore oratio esse debet.
- 62 De valore orationis dictæ ab audientibus Missam.
- 63 Quæ, & quot requirantur ad hoc, ut oratio perfecta sit. Et Dominica oratio ceteris praefertur.
- 64 Inter omnia necessaria ad salutem Christianam præcipua est oratio.
- 65 Orationis Dominica expositio.
- 66 Orans mentem in Deum eleuare debet.
- 67 Hæretici propriè dicuntur lupi rapaces.

¶ T quia ¶ hominum malignitas in his tem-
poribus multum creuit, vnde maxima dis-
cessio in ecclesia Dei orta est, ideo sanctissi-
mi Episcopi in suis ecclesijs hunc sermonem
predicent iudicio meo, iuxta illud Matth.
ultimo: Eunt ergo docete omnes gentes, docentes eos
seruare omnia, quaecunque mandavi vobis. Matth. v. Vos
estis lux mundi, &c. & sicut lux est manifestatio omnium
occultorum, sic praelati per intelligentiam sacrae scripturae
debent ex officio notificare alijs omnia opera virtutum.

PRIMA PARS SERMONIS EPI-
SCOPALIS.

*De Iustificatione hominis, de Praedestinatione, de
Elemosyna, de Ieiunio, & de
Oratione.*

D Eus ¶ creauit hominem ad imaginem suam, Gene.
1. 26. eumque gratia ornauit. Itaque creauit homi-
nem rectum, & reliquit in manu consilij sui, vt nō
minorem haberet vim ad eligendum bonum, quā ma-
lum. Quod si hac libertate vsus fuisset recte, & mandatis
obedisset, bona, quae acceperat, atque iustitiam, sibi & po-
steritati suae conseruasset, omne denique peccatum, atque
vitium vitasset. Verum postquam primus parens contra
ea, quae mandauerat Deus, fecit, incidit in poenam à Deo
propositam, & iustitiae donum pulcherrimum amisit: Ita-
que caro corrupta stetit, & deinde processit animi, & cor-
poris infirmitas. ¶ Deus igitur, qui diues est in misericor-
dia, nolens perire, quod condiderat, filium suum misit in
mundum, vt per sanguinem eius natura humana haberet
redemptionem, Apost. ad Ephes. 1. posuit enim Deus super
eum iniquitates nostras, vt in corpore suo peccata ferret
in cruce, Esa. 53. & Petrus in epist. 2. c. 1. Peccata nostra ip-
se pertulit in corpore suo super lignum, vt peccatis mortui
iustitiae viuamus, cuius liuore sanati estis; eratis enim sicut
ovines errantes, sed conuersi estis nunc ad pastorem ve-
strum

Ee 3

strum

strum, Episcopum animarum vestrarum. Ideo dixit Apostolus j. ad Cor. vj. Abluti estis, sanctificati estis, iustificati estis. Abluti estis virtute sanguinis Iesu Christi in baptismo, secundum illud Apocal. j. Lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo. Sanctificati estis virtute sanguinis Christi, per gratiam consecrati. Iustificati estis ad statum iustitiæ, ita sanctus Thom. in d. c. vj. Sed aliqui insensati credent bant fidem & baptismum sufficere ad salutem sine operibus bonis, etiam cum operibus malis. Quod factum est, quia fides sine operibus mortua est; vt in epist. Iaco. c. ij.

4 Ideo Apost. ad Roma. vj. dixit post multa: Quid ergo peccabimus, quoniam non sumus sub lege, sed sub gratia? absit. Liberati autem à peccato, serui facti estis iustitiæ, q. d. non valet obiectio, quia tempore nouæ legis manent præcepta moralia, eo quod sunt de dictamine rationis rectæ: propter quod non sumus absoluti ab eorum obligatione, liberati autem à peccato, serui facti estis iustitiæ, i. obligati ad iustitiæ operationem. Et aduerte, quia antiquis temporibus fuerunt insani, dicentes, quod cognitio fidei sine operibus sufficiebat ad salutem. Contra quem errorē scripsit beatus Iacobus (vt dixi supra) in epist. sua c. ij. & ideo contra sequentes dicit beatus Ioan. in dicta epist. j. c. iij. Filioli, nemo vos seducat, qui facit iustitiam, iustus est: non ille, qui credit sine operibus, sed qui facit iustitiam.

5 opera iustitiæ. f. Sed primum, quod est necessarium Christiano, est fides, sine qua nullus dicitur fidelis Christianus: & inde est, quod quando homo baptizatur, primo confitetur fidem, & dicitur Matth. vlt. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit. & dicitur ad Heb. xj. Sine fide impossibile est placere Deo. Itaque per fidem inchoatur in nobis vita æterna; quia fides docet nos omnia necessaria ad bene viuendum; & accedentem ad Deum oportet credere, ad Hebr. xj. Ideo fuit necessarium, vnitatem fidei in vnum colligi, vt facilius possit ab omnibus proponi, ne aliquis per ignorantiam fidei à veritate deficeret. Sed de fide dicemus in secunda parte sermonis.

6 f. Et Christus in oratione Dominica docet nos orare pro peccatis dicendo: Et dimitte nobis debita nostra; itaque

que homo iustificatur ex fide nuda, sed ex fide charitate formata, vt dixi. Quia qui dicit se nosse Deum, & mandata eius nō custodit, mendax est, & veritas in eo non est, Ioan. in epist. j. c. ij. & si vis ad vitam ingredi, serua mandata, Matth. xix. & omnem palmitem in me non ferentem fructum, tollet eum; & afferentem fructum purgabit eum, vt fructum plus afferat, Ioan. xv. & ibi etiam legitur: Si pręcepta mea seruaueritis, manebitis in dilectione mea, sicut & ego patris mei pręcepta seruauī. Vos amici mei estis, si feceritis, quę ego pręcipio vobis, animas vestras castigantes in obedientia charitatis, id est, ex charitate mandata Dei seruando, in quibus prohibetur adulterium, &c. Legitur etiam Matth. ultimo: Euntes docete omnes gentes, docentes eos seruare omnia, quęcunque mandauī vobis. & omnis arbor, quę non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. Efflore autem factores verbi, non auditores tantum, fillentes vosmetipsos, Iaco. j. Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cęlorum, Matth. iij. & iij. Pœnitementi, & credite Euangelio, Mar. j. Mouebo candelabrum tuum de loco suo, nisi pœnitentiam egeris, Apocal. ij. Confitemini alterutrum peccata vestra, & orate pro inuicem, vt saluemini. Qui iustus est, iustificetur adhuc; & sanctus sanctificetur adhuc, Apocal. cap. fina. Crescite vero in gratia, & in cognitione Saluatoris Domini nostri Iesu Christi, id est, merendo eius augmentum per bona opera, Petrus in ij. epist. cap. vlt. Si diligitis me, mandata mea seruare: qui habet mandata mea, & seruat ea, ille est, qui diligit me, Ioan. xiiij. & scriptum est: Nemo venit ad patrem, nisi per me. i. in me credendo, & opera imitando. Et legitur in sancto Ioanne, c. viij. Amen dico vobis, si quis sermonem meum seruauerit, mortem non videbit in æternum. Petite, & dabitur vobis, quęrite, & inuenietis; pulsate, & aperietur vobis; intrate per angustam portam, i. per conatum liberi arbitrij, Matth. v. Legitur etiam in epist. j. Petri, cap. iij. Omnium autem finis appropinquabit: estote itaque prudentes, & vigilate in orationibus: ante omnia autem mutuam in vobismetipsis continuam charitatem habentes, quia chari-

Ec 4 ras

tas operit multitudinem peccatorum. Qui non accipit crucem suam, & sequitur me, non est me dignus, id est, voluntarie mortem tolerando, Matth. x. & nescitis, quod hi, qui in stadio currunt, omnes quidem currunt, sed unus accidit brauium? sic currite, ut comprehendatis brauium, seu premium aeternae felicitatis, ad Cor. ix. Videte ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis, alioquin mercedem non habebitis apud patrem, qui in caelis est, Matth. vj.

Et quicumque potum dederit uni ex minimis istis calicem aquae frigidae tantum, amen dico vobis, non perdet mercedem suam, Matth. x. † Et te autem faciente eleemosynam, nesciat sinistra tua, quid faciat dextera tua, Matth. vj. & à diebus Ioannis Baptistae usque nunc regnum caelorum vim patitur, & violenti rapiunt illud, Matth. xj. & Christus dixit: Verè dico vobis, quia hæc vidua paupercula plus omnibus misit, Lucæ xxj. Et Apostolus, qui certus erat, quod Deo erat acceptus, petit, & orat pro se, ut in cap. xij. ad Hebr. & etiam ipse pro alijs. Nemo igitur adeo magnus, aut sanctus sit in oculis suis, ut non indigeat orationibus Sanctorum. Interrogatus etiam Christus à Phariseis, quando venit regnum Dei, dixit eis: Regnum Dei intra vos est, Luc. xvij. hoc est, in vestra potestate est constitutum, ut illud promereri possitis; quia si feceritis, quod in vobis est, Deus gratiam tribuet promerendi. Et scriptum est, mandatum novum do vobis, ut diligatis invicem, sicut dilexi vos, Ioan. xij. & finis præcepti est charitas, j. ad Tim. c. j. &, gloria autem, & honor, & pax omni operanti bonum, ad Roma. ij. Si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum, ut quidquid petierimus, accipiemus ab eo, quia mandata Dei custodimus, dicit beatus Ioan. in j. episto. c. iij. Surge qui dormis, resurge à mortuis, & illuminabit te Christus, ad Ephes. c. v. Filioli mei, non diligamus verbo, neque lingua, sed opere, & veritate, Ioan. in j. episto. cap. iij. & Apostolus dixit ad Roma. xij. Plenitudo legis est dilectio. Et ad Cor. epist. j. cap. j. dixit: Imitatores mei estote, sicut & ego Christi. Estote autem factores verbi, non auditores tantum, Iacobi.

eo. j. † Qui conuerſi fecerit peccatorem ab errore via⁸
ſua, ſaluabit animam eius à morte, & operit multitudinem
peccatorum, Iaco. in c. ſu. Si conſiteamur peccata noſtra,
fidelis eſt, & iuſtus, vt remittat nobis peccata noſtra, Ioan.
in j. epiſt. c. ij. Miſericordiam volo, non ſacrificium, Matth.
ix. Nemo poteſt venire ad me, niſi pater, qui miſit me, tra-
xerit eum, Ioan. vj. id eſt, per fidem charitate formatam.
Mutuum date, nihil inde ſperantes, & erit merces veſtra
multa, & eritis filij altiſſimi. Tu autem cùm oraueris, in-
tra cubiculum tuum, & clauſo oſtio ora patrem tuum in
abſcondito; & pater tuus, qui videt te in abſcondito, red-
det tibi, Matth. vj. Venite ad me omnes, qui laboratis, &
onerati eſtis, & ego reſciam vos; iugum enim meū ſua-
ue eſt, & onus meum leue, Matth. xj. Qui ſuſcipit vnum
paruum talem in nomine meo, me ſuſcipit, Matth. x. &
Luc. ix. quia qui ſuſcipit proximum propter Chriſtum, di-
citur Chriſtum recipere. Videte ne contemnatis vnum ex
his puſillis: dico enim vobis, quia angeli eorum in cœlis
ſemper vident faciem patris mei, qui in cœlis eſt. Non e-
nim veni vocare iuſtos, id eſt, ad pœnitentiam, ſed pecca-
tores: licet aliquos iuſtos vocauerit ad augmentum gra-
tiæ, vt Petrum, Andream, & conſimiles, Matth. ix. & etiã
Abraham propter obedientiam meruit augmentum, licet
ipſe eſſet vir iuſtus, vt conſtat ex ſacra ſcriptura, Gène. xx.
† Vnuſquiſque autem propriam accipiet mercedem ſe-
cundum ſuum laborem, ad Corinth. j. cap. iij. Tu reddis
Domine vnicuique ſecundum opera ſua, Pſal. vj. & Matth.
xvj. legitur: Filius enim hominis venturus eſt in gloriam
patris ſui cum angelis ſuis, & tunc reddet vnicuique ſecun-
dum opera eorum. Ignoras quoniam benignitas Dei ad
pœnitentiam te adducit? id eſt, per Ieſum Chriſtum me-
diatorem noſtrum. † Stipendiū enim peccati, mors; gra-
tia autem Dei vita æterna in Chriſto Ieſu Domino noſtro,
id eſt, per Chriſtum mediatorem noſtrum, ad Roman. vj.
Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati eſtis, & ego
reſciam vos, Matth. xj. Et legitur in Hieremia, cap. xxxii.
Oculi Domini aperti ſunt ſuper omnes vias filiorum A-
dam, vt reddat vnicuique ſecundum vias ſuas. Dum tem-

Ec s

pus

pus habemus, operemur bonum ad omnes, maximè autem ad domesticos fidei, ad Galat. vj. † Oportet temperare, & non deficere, Luc. xvij. Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam; & ego resuscitabo eum in nouissimo die, Ioan. vj. Mandatum nouum do vobis, vt diligatis inuicem, sicut dilexistis vos, Ioan. xij. † Omnis enim lex in vno sermone impletur; diliges proximum tuum, sicut teipsum, ad Galat. viij. Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, & pater meus diligit eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus, Ioan. xiiij. In Christo Iesu neque circumcisio aliquid operatur, neque præputium, sed fides, quæ per charitatem operatur. i. implendo diuina præcepta, ad Galat. v. † Omnis enim lex in vno sermone impletur; diliges proximum tuum sicut teipsum, ad Galat. viij. Spiritu ambulare, & desideria carnis non perficietis, ad Galat. v. Conuincuntur hæretici dicentes, quod credentes non damnabuntur, etiam si moriantur in peccato mortali. Sed improbatur hoc per Apostolum ad Gal. v. Manifesta sunt opera carnis, quæ sunt immunditia, fornicatio, impudicitia, luxuria, inimicitia, &c. quoniam qui talia agunt, regnum Dei non possidebunt. Et illud, quod dixit Apostolus j. ad Timoth. c. j. Lex iusto non est posita, intellige, quantum ad vim coactiuam; quia iustus non cohibetur timore poenæ à malis. Tollite iugum meum super vos, & discite à me, quia mitis sum, & humilis corde; & inuenietis requiem animabus vestris, Matth. xj. Legitur etiam in cap. iij. epistolæ diui Iacobi: Appropinquate Deo, & appropinquabit vobis, dona gratiæ suæ conferendo, & etiam augmentando, quia sine gratia sensus, & cogitatio hominis prona sunt in malum ab adolescentia sua, Genes. viij. † Fructus autem spiritus est charitas, pax, patientia, benignitas, fides, modestia, continentia, &c. ad Galat. v. Vendite quæ possidetis, & date eleemosynam, Lucæ xij. Stipendia enim peccati mors, gratia autem vita æterna in Christo Iesu Domino nostro, ad Roman. vj. Imitatores mei estote, sicut & ego Christi. Laudo autem vos fratres, quod per omnia mei memores estis; & sicut tradidi vobis, præcepta mea

mea tenetis, j ad Cor. xj. Obsecramus pro Christo, reconciliamini Deo per opera charitatis, ij. ad Corinth. v. Aduantes autem exhortamur, ne in vacuum gratiam recipiat; ait enim, tempore accepto exaudiui te, & in die salutis adiuui te. Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis, nemini dantes ullam offensionem, vt non vituperetur ministerium nostrum; quia mala subditorum redeunt in vituperium praelatorum. Qui parce seminat, i. parum dat, parce & metet. i. parum in premio recipiet. Et qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet: Hilarem enim datorem diligit Deus, ij. ad Cor. vj. Placeo mihi in infirmitatibus, in contumelijs, in necessitatibus, in persecutionibus, in angustijs pro Christo. Cum enim infirmor, tunc fortior sum per auxilium diuinum mihi collatum, ad Cor. xij. Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi, ad Galat. vj. Et Apostolus dicit ad Coloss. j. Vt ambuletis digne Deo per omnia placentes, in omni opere bono fructificantes, & crescentes in scientia Dei; & ad Timo. c. ij. dicit: Obsecro igitur primum omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro regibus, & omnibus, qui in sublimitate constituti sunt, vt quietam, & tranquillam vitam agamus in omni pietate, & charitate. Hoc enim bonum est, & acceptum coram Salvatore nostro Deo, qui omnes homines vult saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Et in c. iij. dicit praelatis: Et sic ministrent nullum crimen habentes; qui enim bene ministraverint, gradum bonum sibi acquirent. Et in cap. iij. ad Timoth. legitur: Exerce autem te ipsum ad pietatem; nam ¹⁵ exercitatio corporalis ad modicum utilis est, pietas autem ad omnia utilis est, promissionem habens vite, quae nunc est, & futurae. Et in cap. vj. ad Hebr. dicit Apostolus. Non enim iniustus Deus, vt obliuiscatur operis vestri, & dilectionis, quam ostendistis in nomine ipsius. Et sanctus Lucas in Actib. Apost. xij. dicit: Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei. Et in cap. x. legitur: Orationes tuae, & eleemosynae ascenderunt in memoriam in conspectu Dei. & in cap. xxvj. legitur etiam: In omnem regno-

regionem Iudeæ, & gentibus annunciabant Apostoli, ut
 poenitentiam agerent, & conuerterentur ad Deum, digna
 poenitentiae opera facientes, ut secundum qualitatem delictorum sit quantitas bonorum operum. Dixi superius,
 exerce teipsum ad pietatem, id est, ad cultum omnipotentis Dei, & opera misericordiae. Ambulate dum lucem
 habetis, ut non vos tenebrae comprehendant, Ioan. xij.
 Amen dico vobis, nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut paruuli isti, non intrabitis in regnum caelorum, xviij.
 Matth. Sinite paruulos venire ad me, talium est enim regnum caelorum, Matth. xix. Dixi superius allegando Timotheum in cap. ij. Obsecro igitur primum omnium fieri obsecrationes, orationes, &c. debetis scire quod postquam Apostolus docuit Timotheum, quomodo reducat populum ad formam verae fidei, docet eum, ut doceat populum de pertinentibus ad cultum fidei, id est, orationibus, & obsequijs; ut constat ex textu, in quo aperte ostendit Apostolus, quod inter omnia necessaria ad salutem Christianam praecipua est oratio. † Tria bona facit oratio; est
 16 efficax, & utile remedium contra mala; liberat enim a peccatis commissis; liberat etiam a timore peccatorum superuenientium, a tribulationibus, & tristitijs; liberat etiam a persecutionibus, & inimicis; item ad secretorum diuinorum reuelationem, c. si ergo, viij. q. j. Item ad celestium degustationem; unde sine oratione non gustantur diuina. Et oratio est efficax, & utilis ad omnia desideria obtinenda; ideo legitur Lucae xviij. Oportet enim semper orare, & nunquam deficere. Et oratio nos facit familiares Deo. Dauid, Dirigatur oratio mea, sicut incensum in conspectu tuo. Sed oratio Dominica inter alias principalior
 17 inuenitur: † Habet enim quinque excellentias, quae in oratione requiruntur: nam debet esse oratio secunda, recta, ordinata, deuota, humilis. Et de oratione diximus supra in cap. de horis canonicis, & in ista prima parte sermonis dicemus. Multae aliae auctoritates eiusdem sententiae possent adduci, sed ex dictis conuincuntur haeretici, dicentes, quod credentes non damnabuntur, etiam si moriantur in peccato mortali. Et etiam improbat per Apostolum

lum ad Galat. v. dicentem (vt iam dixi) † Manifesta sunt ¹⁸
 opera carnis, quæ sunt fornicatio, immunditia, impudici-
 tia, luxuria, idolorum seruitus, inimicitia, contentiones,
 emulationes, iræ, rixæ, dissensiones, sectæ, inuidia, homici-
 dia, ebrietates, & his similia: quoniam qui talia agunt, reg-
 num Dei non consequentur. Et illud, quod dicitur ad Ro-
 man. iij. Arbitramur enim iustificari hominem per fidem
 sine operibus legis; dicamus sic, Arbitramur enim nos A-
 postoli à Spiritu sancto instructi, hominem iustificari per
 fidem charitate formatam, sine operibus legis cæremoni-
 alibus, ac iudicialibus. † Triplicia namque erant præcepta ¹⁹
 veteris testamenti; moralia, seu naturalia, iudicialia, & cæ-
 remonialia. Cæremonialia, quoniam figuratiua erant, &
 pro statu illo solum accommodata, cessauerunt veritate
 adueniente, id est, Christo passo, ac prædicato. Iudicialia
 sine periculo in nouo testamento omittuntur, & obseruan-
 tur, si à superiori instituuntur, & regimini Christianorum
 congruant. Præcepta autem moralia, quæ ordinantur ad
 bonos mores, eo quod sunt de dictamine rationis, rectè
 manent, & non sumus absoluti ab eorum obligatione; &
 non solum manent in nouo testamento, sed etià per Chri-
 stum perficiuntur, Matth. v. & ad salutem requiruntur.
 iuxta illud Matth. xix. Si vis ad vitam ingredi, serua man-
 data. Eadem fides est fidelium noui, & veteris testamenti;
 quamuis tempora sint mutata, & fides sit nobis magis ex-
 plicata, & quod illi credebant futurum, nos credimus fa-
 ctum. Cum ergo lex vetus fuerit via, ac dispositio ordina-
 ta ad Euangelicam legem, non dicitur destrui lex vetus, sed
 impleri, ac perfici Euangelica lege superueniente: cessat
 tamen, quantum ad modum prioris obseruantia. Et quod
 minus in moralibus præceptis continebatur, in Euange-
 lio additur; & quod tunc promittebatur futurum, fides
 aduenisse testatur. Tollitur autem litera occidens, & mo-
 ralia præcepta literaliter manent; propter quod ait Salua-
 tor, Matth. v. Non veni soluere legem, sed adimplere.

Itaque homo non iustificatur ex fide nuda (vt dixi) sed
 ex fide, & charitate formata. Dixit Apostolus (vt dixi) ar-
 bitramur enim iustificari hominem per fidem sine ope-
 ribus

bus legis; sed tu intellige, quod Apostolus loquitur de prima iustificatione hominis. Sed Iacobus, cum dicit, videris, quod ex operibus iustificatur homo, loquitur de secunda iustificatione, seu incremento gratiae, & iustitiae. ut videbitis infra in ista prima parte sermonis tractando de
 20 iustificatione; ubi dixi, † quod duplex est iustificatio hominis, prima, & secunda. Ad maiorem evidentiam dico, quod Deus creavit hominem, ut ipsum cognosceret, & cognoscendo amaret, & amando frueretur, & sic beatificaretur in tali fructione. Sed voluit Deus, ut homo attingeret talem beatitudinem, & premium, nisi operando mereretur. Ideo in paradiso terrestri dedit ei legem in principio valde leuem, i. ut operaretur, & custodiret lignum vitae, & coleret; & de omni ligno ederet ad vitam sustentandam, sed de ligno vitae ederet ad vitam perpetuandam; & de omni ligno ederet, praterquam de ligno scientiae boni, & mali: Et hoc sub comminatione duplicis mortis, Genes. ij. Et sic patet, quod in illa duplex praeceptum erat, i. vnum affirmatiuum, aliud negatiuum. Vnde erat propositum premium, si observaret, & obtemperaret; & poena, si transgredideretur. Sed quia praevaricati sunt primi parentes praeceptum, & legem Domini, ideo perdidit premium, & beatitudinem promissam, & inciderunt in poenam mortis, & miseriae, & sic à paradiso terrestri fuerunt expulsi. Sed Deus misericors misertus est hominis, & ut recuperaret felicitatem, quam peccando amiserat, voluit Deus, ut non aliter quam per legem fidei ambulando, & ipsam legem Dei observando ad coelestem felicitatem perveniret. Et loco originalis iustitiae dedit ei legem, quam nunc habemus, per quam ambulat homo mysticus in hoc mundo; & sic per hanc legem ambulavit Adam cum tota sua posteritate fidelium usque ad Christum, & ambulat in praesenti usque ad iudicium. Ex quo patet, quod tota lex Domini tam in veteri testamento, quam in nouo data est nobis à Deo ad ipsum colendum, & observandum, loco illius originalis iustitiae, quam homo debebat servare in paradiso. Et ista dicitur lex Domini, quae secundum diversas aetates accepit maiorem perfectionem, usque ad Christum, in quo

quo accepit gratiam, & redemptionem; nunc iam non ex-
pectat, nisi vltimum terminum, & beatitudinem, vt per
Augustin. in libro confessionum. † Et aduerte, quod eij. 21
ciens Deus hominem de paradiso dedit illi legem naturæ,
non quod per solam legem naturalem tenderet in Chri-
stum, quia fidem habuit etiam, per quam tenderet in Chri-
stum redemptorem suum de virgine nasciturum, vt Adam
propter instantem miseriam non desperaret, sed propter
Christum sibi de sua carne promissum gauderet: & sic ab
Adam, & sua posteritate fidelium semper Domini præsto-
labatur aduentus. Sed ista lex continuè accepit aliquam
perfectionem, & augmentum, vt patet per discursum ve-
teris testamenti. Nam à Noe ceperunt quædam sacrifi-
cia, & præcepta; & in Abraham circumcisio; & in Moysè
præcepta moralia, & caeremonialia, & iudicia. Ex quo
patet, quod lex vetus nihil aliud fuit, nisi via in Christum,
vt diximus supra, & magis saluati sunt per fidem Christi,
quàm per opera legis; quia non exercebant opera legis,
nisi protestando Christi fidem futuri. Et sicut Deus remi-
sit Adam, & omnes fideles veteris testamenti ad Christum,
vt ab eo redimerentur in primo aduentu suo, ita Christus
remisit suos ad secundum aduentum suum, vt ab eodem
glorificarentur. Itaque quod Adam perdidit, Christus re-
cuperavit: Hoc probat Apostolus per totum discursum,
ad Rom. iij. & iij. c. vbi dicit: Omnes in Adam peccave-
runt, & egent gratia Dei. & vide beatum August. in libel-
lo, cur Deus homo.

Et † quia multum congruit, dicamus quid sit origina- 22
le peccatum; & quia priuatio cognoscetur per habitum,
ideo primo videndum, quid sit originalis iustitia, cuius
priuatio est originalis culpa. Est autem originalis iustitia
quædam humanæ naturæ rectitudo, per quam corpus erat
animæ subditum, & vires inferiores rationi, quandiu ani-
ma subdita esset suo creatori. Hæc autem rectitudo non e-
rat ex principijs naturæ humanæ, cum corpus humanum
sit naturaliter corruptibile, sed à Deo data in prima homi-
nis conditione, secundum quod dicitur Eccles. vij. Hoc
scio, quod à principio fecit Deus hominem rectum.
Et

Et quia iustitia est quædam rectitudo, propter hoc talis rectitudo naturæ humanæ benè iustitia vocatur; & originalis, quia data est humanæ naturæ in sua prima origine; & quia per originem in posteros fuit transfusa, si ab Adam fuisset seruata; ipso vero peccante iuste fuit ab eo subtrahita. Et quia carentia perfectionis, quæ debet inesse, culpabilis est in homine, cuiusmodi fuit dicta rectitudo, seu originalis iustitia; ideo eius carentia cum debito eam habendi dicitur peccatum originale, ita quod debitum habendi est ibi formale. Et peccatum Adæ posteris imputatur, quia Adam non solum consideratur ut singularis persona, sed etiam ut totius humanæ naturæ principium, à quo alij descendunt tanquam à mouente per vim generatiuam, & efficiuntur eius membra.

23 Peccatum † originale tollitur per baptismum, quoad reatum; in quantum anima recuperat gratiam, quantum ad mentem; remanet tamen peccatum originale actu, non quod remaneat culpa, sed quantum ad rebellionem, quæ pœna est, non peccatum inferiorum partium animæ.

Et aduerte, quod sanguis Iesu Christi emundat nos ab omni peccato, j. Ioan. c. j. quia sacramenta nouæ legis efficaciam habent à passione Christi; & per septem sacramenta consequimur peccatorum remissionem. ideo in Symbolo dicitur, credo remissionem peccatorum.

24 † Tria sunt necessaria homini ad salutem, scientia credendorum, scientia desiderandorum, & scientia operandorum. Et multa hic diximus de scientia operandorum; sed duæ sunt radices principales omnium mandatorum, id est, dilectio Dei, & proximi. Scientia credendorum docetur in Symbolo, ubi traditur scientia de articulis fidei. Scientia desiderandorum traditur in oratione Dominica. Scientia operandorum traditur in lege, & in Euangelio, ut ex suprâ dictis apparet, & ad maiorem euidentiam quædruplex inuenitur lex. † Prima dicitur lex naturæ, quæ nihil aliud est, nisi lumen intellectus in situm nobis à Deo, per quod cognoscimus, quid agendum, & quid vitandum. Hoc lumen, & hanc legem dedit Deus homini in creatione, Ge.

Re, Genes. iij. Sed multi credunt excusari per ignorantiam, si hanc legem non obseruant; sed contra eos dicit Psal. v. Multi dicunt, quis ostendit nobis bona? quasi ignorent, quid sit operandum. Sed ipse ibidem respondet, signatum est super nos lumen vultus tui Domine: lumen. i. intellectus; per quod nota sunt nobis agenda. Nullus enim ignorat, quod illud, quod nollit sibi fieri, non faciat alteri, & cetera talia. Sed licet Deus in creatione dederit homini hanc legem naturæ, ipse tamen homo legis diuinæ immemor, & concupiscentia attractus deerrauit à Deo. Nam quousque in primo homine anima fuit subdita Deo, seruando diuina præcepta, etiam caro fuit subdita in omnibus animæ, vel rationi: sed postquam diabolus per suggestionem retraxit hominem ab obseruantia diuinorum præceptorum, ita etiam caro fuit inobediens rationi. Et inde accidit, quod licet velit homo bonum secundum rationem, tamen ex concupiscentia ad contrarium inclinatur. Et hoc est quod dicit Apostolus ad Rom. vij. Video legem alicui in membris meis repugnantem legi mentis meæ, captiuam me in lege peccati. Quia ergo lex naturæ per legem concupiscentiæ destructa erat, oportebat quod homo reduceretur ad opera virtutis, & retraheretur à vitijs; ad quæ necessaria erat lex scripturæ.

† Sciendum, quod homo retrahitur à malo, & induci-
tur ad bonum, ex duobus; primo timore: primum enim, propter quod aliquis maximè incipit peccatum vitare, est consideratio pœnæ inferni, & extremi iudicii, & ideo dicitur Eccles. j. Initium sapientiæ timor Domini. & ibidem timor Domini expellit peccatum. Licet enim ille, qui ex timore non peccat, non sit iustus, inde tamen incipit iustificatio. Hoc ergo modo retrahitur homo à malo, & ducitur ad bonum per legem Moyfis. Sed quia modus iste est insufficiens, & lex, quæ data erat per Moysen hoc modo. s. per timorem, retrahebat à malis, insufficiens fuit, non quod talis timor sit malus. Ideo est alius modus retrahendi à malo, & inducendi ad bonum, modus scilicet amoris: & hoc modo fuit data lex Christi. i. lex Euangelica, quæ est lex amoris; & obseruatores primæ legis illa lex ad bo-
na tems

na temporalia introducebat, Isa. j. Si volueritis, & audieritis me, bona terræ comedetis. Sed observatores secundæ legis in bona cœlestia introducunt, Matth. xix. Si vis ad vitam ingredi, serva mandata. & Matth. iij. Pœnitentiæ agite, &c. Alias duas differentias ponunt Doctores inter istas duas leges. Sanctus Thom. in opusculo iij. de duobus præceptis charitatis, & decem legis præceptis.

- 27 Sicut ergo iam prædictum est, ¶ quadruplex lex invenitur, prima naturæ, secunda concupiscentiæ, tertia scripturæ, quarta charitatis, & gratiæ, quæ est lex Christi. Sed manifestum est, quod non omnes possunt scientiæ insudare; & propterea à Christo data est lex brevis, ut ab omnibus posset sciri, & nullus propter ignorantiam posset ab eius observantia excusari; & hæc est lex divini amoris. Apost. ad Roman. ix. Verbum abbreviatum faciet Dominus super terram. Et Ioan. in j. epist. cap. ij. dicit: Filii mei, scribo vobis, ut non peccetis, sed si quis peccaverit, advocatum habemus apud patrem, Iesum Christum iustum; & ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi. Et in hoc scimus, quoniam cognovimus eum, si mandata eius observemus: quia amor Dei nunquam est ociosus: operatur enim magna, si est: si autem renuit operari, amor non est. Ideo subdit Evangelista: Qui dicit se nosse Deum, & mandata eius non custodit, mendax est, & in eo veritas non est: qui autem servat verbum eius, verè in hoc charitas Dei perfecta est. Et Christus dixit, mater mea, & fratres mei hi sunt, qui verbum Dei audiunt, & faciunt, Luc. viij.
- 28 Interrogatus Christus à legis peritis, ¶ quod esset maximum, & primum mandatum, dixit Matt. xxij. Diliges Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota animâ tua, & ex tota virtute, i. fortitudine tua. Et in hoc omnia mandata implentur, dixit etiam Christus: Diliges proximum tuum, sicut teipsum: ubi considerandum est, quod qui hoc servat, totam legem implet. ad Rom. xij. plenitudo legis est dilectio, ut superius dixi.

- 29 Sicut iam dictum est, ¶ tota lex Christi dependet à charitate; charitas autem pendet ex duobus præceptis, quor

rum

Sum vnum est de dilectione Dei, reliquum de dilectione
 proximi. Nunc autem sciendum, quod Deus dando le-
 gem Moyfi dedit decem praecepta in duabus tabulis lapi-
 deis scripta, quorum tria in prima tabula scripta pertinent
 ad amorem Dei, & septem vero scripta in secunda tabula,
 pertinent ad amorem proximi. Et ideo lex Christi tota
 fundatur in duobus praeceptis, vt dictum est, Hae ergo
 sunt decem praecepta, de quibus dicit Dominus Matt. xix.
 Si vis ad vitam ingredi, serua mandata: † duae enim sunt
 radices principales omnium mandatorum, dilectio Dei,
 & proximi. Diligenti autem Deum tria necesse est facere,
 scilicet quod habeat alium Deum; & quantum ad hoc di-
 cit: Non coles deos alienos. Secundo, quod honoret eum;
 & quantum ad hoc dicit, Non assumes nomen Dei tui in
 vanum. Tertio, quod libenter quiescat in eo, & quantum
 ad hoc dicit: Memento, vt diem sabbati sanctifices. Dili-
 gentem autem proximum oportet primo ei facere hono-
 rem debitum. Secundo, quod abstineat a faciendo ei ma-
 lum. vnde dicit, non occides, non adulterabis, non furtu
 facies, non falsum testimonium dices, non concupisces
 rem proximi, & non desiderabis vxorem proximi tui.
 Sed in corde tuo commendabis illud sancti Ioan. in c. iij.
 Apoc. Quos amo, arguo, & castigo, poenitentiam age; ecce
 sto ad ostium, & pulso; si quis audierit vocem meam, & a-
 peruerit mihi ianuam, introibo ad illum, & coenabo cum
 illo, & ipse mecum. † Itaque licet gratia sit solo Deo data,
 tamen in potestate hominis est, vt sibi detur; quia influ-
 xus diuinus communiter fit omnibus hominibus, quan-
 diu sunt in vita praesenti, qui specialis nuncupatur a The-
 ologis. Et multi consequuntur hunc influxum per cona-
 tum liberi arbitrij, se disponentes ad supernaturale bo-
 num, quod est gratia, qua iustificuntur a Deo. Et sic gra-
 tis a Deo per gratiam sibi acceptam iustificuntur, & per
 eam eius augmentationem de condigno merentur; alij
 vero non consequuntur, propter quod demerentur sibi ip-
 sis, & vterius in peccata labuntur per defectibilitatem li-
 beri arbitrij. † Quia licet gratia sit a solo Deo (vt dixi) ta-
 men in potestate hominis est, vt sibi detur; quia potest

se ad eam disponere modo modo prædicto, id est, mediante tali auxilio speciali, ita Nicolaus de Lira intelligendo c. ij. ad Roman. Itaque liberum arbitrium extra gratiam potest auxilio Dei speciali, quod nulli peccatori deest, se suavitertibilitate ad gratiam præparare tali ordine. Stimulatur primum auxilio diuinæ gratiæ, quæ nemini deest. (ut dixi) ecce sto ad ostium, & pulso. Apocal. iij. Et stimuletur auxilio diuinæ gratiæ, ut peccata detestetur; subinde pœnitet illum, eadem peccata commississe. Et sacramentorum virtute Deus gratiam infundit peccatori pœnitenti; & pœnitentia, quæ prius informis erat, euadit formata, itaque per sacramenta ecclesiæ Deo reconciliamur. Et quia Christus est caput ecclesiæ, ut in c. j. ad Ephes. bonum ergo communicatur omnibus Christianis, sicut virtus capit omnibus membris. Et hæc communicatio fit per sacramenta ecclesiæ, in quibus operatur virtus passionis Christi, quæ operatur ad conferendam gratiam in remissionem peccatorum. Itaque sacramenta nouæ legis continent, & conferunt gratiam, & in eis virtus Christi sub tegumento rerum visibilium, secretius operatur salutem, & sunt præstantissima remedia contra peccata, & efficacissima signa gratiæ Dei. Et licet gratia sit à solo Deo data, tamen in potestate hominis est, ut sibi detur; quia potest se ad eam præparare modo supra dicto, ut per Nicolaum de Lira ad Roman. ij. & per omnes Doctores Theologos, & per sacra Concilia, & in sessione vj. Concilij Tridentini. Ideo dicitur Apoc. iij. Suadeo tibi emere à me aurum ignitum probatum, ut locuples fias, & vestimentis albis induaris, ut non appareat confusio nuditatis tuæ. Et illud meretur aliquis de condigno, quod ei secundum rationem iustitiæ est reddendum: Ratio est, quia valor operis meritorij non solum attenditur secundum quod procedit ex libero arbitrio, quia sic non est meritorium vitæ beatæ, sed etiam attenditur secundum quod procedit ab Spiritu sancto habitante in homine iustificato per gratiam, & mouente ipsum ad opus meritorium. Sed hoc opus meritorium, in quantum est ab Spiritu sancto, qui est infiniti valoris, meretur de condigno bonum infinitum. Hic est modus nostræ iustificationis.

tionis; ideo aduertite, quia gratia Dei intercedente, & sacramentorum virtute per conatum liberi arbitrij reconciliamur Deo, & iniqui proprio suo libero arbitrio condemnantur. Et cætera de iustificatione vide infra, vbi de prima, & secunda iustificatione optima inuenies.

Et † aduerte, quia error Pelagij posuit hominem ex sola libertate arbitrij posse mereri; sed homo non potest ad hoc attingere virtute propria, sed solum ex diuina gratia. & hoc habetur ad Rom. vj. Gratia Dei vita æterna. & vide Nicolaum de Lira in Matth. xix. c. Nihil enim potest ascendere ad id, quod est supra naturam suam, nisi ab alio trahatur, sicut lapis non potest sursum ascendere, nisi per motum alterius. de quo etiam vide Nicolaum de Lira in cap. vj. Ioan. super illud, Nemo potest venire ad me, nisi pater, qui misit me, traxerit eum. Quia fides formata charitate trahit hominem ad diuinam naturam, secundum illud ij. Petri j. Magna & pretiosa promissa donauit nobis, vt per hoc efficiamini consortes diuinæ naturæ. Et ideo tale donum non potest homo consequi, nisi à Deo trahatur (vt superius diximus) & dedit eis potestatem filios Dei fieri, Ioan. j. Si quis sitit veniat ad me, & bibat. Ioan. vij. & Moyf. Exod. xxxiiij. nullusque apud te innocens est per se. † Et aduerte, quia (vt dixi) Deus ab initio constituit hominem rectum, & reliquit eum in manu consilij sui. Adiecit mandata, & præcepta sua. Ezech. Non subtraxit ei conseruationem suam, & gubernationem, quia statim incidisset in nihilum; sed fecit eum arbitrio liberum, quæ libertas est potestas conseruandi iustitiam. Nam posse peccare non est libertas, neque pars libertatis, sed est defectus sequens liberum arbitrium, eo quod est de nihilo. ita Nicolaus de Lira in d. c. xv. Ecclesiæ adiecit mandata, super liberum arbitrium, quo potest iustitia conseruari, addidit legem naturalem impressam homini, quæ dirigit ad conseruationem iustitiæ, & sic adiuuat. Sed homo semper mouetur à Deo ad volendum, & currendum per modum libere voluntatis. Itaque non vt principaliter mouentis, sed Dei, vt iam dixi. ita Nicolaus de Lira in c. ix. ad Rom. Sed non tradas obliuioni illud beati Augustini de eccle-

fix dogmatibus dicentis: Si qui sunt, qui dicant, prædestinationem, & scientiam Dei necessitatem imponere, anathema sit. Et, ut facile intelligas, tractabo sine argumentis ea, quæ pertinent ad materiam prædestinationis, & quid de ea sacri Theologi sentiant.

DE PRAEDESTINATIONE.

IN § primo quaeritur, quid est prædestinatio? Respondeo, est ordinatio à Deo creaturae rationalis in finem supernaturalem, id est, beatitudinem.

Secundo quaeritur, in quo differt providentia à prædestinatione? Respondeo, dupliciter differunt: uno modo secundum magis, & minus commune: quia providentia est omnium rerum, & respectu cuiuscunque finis, hoc est, tam naturalis, quam supernaturalis: prædestinatio vero est solius creaturae rationalis, & respectu solius finis supernaturalis. Secundo modo differunt, quia providentia non includit consequutionem finis: prædestinatio autem includit consequutionem finis. Quare dicitur, & bene, à Theologis, quod prædestinatio habet adiunctam voluntatem consequentem, quæ semper impletur: providentia autem habet adiunctam voluntatem antecedentem, quæ semper non impletur. Ex quo sequuntur duo corollaria, seu conclusiones. Prima est, quod solius est Dei prædestinare, quia solus Deus potest perducere ad finem supernaturalem. Secunda est, quod solius creature rationalis est prædestinari, quia solus talis est capax beatitudinis, quæ est finis prædestinationis.

16 Tercio quaeritur, § utrum prædestinatio habeat infallibilem certitudinem? Respondeo, prædestinatio habet infallibilem certitudinem: quia prædestinatus, in quantum prædestinatus, infallibiliter salvabitur, cum prædestinatio includat consequutionem finis, ut dixi.

Quarto quaeritur, utrum ad Deum pertineat reprobare quempiam? Responso: reprobatio proprie dicta est divina sententia de ineptitudine alicuius ad vitam æternam, & propositum refutandum ab ea: itaque reprobatio includit actum intellectus, & voluntatis divinae. In hac autem repro-

reprobatione sunt duo effectus, exclusio à gloria, & inflictio pœnæ propter culpam reprobi. Exclusionem à gloria præcedit subtractio gratiæ, quæ dicitur in scriptura obsecratio, & induratio: Huius autem Deus non est causa effectiua; alterius, id est, inflictionis pœnæ Deus propriè est causa effectiua. Ex quo sequitur, quod ad eum pertinet aliquos reprobare; quia sicut decet iustos premiari propter meritum, & eos acceptari ad gloriam; sic decet malos puniri propter culpam, & à gloria excludi.

Quinto queritur, vtrum electio præcedat prædestinationem? Respondeo, electio secundum rationem præcedit prædestinationem; nam ex eo, quod creatura rationalis eligitur ad consequendam beatitudinem, oportet quod ei conferantur auxilia perducenda ad talem beatitudinem; ergo electio præcedit prædestinationem.

Sexto queritur, vtrum prædestinatio habeat aliquam causam præter voluntatem diuinam? Respondeo, hæc questio debet intelligi de totali effectui prædestinationis in prædestinato; nam aliter inepta esset questio, cum prædestinatio integra, & totalis sit à voluntate diuina, cuius nulla potest esse causa. Quare nec merita præcedentia, vt dixit Orig. nec merita sequentia, & preuisa, vt alij dixerunt, sunt causa totalis prædestinationis; præsertim cum dicat Ap. sto. ad Rom. ix. Cum enim nondum fuissent nati, maior seruauit minori: sicut scriptum est, Iacob dilexi, Esau autem odio habui. ¶ Queritur ergo ex parte Dei, quare quosdā prædestinat, alios verò reprobat? ad quod respondendum est, quod in generali potest reddi talis ratio; propter perfectionem vniuersi, & propter manifestationem diuinæ bonitatis quosdam prædestinauit, alios verò non. Nam ad rationem vniuersi pertinet, quod contineat omnes gradus perfectionis in moribus, sicut in natura; sed si omnes saluasset, non esset iustitia puniens; ergo &c. Item Deus vult monstrare bonitatem suā, hoc autē optimè fit ostendendo suam iustitiam, & misericordiam; quorū altera relucet in damnatis, altera monstratur in prædestinatis; oportuit ergo quosdam prædestinare, quosdam verò non. In particulari autem an possit reddi ratio, quare hunc prædestinat, illum

illum verò reprobatur, relinquamus prudentioribus Theologis discutiendum. Altissimum est enim hoc negotium, unde Apostolus ad Roma. ix. Quàm incomprehensibilia iudicia eius. Scientia enim & prædestinatio Dei non imponit necessitatem, vt dixi.

38 † Septimo queritur, vtum prædestinatio possit iuuari precibus Sanctorum? Respondeo, quod prædestinatio non iuuatur bonis operibus Sanctorum, ita vt non prædestinatus prædestinetur; quia vel hoc esset pro eodem tempore, vel pro diuersis temporibus: non potest dici primum, quia includit contradictionem; neque secundum, quia dicit mutabilitatem in prædestinante: prædestinatio tamen iuuatur ad hoc, vt effectus prædestinationis impleatur; quia etiam prædestinatum est, vt mediantibus operibus, & precibus Sanctorum talis effectus eueniat: ideo dixit sanctus Petrus in j. epist. cap. ij. Quapropter fratres satagite, vt per bona opera certam vestram vocationem, & electionem faciatis; hæc enim facientes non peccabitis aliquando. Quapropter, o fratres, magis satagite, id est, diligentius insistite, & studete, vt per bona opera certam vestram vocationem, & electionem faciatis. i. vos ipsos in primis, & quodammodo alios certificetis, vos esse à Deo ad statum gratiæ, ac salutis vocatos, deductos, atque ab ipso electos, seu æternaliter prædestinatos. Hoc enim suo modo agnoscitur, si quis Creatori suo seruiat diligenter, peccata abhorreat, Deo semper intendat, desideret, & conetur, ac perseueret semper in bonis. Posset hic queri, an quis in vita hac certitudinaliter scire valeat, se esse in charitate, & gratia, seu esse electum? Et posset pro vtraque parte multæ ex scripturis authoritates, & ex verbis Sanctorum allegari; sed prolixitatem vitando (quia hæc questio alibi copiose inuenitur discussa) in hoc statim responsionis secundum Doctores præcipuos: quod tanta est conformitas amoris naturalis acquisiti, & amoris infusi, cæterarumque virtutum infusarum, & acquisitarum, inter se, & in actibus suis, quod nemo absque diuina reuelatione certitudinaliter scire potest ex quibuscunque actibus suis se esse in charitate, & gratia; quamuis conie-

cturas

aturaliter posset hoc scire, & probabiliter valdè. Alioquin periculose agerent sacerdotes deuoti assidue celebrando. Et quanto quis in virtutibus amplius proficit, tanto probabilius potest cognoscere se esse in charitate. Sed & Spiritus sanctus testimonium perhibet spiritui nostro, quod filij Dei sumus: quod tamen testimonium diuersimodè potest intelligi, & multipliciter perhiberi. Nec verum est, quod quidam scribit hoc loco, dicens: Eo ipso, quod aliquis est in gratia, oportet, quod sit vocatus, & electus, si de electo sit propriè sermo: secundum quod ait Saluator: Multi vocati, pauci electi; multi etenim reprobi, & præfati sunt ad tempus in gratia. Vnde quod princeps Apostolorum hic ait: Per bona opera certam faciatis vocationem vestram, & electionem, valdè pensandum est; quia videtur innuere quod per bona opera posset quis certificare se, quod sit electus. Quocirca sciendum, quod eo modo, quo per quotidiana opera bona certi efficiamur, quod sumus de facto, vel in præsentia in gratia; ita perseverando in eis certificamur de nostra electione. Sed vtraq; certificatio intelligenda est non de certitudine absoluta, qualis habetur in Mathematicis, sed de certitudine verisimili, coniecturali, & probabili, quæ habetur in moralibus. vnde Aristo. Boetiusq; affirmant, quod sensati, atq; disciplinati viri est, in omni materia certitudinem querere, prout materia sustinet, & natura rei admittit. Idcirco & sapientissimus Archiapostolus loquitur modò de certitudine huiusmodi, quæ in genere isto, seu proposito, ac materia haberi potest: hæc enim facientes, id est, per opera virtuosa certam vestram vocationem, electionemque facientes, non peccabitis. Et hoc tripliciter potest intelligi: Primo, quia sic conuersando ad æternam beatitudinem pertingetis, in qua nunquam peccabitis. Secundo, quia manendo in gratia non peccabitis, cum peccatum contingat gratiam amittendo, vel ab eius perfectione deficiendo. sicque in Ioan. fertur, qui manet in eo, non peccat. Tertio, quia hæc faciendo homo meditatatur nouissima sua, quorum meditatio frequens expellit peccatum, secundum Eccles. In omnibus operibus tuis memorare nouissima tua, &

in aeternum non peccabis: Itaque non peccabitis, loquendo de peccatis mortalibus. Nam venialia prorsus vitare non potest homo in vita hac fragili; quorum etsi singula, non tamen omnia queunt vitari; eo quod cum homo est intentus vitare vnum, subito ex fragilitate, & instabilitate propriae mentis incidit in aliud, propter quod iij. Reg. habetur: Non est homo super terram, qui faciat bonum, & non peccet. Quoniam ipsis bonis operibus venialia se commiscet. ideo dixit Aposto. j. ad Corinth. x. Tentatio vos non apprehendat, nisi humana, id est, illa tentatio, quae non potest deuitari ab homine totaliter in vita praesenti, de peccato veniali. Et in dicto cap. x. dixit etiam Apostolus: Qui se existimat stare, id est, quod sit in gratia, videat ne cadat. item nescit homo, vtrum amore, vel odio dignus sit. Ad materiam praedestinationis post tantam digressionem finem ponamus; † quia duas intelligimus in Deo praedestinationes, seu ordinationes. Nam vna voluntas est in Deo absoluta, quae quidem voluntas efficacissima est, & magni roboris, quia omnipotens est: hac enim voluntate Deus caelum, & terram creauit, & omnia, quae in eis sunt: de qua verificatur illud, In voluntate tua Domine cuncta sunt posita; & non est, qui tua possit resistere voluntati. Nec non Propheta canit: Deus autem noster in caelo omnia, quae unq; voluit, fecit. & Apostolus ad Roman. ix. Voluntati eius quis resistit? De hac enim praedestinatione credendum est, Deum praedestinasse gloriosam Virginem Matrem suam, & eam ab omni labe peccati praeseruasse. Nec non praedestinasse Hieremiam, & Ioannem Baptistam, & alios Sanctos, de quibus scriptura testatur, sanctificatos esse ex utero matrum suarum: & hoc ex mera gratia, & mera liberalitate, & voluntate absoluta. Haec est illa praedestinatio, de qua nullus potest arguere Deum, quare hunc trahat, & non illum; quia non potest dari alia ratio, nisi quia ita fuit voluntas Dei dare, quae sua sunt, quibus illi placuit. Ideo dicit Augustinus, quare hunc trahat, & illum non, noli iudicare, si non vis errare. Et Paulus exclamat: O altitudo diuitiarum, sapientiae, & scientiae Dei, quam incomprehensibilia sunt iudicia eius, &c. Et contra tales

tales loquitur etiam Apostolus: Tu quis es, vt respondeas Deo? an licet figmento dicere figulo, cur ita facis? & Hic remias ait: Ecce sicut lutum in manu figuli, sic vos domus Israel in manu mea. Sed non isto modo, aut ista voluntate absoluta Deus reprobat peccatores. Nam si sic esset, dicerent presciti, Domine quare nos condemnas, eo quod non fuit in potestate nostra nos saluare? Quare ergo Domine videris acceptor personarum illos saluando, nos autem tua sola voluntate condemnando, quod absit; quia Petrus dicit in Act. Apostolorum: In veritate comperi, quod Deus non est acceptor personarum. Et Apostolus: Non enim est acceptio personarum apud Deum. Et Augustin. Non prius est Deus vltor, quam aliquis sit peccator. & rursum: Damnatu iusta poena redditur. Propter quod certum est, impios proprijs peccatis condemnari, nulla cogente voluntate Dei, bene tamen permittente, sed suo libero arbitrio dictante. Nam omne bonum a Deo est, omne malum a nobis, vt ipse clamat Ose. xiiij. Perditio tua ex te Israel, tantummodo auxilium tuum in me: perditio tua Israel, id est, ex demerito facti tui: tantummodo in me auxilium tuum, id est, poena tua non potest, nisi per me, saluari. Et quandoque in sacra scriptura inuenitur Deum tradere homines in reprobum sensum, aut indurare cor eorum, non est de potestate absoluta, vt dixi, quia in punitione malorum nulla est iniustitia apud Deum. Ideo Apostolus ad Roman. ix. inducit scripturam, dicens: dicit enim scriptura Pharaoni, &c. † Itaque Deus multoties propter duritiam, & peccata hominum deserit eos in manu, seu consilio tui liberi arbitrij: quod probat Dauid dicens in persona Dei: Dimisi eos secundum desideria cordium eorum, & ibunt in adinventionibus suis. Et Deus dixit Moyse: Ego indurabo cor Pharaonis. Et postea dicit: Et ingrauaui Pharaon cor suum. Ex quo sequitur, Pharaonem suo libero arbitrio ingrauaui cor suum, ex quo Deus reliquit eum in potestate sua: nam, vt ait Augustinus, criminofus erat, Sed gratia Dei ordinata nunquam deficit volentibus, & acceptantibus eam, vt Apocal. iij. Ecce sto ad osium, & pulso; si quis audierit vocem meam, & aperuerit

Tuerit mihi ianuam, introibo ad eum, & coenabo cum eo,
 & ipse mecum. Itaque gratia Dei nunquam deficit, nisi a-
 liquando eis, qui suo libero arbitrio semper in finem vs-
 que repugnant acceptare gratiam: quod probat textus
 Augustini in cap. Nabuchodonosor, xliij. q. iij. vbi lite-
 ra dicit: Nabuchodonosor poenitentiam meruit fructuo-
 sam: nonne post innumeras. i. multas impietates flagella-
 tus poenituit, & regnum, quod perdiderat, rursus accepit?
 Pharaonem autem ipsis in flagellis durior est effectus, & pe-
 rijt? Hic mihi rationem reddat, qui diuinum consilium
 nimium alte, sapientique corde dijudicat, cur medica-
 mentum vnius medici manu confectum alij ad interitum,
 alij valuerit ad salutem? nisi quia Christus bonus odora-
 lijs est odor vitae in vitam; alijs est odor mortis in mor-
 tem. Quantum ad naturam ambo homines erant, quan-
 tum ad dignitatem ambo Reges, quantum ad causam am-
 bo captiui Dei populum possidebant, quantum ad poe-
 nam ambo flagellis clementer admoniti: quid ergo fines
 eorum fecit esse diuersos, nisi quod vnus manum Dei sen-
 tiens in recordatione propriae iniquitatis ingemuit, alter
 libero contra Dei misericordissimam veritatem pugnavit
 arbitrio? Itaque occulto Dei iudicio mali, siue praesciti fla-
 gellis indurantur; & boni, siue praedestinati emendantur:
 Et Augustin. in d. c. Nabuchodonosor, assignat causam,
 quare iste saluatus est, & ille damnatus. Sed quare isti.
 Nabuchodonosori datum est, vt poeniteret, & non illi, sci-
 licet Pharaoni, non reddit; quia nemo est, qui huius ratio-
 nem reddere possit, quare hunc ad vitam trahat, & illum
 non. Vnde Apostolus hoc admirans ad Rom. xj. (vt dixi)
 ait: O altitudo diuitiarum sapientiae, & scientiae Dei, quam
 incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viae
 eius: quis cognouit sensum Domini? aut consiliarius eius
 fuit? Sed (vt superius diximus) gratia Dei nunquam de-
 ficit, nisi eis, qui semper vsque in finem repugnant acce-
 ptare suo libero arbitrio gratiam, vt fecit Nabuchodono-
 sor. Quia Christus dixit: ecce sto ad ostium, & pulso, vt
 dixi, Apocal. iij. Itaque ratio diuersitatis inter istos duos
 Reges fuit ex parte liberi arbitrij. Et dico, quod praescien-

tia Dei neque imponit necessitatem præscitis, vt faciant
malum; neque prædestinatis ad bonum operandum: quia
si prædestinatio & præscientia necessitatem imponerent,
præceptum Domini de non peccando esset impossibile:
quod est hæreticum; quasi idem, si necessitatem impone-
ret, sequeretur, quod lex à Deo data esset impossibilis.
† Itaque prædestinatio neminem cogit ad malum, siue ad 41
bonum. Et liberum arbitrium est facultas rationis, & vo-
luntatis; vnde possunt mandatis Dei obedire. Et quia sunt
aliqui, qui dicunt, aut putant, aut falsò imaginantur,
quod prædestinatus necessariò saluetur, & reprobatus ne-
cessariò damnetur, taliter quod neque prædestinato sua
opera imputantur ad meritum, nec reprobo sua demerita
imputantur ad culpam; dico secundum fidem nostram,
quæ verissima est, quod hæc particula, necessariò, apud
Theologos capitur duobus modis: primo modo, vt dicat
necessitatem consequentiæ; verbi gratia, Deus scit Pe-
trum saluandum, ergo necessariò saluabitur; quod signi-
ficat, quod consequens bene, & certè sequitur ex antece-
denti, quia connexio vtriusque est infallibilis, & necessa-
ria, vt constat bene intelligenti. Secundo modo, necessa-
rio, dicit necessitatem consequentis; verbi gratia, Domi-
nus ab æterno scit Petrum saluandum, ergo necessariò sal-
uabitur: de necessitate consequentis hoc non est verum,
quia in hoc casu, hæc propositio, Petrus saluabitur, est
contingens; nam potuit aliter se habere. Hæc distinctio
probat, quod præscientia Dei rerum, etsi dicat certitudi-
nem earundem, non tamen imponit necessitatem eisdem,
ita vt non possint aliter euenire. Ideo vt suprà dixi, dixit
Augustinus: Si qui sunt, qui dicant, prædestinationem, &
scientiam Dei necessitatem imponere, anathema sit. Ita-
que licet dixerimus supra de prædestinatione absoluta,
† aduerte, quia est aliud modus prædestinationis secun- 42
dum prouidentiam Dei ordinatam in finem. Et ista præ-
destinatio, qua Deus prædestinat homines, generalis est,
& non est totalis ab ipso Deo; nam ordinatur ab ipsa Dei
voluntate ordinata. Ista enim voluntate ordinata vult
Deus homines prædestinari & saluari, facientes quod in se
est,

est, disponendo suum liberum arbitrium cum gratia Dei
 præeunte ad hoc, ut gratia Dei subsequens faciat in eis fru-
 ctus bonorum operum: & hoc non illi, sed gratia Dei
 cum illis, ut dicit Apostolus. Vtrum prædestinatus possit
 damnari? Respondeo, quod aut queritur in sensu diui-
 so, aut in sensu composito, secundum Theologos. Nam
 in sensu composito, prædestinatus non potest damnari:
 quia sensus est; prædestinatus, in quantum prædestina-
 tus, potest damnari. hic sensus est impossibilis; quia præ-
 destinatus, in quantum prædestinatus, saluabitur infallibi-
 liter: quia oppositum inducit pugnantiam, seu contradi-
 ctionem; & patet intelligenti terminos. In sensu vero di-
 uiso, prædestinatus potest non saluari, quia in sensu diui-
 so talis propositio significat, quod homo prædestinatus po-
 tuit non prædestinari à Deo, & sic non saluari, quod est ve-
 rissimum. Eodem modo potest responderi, quando qua-
 ritur, utrum reprobis, aut præcitis potest saluari: quia in
 sensu composito est falsa, & impossibilis propositio. Nam
 sensus est, quod reprobis, in quantum reprobis, exclusus
 est finaliter à gratia, & per consequens à gloria. In sensu
 autem diuiso vera est, & possibilis propositio; quia sig-
 nificat, quod reprobis, seu præcitis potuit non esse talis,
 & sic eadem saluari: quod est in fide nostra certissimum,
 ut constat ex supradictis.

Et licet multa de iustificatione hominis dixerimus, ac-
 cedat nunc expositio decreti sacri Concilij Tridentini, ut
 scripsit doctissimus frater Andreas a Vega in libro xj. ubi
 in præfatione legitur: Non minima pars iustitiæ nostræ,
 sed magna, & omnino maxima in obseruatione mandato-
 rum Dei consistit. Omnia in se promissa Dei continent,
 omnium bonorum sunt causæ; cuncta nostra commoda
 tuentur, ordinant, & perficiunt, & absque illis nemo hæc
 43 nus iustificari potuit, neque vnquam poterit. † Euangeli-
 ca præcepta, fratres charissimi, ut ait eleganter, & pientis-
 sime Cyprianus, nihil sunt aliud, quam magisteria diui-
 na, fundamenta ædificandæ spei, firmamenta corroboran-
 dæ fidei, nutrimenta fouendi cordis, gubernacula diri-
 gendi itineris, præsidia obtinendæ salutis; quæ dum do-
 ciles

eiles credentium mentes in terris instruunt, ad cœlestia regna perducunt. Et nemo quantumuis iustificatus liberum se esse ab observatione mandatorum putare debet: Nemo temeraria illa, & à patribus sub anathemate prohibita voce uti debet; Dei præcepta homini iustificato ad obseruandum esse impossibilia. Nam Deus impossibilia non iubet, sed iubendo monet, & facere quod possis, & petere, quod non possis; & adiuuat, ut possis, cuius mandata graua non sunt, cuius iugum suauis est, & onus leue. Qui enim sunt filij Dei, Christum diligunt, qui autem diligunt eum, ut ipsemet testatur, seruant sermones eius: quod utique cum diuino auxilio præstare possunt. Licet enim in hac mortali vita quantumuis sancti, & iusti, in leuia saltem, & quotidiana, quæ etiam venialia dicuntur peccata, quandoque cadant, non propterea desinunt esse iusti: nam iustorum illa vox & humilis, & verax, Dimitte nobis debita nostra. Quo fit, ut iusti ipsi eo magis se obligatos ad ambulandum in via iustitiæ sentire debeant, quo liberati iam à peccato, serui autem facti Deo, sobrie, iuste, & pie viuentes proficere possint per Christum Iesum, per quem accessum habuerunt in gratiam illam: Deus namque semel sua gratia iustificatos non deserit, nisi ab eis prius deferatur. Itaque nemo sibi in sola fide blandiri debet, putans fide sola se heredem esse constitutum, hæreditatemque consequuturum, etiamsi Christo non compatiatur, ut & glorificetur. Nam & Christus ipse, ut inquit Paulus, cum esset filius Dei, didicit ex his, quæ passus est, obedientiam, & consummatus est factus, omnibus obtemperantibus sibi, causa salutis æternæ. Et propterea Apostolus ipse monet iustificatos dicens: Nescitis quod ij, qui in stadio currunt, omnes quidē currunt, sed vnus accipit brauium; sic currite, ut comprehendatis. Ego igitur sic curro, non quasi in incertum; sic pugno, non quasi aerem verberans, sed castigo corpus meum, & in seruitutem redigo, ne forte cum alijs prædicauerim, ipse reprobus efficiar. Item princeps Apostolorum Petrus: Satagite, ut per bona opera certam vestram vocationem, & electionem faciatis, hæc enim faciando non peccabitis aliquando. Vnde constat eos or-

tho

rhodoxa doctrinae aduersari, qui dicunt iustum in omni bono opere saltē venialiter peccare; aut (quod intolerabilius est) aeternas poenas mereri: atque etiam eos, qui statuunt, in omnibus operibus iustos peccare, sic in illis suam ipsorum socordiam excitando, & sese ad currendum in stadio cohortando, cum hoc, ut in primis glorificetur Deus, mercedem quoque intuentur aeternam, cum scriptum sit: Inclinaui cor meum ad faciendas iustificationes tuas propter retributionem. & de Moyse dicat Apostolus, quod respiciebat ad remunerationem. & in cap. vj. eiusdem libri xj. legitur. Et quidem subiectos mandatis docere in primis possumus ex verbis Christi ad adolescentem, qui eum rogauit, quid faciendo vitam aeternam possidebo? legimus apud Matthaeum, respondisse ei Salvatorem: Si vis ad vitam ingredi, serua mandata: hic autem adolescens fidem habebat, & iustus iam tunc erat; omnia etenim mandata custodierat, ut ipse mox de se subiicit. Et quanquam Augustinus epist. lxxxix. & Chrysostomus arrogantius hoc putant, quam verius eum dixisse; tamen, sicut Basilii, & alias idem Chrysostomus, & alij Doctores graues tradunt, dubitandum non est, quin verē ille & sincere hoc de se dixerit; alioquin non subiunxisset Marcus: Iesus autem intuitus eum dilexit eum, & dixit ei: Vnum tibi deest. Non sic humane, & benigne, ut haec verba innuunt, coniecisset Christus in eum suos placidissimos oculos, non eum dilexisset, neque perfectionis semitam ei tradidisset, & ad eam vocasset, nisi vere illum, & ex animo, & absque vlla iactantia, ea de se affirmasse intellexisset. Auertit Dominus oculos suos à peccatoribus, exosos

44 eos habet, † & ad maiora non vocat, quos & minora videt non prestare. Et si iustificatus non fuisset, non vnum adhuc ei deesse Magister veracissimus dixisset: quoniam his verbis responsum illius confirmabat, & velut eum, qui iam minora impleuerat, ad superiora, & difficiliora vocabat. Et Hieronymus non ab hac absuit sententia; quidquid enim alias dixerit, certè in secundo contra Pelagianos de hoc adolescente sic scribit: In lege doctissimus omnia mandata se fecisse dicit, quare & amatur à

Domi-

Domino, & tamen plenam iustitiam non habuit, quia voluit substantiam suam pauperibus erogare. Hæc ille, qui verbis iustitiam ei tribuit, sed plenam abrogat. Possumus & hanc obligationem iustorum ad mandata firmare, quia discipulis inter se disputantibus de primatu in regno cœlorum, tamen si fidem habebant, & iustificati iam erant, humilitatem tamen eis esse necessariam ad salutem Christi docuit, dicens: Nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnum cœlorum. & alibi: Si hæc scitis, beati eritis, si feceritis ea. Et Christus clare asseruit Phariseis, primum, & maximum esse mandatum de dilectione Dei ex toto corde. & ut est videre apud Marcum, adiuncto præcepto diligendi proximum, mox subdit, nullum esse mandatum his duobus maius. Absurdum est profecto, & omnino intolerabile, eo præterito vnum mandatum de fide esse necessarium, & sufficere ad salutem: Nam utique illud maximum mandatum est censendum, quod vnum sufficit sine alijs ad salutem, omnium reliqua sine ipso non sufficiant. Iustificari etiam erant Corinthij, & credebant, & tamen constanter eis prædicabat Paulus: Circuncisio nihil est, & præputium nihil est, sed observatio mandatorum Dei. Et sæpe alibi, nec iustis, neque alijs exceptis, omnes mandatorum transgressores manifestè excludit à regno Dei. Et tam ipse, quàm ceteri Apostoli, palam docuerunt adeo non esse liberos à lege credentes in Christum, ut grauioribus essent mulctandi supplicijs; siquidè deprehenderentur mandatorum diuinorum præuicatores. Quicunque igitur omnia alia præcepta abrogant, vel certè ad non iustificatos, aut ad non perfectos arctant, aut doceant ubi Deus eam abrogationem, vel limitationem fecerit, aut iuxta Dei antiquum mandatum lapidibus obruantur, ut pseudoprophetæ fingentes somnia, & volentes nos abstrahere à via, quam præcepit nobis Dominus: & discipulis suis dixit: Nō veni soluere legē, sed adimplere; & Iudæis dixit aliàs: Procedent, qui bona fecerūt, in resurrectionem vitæ, qui verò mala egerunt, in resurrectionem iudicij. † Et iustificatio est, cum homo ex impio, aut peccatore fit pius, iustus, & filius Dei, & tandem resurgit in

Gg

græ

gratiam. Sed ad iustificationem hominis duo requiruntur, unum ex parte Dei, & alterum ex parte hominis: Ex parte Dei requiritur infusio gratiæ, ex parte verò hominis requiritur motus liberi arbitrij, quo detestetur peccatum propter Deum. Itaque cum homo detestatur peccata sua, quia sunt commissa contra Dei reuerentiam, statim Deus illi infundit gratiam, eumque iustificat: hoc autem intelligitur de adulto, qui hoc modo iustificatur sine sacramento, actu, seu re suscepto, non tamen sine sacramento in voto. Sed non sic est de paruulis nondum usum liberi arbitrij habentibus, qui sanctificantur per solam Dei gratiam cum sacramento baptismi, sine quo minimè saluari valeant, nisi ex priuilegio: Nam Deus, qui virtutem sanctificandi contulit sacramentis, potest ad libitum sine ipsis sacramentis suam gratiam impartiri, vt constat de beata Virgine, & Ioanne Baptista, & cæteris in vtero sanctificatis. Et nota secundum Theologos, quod ea, quæ concurrunt ad iustificationem impij, sunt simul tempore; nam in eodem instanti, quo homo detestatur peccatum, tanquam Dei offensum, id est, quia est factum contra Dei reuerentiam, & amorem, in eodem inquam instanti Deus illi infundit gratiam, nullam temporis moram expectando: quia illi talis motus liberi arbitrij est vltima dispositio ad gratiam: & ideo sunt simul & in eodem instanti: & hoc est quod clamat scriptura, quod Deus neminem deserit, sed omnes confugientes ad se statim recipit, & illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, & quod omnes vult saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire, atque in omni gente qui timet eum, & facit iustitiam, acceptus est illi. Neque solum non est acceptor personarum, quia nemini quicquam debet, & liberrime potest suam impartiri gratiam pro beneplacito suo, quin si alicui faciat iniuriam, an iuste ei dici possit, cur ita facis? sed etiam, quia ex æquo omnes recipit, qui ad se confugiunt, neque quenquam repellit sua gratia, si faciat quod in se est, ad eam assequendam. Neque audias hoc in loco virum aliàs doctissimum opinantem, posse impium detestari peccata supra omne odibile, propter Deum super omnia dilectum, vt obiectum

est

est beatitudinis, cum proposito de cætero vitandi peccata supra omne vitabile, & non statim iustificari; quia sanctus Thomas tenet ea, quæ superius dicta sunt, & tota schola Theologorum, & sacrosancta Tridentina Synodus, ut ex infra dicendis apparebit.

Quæ hæcenus dicta sunt de adulto iustificato, intelligi oportet de impio perfecte disposito, qui sine sacramento in re suscepto, non tamen sine eo in voto iustificatur. scilicet, si tamen est de imperfecte disposito. † Et tunc eris im- 46
perfecte dispositus, quando displicent sibi peccata propter fugienda supplicia æterna: itaque non displicent sibi peccata, quia sunt contra Deum commissa. Et hoc potest contingere dupliciter, vno modo, quod impio sic displiceant sua peccata propter fugiendas pœnas illas æternas, ubi eijcient omnes illos inutiles seruos; & ibi erit amaritudo vera, & stridor dentium; quia Dominus permundabit aream suam, & congregabit triticum in horreum suum, paleas autem comburet igni inextinguibili. Itaque primo modo contingit, si impio, ut diximus, displiceant peccata propter fugiendas prædictas pœnas æternas; quod puter, & sibi videatur probabiliter, quod non propter Deum, sed ob vitandas tales pœnas detestatur talia peccata. Alio modo contingere potest, quod doleat, seu detestetur peccata propter illa supplicia æterna fugienda, existimans quod non ob illa supplicia fugienda, sed ob Dei amorem talia peccata detestatur; tamen in rei veritate fallitur, quia non propter Deum, sed propter pœnas inferni fugiendas sibi displiceant, & detestatur peccata. Et tu lector præ oculis habeas hanc distinctionem, quia si primo modo impius sit dispositus, & sit infidelis, quia nondum suscepit sacramentum baptismi, poterit cum tali dispositione ad baptismum accedere, & obtinebit remissionem totalem peccatorum ex vi baptismi; tamen si est impius fidelis, qui post susceptum baptismum lapsus est in peccatum mortale; si illo primo modo accedat dispositus ad pœnitentiæ sacramentum, non iustificabitur per suspensionem talis sacramenti, non ex defectu sacramenti, sed ex defectu impij sine dispositione sufficiente ad tale sacramentum accedens.

dentis. Sed statim quæres, quid est in causa, quod impius accedens ad baptismum cum illa dispositione prima iustificabitur; & si post baptismum susceptum labatur in peccatum, & cum eadem dispositione accedat ad sacramentum poenitentiae, non iustificabitur? Respondeo, quod licet hæc duo sacramenta baptismi, & poenitentiae in hoc conueniant, quod ambo ordinata sunt à Christo Iesu in remissionem peccatorum, ubi non sit obex complacentiae peccatorum, & tollatur talis obex, & complacentia detestando peccata propter poenas inferni; tamen baptismus est sicut generatio quædam, ubi actus recipientis baptismum non concurrunt, ut pars sacramenti. Sacramentum verò poenitentiae est medicina quædam, ubi concurrunt actus poenitentis, scilicet detestatio ipsa, & confessio, ut materia, & pars sacramenti, ut videre est in sancto Thoma, iii. par. quæst. lxxxv. art. j. & ideo non est utriusque idem usus. Nam ad baptismum nulla est accusatio, vel confessio necessaria, quod deponitur ad sacramentum poenitentiae, tamquam partes ipsius sacramenti. Et ita qui probabiliter existimaret se non detestari peccata propter Deum, profecto non esset vera eius accusatio in confessione; siquidem accusatio non est, nisi de offensa Dei, & quatenus est eius offensa: quare impius qui ita dispositus ad sacramentum poenitentiae accederet, quod odiret peccata propter poenas scienter, ut dictum est, & mihi constaret ita, grauissimè formidarem sic eum absoluerem, immò non absoluerem. Hæc est vna causa, quare beatus Augustinus dubitauit de salute serò poenitentium: Nam non dolent suorum criminum ea ratione, quod fuit Deus offensus, sed quia incurrunt in gehennam. Et hæc constare possunt ex Concilio Tridentino sessione viij. cap. vj. ad baptismum suscipiendum satis esse moueri per odium aliquod aduersus peccatum; tamen capitulum quartum in dicta sessione ait: Poenitentiam post lapsum, multo aliam esse à baptismali. Ex quo constat maiorem dispositionem exigere ad sacramentum poenitentiae, quam ad baptismum. Tamen si secundo modo dispositus accedat, nempe, quod sibi displiceant peccata propter poenas vitandas, existimans se talia peccata detestari

ari ob Dei amorem, tunc virtute sacramenti pœnitentiæ actu suscepti iustificabitur. Et hoc est, quod Doctores dicunt, quod nonnunquam per sacramentum pœnitentiæ ex attrito sit impius contritus, id est, quando sic detestatur peccata propter vitanda supplicia æterna, quod existimat se propter amorem Dei illa odire; tunc enim licet hæc attritio, seu detestatio per se, id est, sine sacramento pœnitentiæ actu suscepto non sufficiat ad gratiam obtinendam, tamen sic suscipiens sacramentum illud cum tali dispositione, quia bona fide accedit, iustificabitur. Et nota, quod tanta potest esse negligentia in illo, qui se existimat contritum, id est, in illo, qui detestatur crimina propter supplicia æterna, putans sibi displicere propter Deum, ut sit novum peccatum accedere ad sacramentum pœnitentiæ, eo quod habet ignorantiam crassam, quæ eum non excusat. Et tunc neque per sacramentum pœnitentiæ recipit gratiam; perinde enim esset, ac si accederet sciens se non esse contritum, id est, sciens, se non detestari peccata propter Deum. Sed quando negligentia, seu ignorantia excusat à nouo peccato, porro quia est probabile fecisse quod debuit, tunc licet dolor per se non sufficeret remittere præterita peccata, cum non sit ultra dispositio ad gratiam, seu contritio; tamen quia illa ignorantia est inuincibilis, & bona fide accedit, primam recipiet gratiam per sacramentum.

† His igitur breuiter expositis dico, duplicem esse hominis iustificationem, primam videlicet, & secundam. Prima igitur iustificatio est, qua homo ex impio, & peccatore & filio iræ fit pius, iustus, filius Dei, & resurgit in gratiam, quam Christus nobis largitur. Ipse enim solus, cum essemus filij iræ, & inimici Dei, non potentes pro nobis satisfacere, sua morte, de rigore iustitiæ, pro peccatis nostris satisfecit, quibus morte digni eramus; & propria virtute resurgens iustificauit nos relinquens in cruce omnes passionibus ab Adam assumptas; quia Christus resurgens à mortuis iam non moritur, neque illi mors ultra dominabitur. Hæc igitur prima hominis iustificatio est misericorditer à Deo, in qua efficiamur noua creatura, & veterem hominem

nem exuimus. Nam ad hanc primam iustificationem hæc omnia concurrunt, infusio gratiæ, motus liberi arbitrij in Deum per fidem, & motus liberi arbitrij in peccatum, & remissio culpæ. Hæc autem, vt diximus, in eodem instanti sunt: est tamen inter ea ordo naturæ, vt est author diuus Thomas, pri. secundæ. q. cxij. art. vj. & art. viij. Si enim consideremus ea ex parte impij, & subiecti, prius est motus liberi arbitrij in Deum, & in peccatum, & remissio culpæ, quam gratia. Si autem considerentur ex parte Dei, prius est infusio gratiæ, &c. Ad rem igitur redeundo omnes concedunt infusionem gratiæ, & remissionem peccatorum fieri à solo Deo, vt patet ex sacra scriptura. Motus autem liberi arbitrij, quamuis sit à nobis, tamen tribuitur Deo: quia non sit nisi Deo principaliter mouete. De hac ergo iustificatione prima loquitur Paulus Apostolus, cum dicit, hominem iustificari per fidem sine operibus legis. Et ne putes ad iustificationem impij semper requiri illos duos motus distinctos, & explicitos: eo quod sanctus Thom. eos ponat distinctos: nam vnico motu, regulariter loquendo, mouetur quis in Deum, & in peccatum, detestando peccata propter Deum.

48 † Secunda autem iustificatio hominis est, qua in iustitia proficimus, & iustiores efficiamur, vt in Apoc. xxij. Qui iustus est, iustificetur adhuc, & sanctus, sanctificetur adhuc. Et ista secunda iustificatio emanat à prima iustificatione, & propter hanc nostra opera dicuntur meritoria vite æternæ, non ex dignitate talium operum, sed quia sunt admixta, & coniuncta fidei, & gratiæ: per quæ ex bonitate Dei nobiscum paciscentis dicimur mereri. Et de hac secunda iustificatione loquitur scriptura, cum dicit, reddet iustis mercedem. & Apostolus ad Cor. iij. Vnusquisque propriam mercedem accipiet. & Eccles. xvj. Misericordia faciet locum vnicuique secundum meritum operum suorum. & in Psal. lxx. dicitur: Tu reddis Domine vnicuique secundum opera sua. & Matth. xvj. legitur: Filius enim hominis venturus est in gloria patris sui cum angelis suis, & tunc reddet vnicuique secundum opera eorum. & Matt. iij. dicitur: Iam enim securis ad radicem arborum posita est, omnis enim arbor, quæ non faciat fructum bonum, excide-

tur, & in ignem mittetur. & ibi dicitur etiam: Permunda-
bit aream suam, congregabit triticum in horreum suum,
paleas autem comburet igni inextinguibili. & de istis lo-
quitur Iudas Apostolus in epistola sua dicens: Ecce venit
Dominus in sanctis millibus suis facere iudicium contra
omnes, & arguere omnes impios de omnibus impietati-
bus eorum, quibus impiè egerunt, & de omnibus duris,
quæ contra Dominum loquuti sunt peccatores impii.
Vos autem charissimi superedificantes vosmetipsos san-
ctissimæ nostræ fidei, in spiritu sancto orantes, vosmetip-
sos in dilectione Dei seruate, expectantes misericordiam
Domini nostri Iesu Christi in vitam æternam. & Ioan. j. e-
pist. cap. iij. dicit: Filioli, nemo vos seducat. Qui iustitiam
facit, iustus est, sicut & ille iustus est, qui facit iustitiam,
id est, opera iustitiæ. Itaque sapientissime lector ex sermone
meo constat clarè (iudicio meo) rectè intuenti, nullam
esse dissonantiam inter Apostolos Paulum, & Iacobum;
quia vno, & eodem Spiritu sancto inspirante loquuti sunt.
Ideo dixit Petrus in ij. canonica, cap. j. Spiritu sancto in-
spirati loquuti sunt sancti Dei homines. Et quia Paulus,
quando dicit, arbitramur hominem iustificari per fidem
sine operibus legis, loquitur de prima iustificatione: sed
Iacobus, cum dicit, videtis, quod ex operibus iustificatur
homo, loquitur de secunda iustificatione, seu incremento
gratiæ, & iustitiæ. Et adverte, quia qui cum mortui esse-
mus, reconciliati fuimus Deo per mortem filij eius, libera-
ti à peccato originali; sed non fuimus liberati ab observa-
tia decem præceptorum moralium seu naturalium, ut do-
cet nos Apostolus ad Rom. vi. dicens: Quid ergo peccabi-
mus, quoniam non sumus sub lege, sed sub gratia? absit.
Liberati autem à peccato. i. per eius dimissionem, serui fa-
cti estis iustitiæ, id est, obligati ad iustitiæ operationem. Et
beatus Petrus canonica ij. cap. finali: Crescite verò in gra-
tia, & in cognitione Salvatoris Domini nostri Iesu Chri-
sti, id est, merendo eius augmentum per bona opera, & in
cognitione Salvatoris Domini nostri Iesu Christi, id est,
ut magis explicite cognoscatis articulos, & beneficia Iesu
Christi, & sanctus sanctificetur adhuc, & iustus iustifice-
tur

tur adhuc. & credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiam, & amicus Dei appellatus est, &c. Et Abraham iustissimus erat, & de ipso dixit Dominus ad Abimelech, Genes. xx. Redde viro suo vxorē, et orabit pro te, quia propheta est, & viues. & David dixit, j. Reg. c. xxvij. Dominus autem retribuet unicuique secundum iustitiam suam, & fidem; & nemo tam perfectus, quin possit crescere, ad Ephes. iij. et vide in c. charitas, de pœnit. distin. ij. *Et charitas nunquam excidit, in hac vita: in futuro enim fides conuertetur in scientiam, spes in rem, charitas autem augebitur.* Vnde Propheta, Viuit Dominus, cuius ignis est in Sion, id est, in ecclesia militante. & Aposto. Obsecramus pro Christo, reconciliamini Deo; quia licet reconciliauerit nos Deus per mortem Christi, ad hoc vt simus participes huius reconciliationis, requiritur in nobis debita dispositio per baptismum, & pœnitentiam. † Et nobis ad corroborationem sermonis nostri, quod in sacrosancta Oecumenica synodo Tridentina, in vj. sessione sic dicitur:

Declarat sancta Synodus ad iustificationis doctrinam, vt vnusquisque agnoscat, & fateatur, quod cum omnes homines in præuaricatione Adæ innocentiam perdissent, facti immundi, & vt Aposto. inquit, natura filij iræ, vsque ad eum serui erant peccati, & sub potestate diaboli & mortis, vt non modò gentes per vim naturæ, sed neque Iudæi quidem per ipsam etiam literam legis Moyſis inde liberari, aut fugere possent; tamen in eis liberum arbitrium minime extinctum esset, viribus licet attenuatum, & inclinatum. Quo factum est, vt celestis pater, pater misericordiarum, & Deus totius consolationis Christum Iesum filium suum, & ante legem, & legis tempore, multis sanctis patribus declaratum & promissum, cum venit illa beata plenitudo temporis, ad homines miserit, vt & Iudæos, qui sub lege erant, redimeret; & gentes, quæ non sectabantur iustitiam, iustitiam apprehenderent, atque omnes adoptionem filiorum Dei reciperent. Hunc proposuit Deus propitiorem per fidem in sanguine ipsius pro peccatis nostris, non solum autem pro vestris, sed etiam pro totius mundi. Verum etsi ille pro omnibus mortuus est, non omnes

omnes tamen mortis eius beneficium recipiunt, sed ijdun
 taxat, quibus meritum passionis eius communicatur. Et
 in cap. iij. dictæ sessionis insinuaturs descriptio iustifica-
 tionis impij, & motus eius in statu gratiæ. Quæ quidem
 translatio post Euangelium promulgatum sine lauacro re-
 generationis, aut eius voto fieri non potest, sicut scriptum
 est: Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & spiritu sancto, non
 potest introire in regnum Dei. Et in cap. v. sacrum Conci-
 lium declarat ipsius iustificationis exordium in adultis à
 Dei per Christum Iesum præueniente gratia, sumendum
 esse, hoc est, ab eius vocatione, qua nullis eorum existentia-
 bus meritis vocantur; vt qui per peccata à Deo auersi e-
 rant, per eius excitantem, atque adiuuantem gratiam ad
 conuertendum se ad suam ipsorum iustificationem, eidem
 gratiæ liberè assentiendo, & cooperando disponantur, ita
 vt tangente Deo cor hominis per Spiritus sancti illumina-
 tionem, neque homo nihil omnino agat in inspirationem il-
 lam recipiens, quippe per illam & adijcere potest, neq; ta-
 men sine gratia Dei mouere se ad iustitiam coram illo li-
 bera sua voluntate possit. Vnde in sacris literis cum dicitur,
 Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos, liberta-
 tis nostræ admonemur; cum respondemus: Conuerte nos
 Domine ad te, & conuertemur, Dei nos gratia præueniri
 confitemur. Et in cap. vj. dictæ sextæ sessionis ponitur mo-
 dus præparationis ad iustificationem ante baptismum in
 adultis. Et vide etiam in cap. ix. vbi tractat contra insanem
 hæreticorum fiduciam, cuius verba sunt: Quamuis au-
 tem necessarium sit credere, neque remitti, neque remissa
 vnquam fuisse peccata, nisi gratis propter Christum diui-
 na misericordia; nemini tamen fiduciam, & certitudinem
 remissionis suorum peccatorum iactanti, & in ea sola qui-
 escenti peccata dimitti, vel dimissa esse dicendum est: cum
 apud hæreticos, & schismaticos possit esse, immo nostra
 tempestate sit, & magna contra ecclesiam Catholicam con-
 tentione prædicetur vana hæc, & ab omni pietate remota
 fiducia: sed neque illud asserendum est, oportere eos, qui
 verè iustificati sunt, absque vlla omnino dubitatione a-
 pud semetipsos statuere, se esse iustificatos; neminemque

„ à peccatis absolui, atque iustificari, nisi eum, qui certò, &
 „ firmissimè credat, se absolutum, & iustificatum esse, atque
 „ hac sola fide absolutionem, & iustificationem perfici, quasi
 „ qui hoc non credit, de Dei promissis, & de mortis, & resur-
 „ rectionis Christi efficacia dubitet: eum velut nemo pius
 „ de Dei misericordia, de Christi merito, deq; sacramento-
 „ rum virtute, & efficacia dubitare debet. Sic quislibet dum
 „ seipsum, suamque propriam infirmitatem, & indispositio-
 „ nem respicit, de sua gratia formidare, & timere potest,
 „ cum nullus scire valeat certitudinem fidei, cui non potest
 „ subesse falsum, se esse gratiam Dei consequutum. Sed est
 „ advertendum, quòd in cap. vii. dictæ sextæ sessionis dicit
 „ sacrosancta Synodus hæc verba: Quanquam enim nemo
 „ possit esse iustus, nisi cui merita passionis Domini nostri
 „ Iesu Christi communicantur, id tamen in hac impij iusti-
 „ ficatione fit, dum eiusdem sanctissimæ passionis merito
 „ per Spiritum sanctum charitas Dei diffunditur in cordi-
 „ bus eorum, qui iustificantur, atque ipsis inhæret. Vnde in
 „ ipsa iustificatione cum remissione peccatorum hæc omnia
 „ simul infusa accipit homo per Iesum Christum, cui inferi-
 „ tur, fidem, spem, & charitatem. Nam fides, nisi ad eam
 „ spes accedat, & charitas, neque vnit perfectè cum Christo,
 „ neque corporis eius membrum viuum efficit. Qua ratio-
 „ ne verissimè dicitur, fidem sine operibus mortuam, & o-
 „ ciosam esse; & in Christo Iesu neque circumcisionem ali-
 „ quid valere, neque præputium, sed fidem, quæ per charita-
 „ tem operatur. Hanc fidem ante baptismi sacramentum ex
 „ Apostolorum traditione catechumini ab ecclesia petunt,
 „ cum petunt fidem vitam æternam præstantem, quam sine
 „ spe, & charitate fides præstare non potest. Vnde & statim
 „ verbum Christi audiunt, Si vis ad vitam ingredi, serua
 „ mandata. Itaque veram, & Christianam iustitiam, accipi-
 „ entes, eam ceu primam stolam pro illa, quam Adam sua in-
 „ obedientia sibi, & nobis perdidit, per Christum Iesum illis
 „ donatam, candidam, & immaculatam iubentur statim re-
 „ nati conseruare, vt eam perferant ante tribunal Domini
 „ nostri Iesu Christi, & habeant vitam æternam.

„ † Sic ergo iustificati, & amici Dei, ac domestici facti,

cun-

euntes de virtute in virtutem renouantur (vt Apostolus inquit) de die in diem; hoc est, mortificando membra carnis suæ, & exhibendo ea arma iustitiæ in sanctificationem, per obseruationem mandatorum Dei, & ecclesiæ in ipsa iustitia per Christi gratiam accepta, cooperante fide, bonis operibus crescunt, atq; magis iustificantur; sicut scriptum est, Qui iustus est, iustificetur adhuc. & iterum: Ne verearis vsque ad mortem iustificari. & rursus: Videris, quoniam ex operibus iustificatur homo, & non ex fide tantum. & sanctus sanctificetur adhuc. & Petrus dixit in canonica, c. fin. Crescite in gratia, & in cognitione Saluatoris Domini nostri Iesu Christi, id est, merendo eius augmentum per bona opera. Hoc verò iustitiæ incrementum petit sancta ecclesia, cum orat: Da nobis Domine fidei, spei, & charitatis augmentum. Nemo autem quantumuis iustificatus liberum se esse ab obseruatione mandatorum putare debet; Deus nanque sua gratia semel iustificatos non deserit, nisi ab eis prius deseratur. Itaque nemo sibi in sola fide blandiri debet, putans fide sola se heredem esse constitutum, hæreditatemque consequuturum. Propterea Apostolus ipse monet iustificatos, dicens: Nescitis, quod ij, qui in stadio currunt, omnes quidem currunt, sed vnus accipit brauium; sic currite, vt comprehendatis. Ego igitur sic curro, non quasi in incertum, sic pugno, non quasi aerem verberans, sed castigo corpus meum, & in seruitutem redigo; ne forte, cum alijs prædicauerim, ipse reprobus efficiar: item princeps Apostolorum Petrus: Satagite, vt per bona opera certam vestram vocationem, & electionem faciat; hæc enim facientes non peccabitis aliquando. Vnde constat, eos orthodoxæ religionis doctrinæ aduersari, qui dicunt, iustum in omni opere bono saltem venialiter peccare, aut (quod intolerabilius est) pœnas æternas mereri; cum scriptum sit: Inclinaui cor meum ad faciendas iustificationes tuas propter retributionem. & de Moyse dicat Apostolus, quod aspiciebat in remunerationem. Nemo quoque, quandiu in hac mortalitate viuitur, de arcano diuinæ prædestinationis mysterio, neque adeo præsumere debet, vt certo statuatur, se omnino esse in numero præ-

prædestinatorum; quasi verum esset, quod iustificatus aut amplius peccare non possit, aut si peccauerit, certam sibi resipiscenciam promittere debeat: nam nisi ex speciali reuelatione sciri non potest, quos Deus sibi elegerit. Veruntamen qui se existimant stare, videant, ne cadant, & cum timore, ac tremore salutem suam operentur in laboribus, in vigilijs, in eleemosynis, in orationibus, & oblationibus, in ieiunijs, in castitate; formidare enim debent scientes, quod in spem gloriæ, & nondum in gloriam renati sunt. De pugna, quæ superest cum carne, cum mundo, cum diabolo, in qua victores esse non possunt, nisi cum Dei gratia, Apostolo obtemperent, dicenti: Debitores sumus non carni, vt secundum carnem viuamus; si enim secundum carnem vixeritis, moriemini; si autem spiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis. Qui verò ab accepta iustificationis gratia per peccatum exciderunt, rursus iustificari poterunt: cum excitante Deo per pœnitentiæ sacramentum, merito Christi amissam gratiam recuperare procurauerint. Hic enim iustificationis modus est lapsi reparatio, quam secundam post naufragium deperditæ gratiæ tabulam sancti Patres aptè nuncuparunt: Et enim pro ijs, qui post baptismum in peccata labuntur, Christus Iesus sacramentum instituit pœnitentiæ, cum dixit, Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt. Unde dicendum est, Christiani hominis pœnitentiam post lapsum multo aliam esse à baptismali, atque continere non modo cessationem à peccatis, & eorum detestationem, aut cor contritum, & humiliatum; verum etiam eorundem sacramentalem confessionem, saltem in voto, & suo tempore faciendam, & sacerdotalem absolutionem; itemque satisfactionem per ieiunia, & eleemosynas, orationes, & alia pia spiritualis vitæ exercitia, non quidem pro pœna æterna, quæ vel sacramento, vel sacramenti voto vnacum culpa remittitur, sed pro pœna temporali, quæ (vt sacra litera docent) non tota semper, vt in baptismo fit, dimittitur illis, qui gratia Dei, quam acceperunt ingrati, Spiritum sanctum contristauerunt, & templum Dei viola-

re non

re non sunt veriti, de qua pœnitentia scriptum est: Memor esto, vnde excideris; age pœnitentiam, & prima opera fac. & iterum: Quæ secundum Deum tristitia est, pœnitentiam in salutem stabilem operatur, & rursus: Pœnitentiam agite, & facite fructus dignos pœnitentia: † Et si pro mortali peccato amittitur gratia iustificationis, sed nō amittitur fides iustificatis hominibus (vt diximus) siue acceptam gratiam perpetuo conseruauerint, siue amissam recuperauerint. Proponenda sunt Apostoli verba: Abundate in omni opere bono, scientes, quod labor vester non est inanis in Domino: Non enim iniustus est Deus, vt obliuiscatur operis vestri, & dilectionis, quam ostendistis in nomine ipsius. &, Nolite amittere confidentiam vestram, quæ magnam habet remunerationem: atque ideo benè operantibus vsque in finem, & in Deo sperantibus, proponenda est vita æterna, & tanquā gratia filijs Dei per Christum Iesum misericorditer promissa, & tanquam merces ex ipsius Dei promissione bonis ipsorū operibus, & mentis fideliter reddenda. Hæc est enim illa corona iustitiæ, quam post suum certamen, & cursum repositam sibi esse aiebat Apostolus, à iusto iudice sibi reddendam: non solum autem sibi, sed & omnibus, qui diligunt aduentum eius. Cū enim ille ipse Christus Iesus, tanquam caput in membra, & tanquam vitis in palmites, in ipsos iustificatos iugiter virtutem influat, quæ virtus bona eorum opera semper antecedit, comitatur, & subsequitur, & sine qua nullo pacto Deo grata, & meritoria esse possent; nihil ipsis iustificatis amplius deesse credendum est, quominus plenè, illis quidem operibus, quæ in Deo sunt facta diuinæ legi, pro huius vitæ statu satisfecisse, & vitam æternam suo etiam tempore (si tamen in gratia decesserint) consequendam, verè promeruisse censeatur: cū Christus Saluator noster dicat: Si quis biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in æternum, sed fiet in eo fons aquæ viuæ salientis in vitam æternam. Itaque neque propria nostra iustitia, tanquam ex nobis propria statuitur, neque ignoratur, aut repudiatur iustitia Dei, quæ etiam iustitia nostra dicitur, quia per eam nobis inhaerentem iustificamur; illa eadem

eadem Dei est, quæ à Deo nobis infunditur per Christi meritum. Neque verò illud omittendum est, quòd licet bonis operibus in sacris literis vsque adeo tribuatur, vt etiam qui vni ex suis minimis potum aquæ frigidæ dederit, promittat Christus, eum non esse sua mercede cariturum. & Apostolus testetur: Id, quod in præsentem est momentaneum, & leue tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternæ gloriæ pondus operatur in nobis: absit tamen, vt Christianus homo in seipso vel confidat, vel gloriatur, & non in Domino; cuius est tanta erga omnes homines bonitas, vt eorum velit esse merita, quæ sunt ipsius dona. Et quia in multis offendimus omnes, vnusquisque sicut misericordiam, & bonitatem, ita seueritatem, & iudicium ante oculos habere debet, neque seipsum aliquis, etiam si nihil sibi conscius fuerit, iudicare: quoniam omnis hominum vita non humano iudicio examinanda, & iudicanda est, sed Dei, qui illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit cõsilia cordium, & tunc laus erit vnicuique à Deo, qui (vt scriptum est) reddet vnicuique secundum opera sua. Post hanc Catholicam de iustificatione doctrinam, quam nisi quisque fideliter, firmiterque receperit, iustificari non poterit (ita fuit decisum in sancta vniuersali Synodo Tridentina, in sessione sexta) ad alia transeamus.

DE ELEEMOSYNA.

52 **E**leemosyna † dicitur ab ἐλεῶ, quod est verbū Græcū cum, cuius imperatiuus est ἐλεῶν, id est, miserere; à quo ἐλεος, id est, misericordia: ideo dixit Saluator, Matth. v. Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. & legitur in Eccles. cap. iij. Ignem ardentem extinguit aqua, & eleemosyna resistit peccatis. & Orationes tuæ, & eleemosynæ tuæ ascenderunt in conspectum Dei. legitur hoc in cap. x. Actuum Apostolorum. & Vendite, quæ possidetis, & date eleemosynam. & legitur Lucæ xj. Quod superest, date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis. Itaque eleemosyna magnā
habet

habet virtutem ad remissionem peccatorum, Daniel. iij. peccata tua eleemosynis redime. facit text. in c. animæ defunctorum, xij. quæst. ij. vbi dicitur text. Animæ defunctorum solvuntur charorum eleemosynis, &c. legitur etiam Matth. xvij. Qui suscipit vnum paruulum talem in nomine meo, me suscipit. Crimina eleemosynis redimuntur, c. medicina, de pœnitent. dist. j. vbi Ambrosius dicit: Medicina misericordiæ tollit peccata magna: Habemus plura subsidia, quibus peccata nostra redimimus: pecuniam habes, redime peccatum tuum; redime te operibus tuis; redime te pecunia tua: vilis est pecunia, sed preciosa est misericordia. Eleemosyna (inquit) à peccato liberat: crimina ergo eleemosynis redimuntur, vt dixi. Et Cyprianus in c. minor, de pœnitent. distinct. j. dicit: Eleemosyna à morte liberat, non vtrique ab illa morte liberat, quam semel sanguis Christi extinxit, & aqua nos salutaris baptismi, & Redemptoris nostri gratia liberauit; sed ab ea morte, quæ per delicta postmodum serpit, id est, à morte actualium peccatorum. facit etiam text. in c. non sufficit, de pœnit. dist. j. vbi diuus August. ait: Non sufficit mores in melius commutare, & à præteritis malis recedere, nisi etiam de his, quæ facta sunt, satisfiat Domino per pœnitentiæ dolorem, per humilitatis gemitum, per contriti cordis sacrificium cooperantibus eleemosynis, & ieiunijs. & ibi dicit Archidia. Eleemosyna est satisfactoria ad salutem: sed dicit, non est satisfactoria pro peccatis, si donas eleemosynā, quam teneris alijs dare; vt sunt illi, qui donant, vt dispensatores. Sed talis eleemosyna multum valet. ibi videbitis. Sed notabis, quod dare eleemosynam de superfluo est in præcepto, & etiam dare eleemosynam constituto in extrema necessitate, sanctus Tho. in secunda secunda, q. xxxij. & vide in c. pasce, lxxvj. dist. & legitur in libro Tobie, c. iij. Eleemosyna ab omni peccato, & morte liberat, & non patietur animam ire in tenebras. & Panem tuum cum esuriientibus, & egenis comede, & de vestimentis tuis nudos tege. Et de eleemosyna vide docto. in c. non satis, lxxvj. dist. & v. de in c. omnis, vij. q. j. & Iob dixit, Oculus fui cæcus, pedes claudus, pater eram pauperum. Ita sunt Episcopi, quia

pi, quia sunt dispensatores, & sunt patres pauperum. Et de iustis laboribus facite eleemosynam, docto. in c. innouamus, de censib. An eleemosyna sit danda de necessarijs? videtur, quod sic, quia Dominus dicit Matth. xix. Si vis perfectus esse, vade, & vende omnia, quæ habes, & da pauperibus. Sed ille, qui dat omnia, quæ habet, pauperibus, non solum dat superflua, sed etiam necessaria, ergo de necessarijs potest homo eleemosynam dare, dicit sanct. Tho. in d. quæst. xxxij. ad sextum. Necessarium dupliciter dicitur, vno modo sine quo aliquid esse non potest. & de tali necessario omnino eleemosyna dari non potest, vt si aliquis solum haberet, vnde posset ipse sustentari, & filij sui, vel alij ad eum pertinentes. de hoc enim necessario eleemosynam dare, est sibi, & suis vitam subtrahere. Alio modo dicitur aliquid necessarium, sine quo non potest conuenienter vita transigi secundum conditionem, & statum propriæ personæ, & aliarum personarum, quarum cura ei incumbit, vt infra dicemus: Et huiusmodi eleemosynam dare, est bonum, & non cadit sub præcepto, sed sub consilio; inordinatum esset autem secundum sanctum Thom. si aliquis tantum sibi de bonis proprijs subtraheret, vt alijs largiretur, quod de residuo non posset vitam transigere conuenienter, secundum proprium statum, & negotia occurrentia; sed tria sunt excipienda: primum, propter ingressum religionis omnia bona dedicat Deo: secundo, quando bona, quæ sibi subtrahit, de facili refarciri possunt: tertium, quando occurreret extrema necessitas alicuius priuæ personæ, vel reipublicæ. In his enim casibus laudabiliter prætermitteret aliquis id, quod ad decentiam sui status pertinere videretur, vt maiori necessitati subueniret. ita sanctus Thom. & nota, quod Dominus laudauit viduam, quæ ex eo, quod deerat illi, omnem victum, quem habuit, misit, Lucæ xxj. & melius est pluribus indigentibus elargiri. Itaque eleemosyna non vni soli, sed multis detur, vt pluribus pro sit. Itaque grandis culpa est, vt fidelis egeat, præsertim illis, qui egere erubescunt. Omnibus debetur misericordia iusto amplius, c. non satis, lxxxvj. distinct. Item subuenire debes proximis, c. est probanda. &

c. con-

e. consideranda. ea. dist. vbi dicitur; Consideranda est in largiendo ætas, ac debilitas, & verecundia; & senibus, & infirmis plus largiari. Omnia ista dicit beatus Ambrosius, lxxxvi. dist. & ibi est text. in d. c. pascite fame morientem, & cætera.

Dixi superius multa in materia eleemosynæ, nunc addendo dicemus aliqua pro complemento de mente Sancti Thomæ, & de mente doctissimi Caietani, & de mente sacrorum doctorum. † Habens superfluum naturæ, & personæ, tenetur alijs subuenire ratione superfluitatis, licet pauper non appareat in extrema necessitate, ita Basilii, & Ambrosius, August. quoque in c. quid dicam, xliij. q. iij. idem sentit in his verbis; Nonne omnes, qui sibi videntur gaudere conquisitis, eisquæ uti nesciunt, alienum possidere conuincimus? hoc enim certè alienum non est, quod iure possidetur. hoc autem iure, quod iuste, & hoc iuste, quod bene, omne igitur, quod malè possidetur, alienum est; malè autem possidet, qui malè vititur. hæc ille. Vbi apparet superfluum naturæ, & personæ alienum esse quo ad vsum, & consequenter dispensandum; aliter iniuste possidetur, quia habens non rectè vititur illo. Eandem sententiam confirmat beatus Hieronymus in c. hospitalem. xliij. distinct. dicens: Aliena rapere conuincitur, qui sibi vltra necessaria retinere probatur; hæc ille. Vbi magni damnantur omnes, reseruantes sibi diuitias, i. superflua, & qui eis famulatur. Apparet etiã ex verbis Domini. Mat. vi. Non potestis Deo seruire & mammonæ, vbi B. Hier. exponens, quid sit seruitus diuitiarum, ait: Audiathoc auarus, audiathoc homo Christianus, non posse simul diuitijs, Christoq; seruire; & tamè nõ dicit, qui habet diuitias, sed qui seruit diuitijs; qui enim diuitiarum seruus est, diuitias custodit, vt seruus; qui autè seruitutis excussit iugum, distribuit eas, vt dominus. hæc ille. vbi apparet, quod est impossibile, superflua custodire non dispensando, & Christum amare. Beda quoq; super illud Lucæ. xi. Quod superest, date eleemosynam, ait: Neque enim ita faciendâ iubetur eleemosyna, vt te ipsum consumas inopia, sed vt tui cura corporis expleta inopem, quantum vales, sustenias; hæc ille. Vbi iuberi exposuit sustentationem inopum post necessaria nobis. Inter poste-

Hæc
iores

riores vero doct. Petrus de Palude in iij. distinct. xv. q. ij. expresse ponit hoc cadere sub præcepto: Richar. quoque in iij. distinct. xv. q. ij. hoc idem confirmat: Durandus autem, & Roman. ibidem, quasi mortale, pauidi timent. Diximus supra, quod dare eleemosynam existenti in extrema necessitate de necessario personæ sit in præcepto; allegando text. Ambro. in c. pasci. Grego. quoque in Homilijs suis ait: Quia in lege scriptum est, diliges proximum tuum, sicut teipsum; minus proximum amare conuincitur, qui non cum eo in necessitate illius etiam ea, quæ sunt sibi necessaria, partitur. Idcirco de diuidendis cum proximo duabus tunicis datur præceptum. hæc ille. Vbi euidenter apparet, quod necessaria non communicata necessitatibus absque dubio extremis minorem debito dilectionem Christi conuincunt, & consequenter charitatis extinctionem, quæ diminutionem non patitur. Basilus etiam super illud Lucæ. iij. Qui habet duas tunicas, det non habenti, ait: Hic autem docemur, quod ex omni eo, quod affluit supra proprii victus necessitatem, tenemur erogare illi, qui non habet, propter Deum, qui, quæcunque poscimus, largitus est. hæc ille. Iuniores quoque, scilicet, Petrus de Palude, Richardus, Durandus, & Romanus in iij. sententiarum, distinct. xv. intrepide asserunt, teneri quemlibet de necessario personæ subuenire extremæ necessitati pauperis: Non absque temeritate ergo à tot doctoribus ac rationibus subtrahet se quispiam volens magis hominibus placere, quam veritatem sequi. Audi dominum Iesum Christum in euangelio diuitibus dicentem: Facilius est camelum transire per foramen acus, quam diuitem intrare in regnum cælorum; intellige de diuite, qui captus est à diuitijs, & famulatur eis. nam diues est, qui sibi reseruat diuitias; œconomus verò, siue dispensator, qui ad opus aliorum has tenet. Et sic patet ex omnibus dictis regula generalis circa eleemosynarum largitionem necessaria; applicatio autem eius ad particularia scientificæ determinationi non subest, sed prudentiæ committitur, quæ circa particularia versatur. Est autem magna opus circumspectio, vt concludatur hunc habere superfluum

oportet siquidem considerare statum, filios, filias, seruos, alumnos, hospites, conuitas, munificentiam, magnificentiam, & si qua sunt huiusmodi; & habere semper prae oculis, quod necessarium personae non consistit in indivisi-
bili: multis enim adiunctis non apparebit superfluum; & multis subtractis non censebitur quis indigens. Et haec de eleemosynae praecepto dicta sufficiant secundum doctissi-
mum Caietanum. Sed aduerte, & nota bene, quia quum pauper apparet in extrema necessitate constitutus, pecca-
tum mortale est non facere eleemosynam, vt in d. c. pasci-
fame morientem. Item nota bene, quia si habes de super-
fluo naturae, & personae, & eleemosynam non facis, peccas
mortaliter; quia praeceptum hoc, scilicet quod superest,
eleemosynam date, est affirmatiuum, & obligat pro loco,
& tempore: propterea fidei ac prudentiae illius, qui super-
fluum habet, commissum intelligitur, quando & quibus
actualiter dispenset illud superfluum simul, vel successi-
ue, vt melius sibi videbitur. Itaque eleemosynam non fa-
cere, est peccatum mortale in istis duobus casibus tantu-
modo. Sed in Episcopis, & clericis, deducto victu, & vesti-
tu ex Episcopatu, vel beneficio, omne aliud superfluum est;
quia vsuarij sunt, vt videbis supra in isto Speculo, c. sexto.

Itaque notabis secundum Sanctum Thom. quod est
aliquod tempus dare, in quo mortaliter peccat, si eleemo-
synam dare omittat; ex parte quidem recipientis, cum ap-
paret euident, & vrgens necessitas, nec apparet in promp-
tu, qui ei subueniat: ex parte vero dantis, cum habet super-
fluum, quae secundum statum praesentem non sunt sibi ne-
cessaria; prout probabiliter existimari potest. Nec oportet,
quod consideret omnes casus, qui possunt contingere in
futurum, non intelligas extremam necessitatem, quando
emissurus est spiritum, sed quando ob defectum necessa-
riorum apparet, quod ille morietur, nisi ei succurratur,
quando possunt ei prodesse subuentiones, antequam des-
peretur de vita illius. † Et an possit fieri eleemosyna de il-
licite acquisitis? tripliciter secundum S. Tho. potest aliquid
esse illicite acquisitum, sicut rapina; & de talib. tenetur ad
restitutionem, & non potest ideo fieri eleemosyna: Alio

Hh 2 vero

verò modo est aliquid illicitè acquisitum, quia ille, qui ac-
quisiuit, retinere non potest, nec tamen debetur ei, à quo
acquisiuit; quia scilicet contra iustitiam accepit, & aliter
contra iustitiam dedit; sicut in simonia; quia illud debetur
eleemosynas erogari. & eadem ratio est in omnibus: datio
& acceptio est contra legem. Tertio modo, est aliquid illi-
citè acquisitum, non quidem, quia ipsa acquisitio sit illicita,
sed quia id, ex quo acquiritur, est illicitum; sicut patet
de eo, quod mulier acquirit per meretricium. & hoc
proprie vocatur turpe lucrum, & contra legem Dei. Sed
eo, quod accipit, non iniuste agit, nec contra legem. Unde
quod sic illicitè acquisitum est, retineri potest, & de eo eleemo-
syna fieri. Non autem sit de eo sacrificium, vel oblatio ad
altare, tum propter scandalum, tum propter sacrorum reuerentiam.
Circà illa vero, quæ per aleas acquiruntur, videtur esse aliquid
quid illicitum ex diuino iure, scilicet quod aliquis lucretur
ab his, qui rem suam alienare non possunt, sicut sunt mine-
res, & furiosi, & huiusmodi. & quod quis trahat alium
cupiditate lucrandi ad ludum, & quod fraudulenter ab alio
lucretur; in his casibus tenetur ad restitutionem; & sic
eo non potest eleemosynam facere. Aliquid autem videtur
esse illicitum ex iure positivo civili, quod prohibetur
vniuersaliter tale lucrum apud illos, qui sunt talibus legi-
bus subiecti, & tenentur vniuersaliter ad restitutionem
qui lucentur, nisi forte consuetudo contraria præualeat
aut nisi ille lucratus sit ab eo, qui traxerit eum ad ludum
in quo casu non tenetur restituere, & potest facere eleemo-
synas de tali lucro. ita Sanctus Thom. vbi supra, ad septi-
mum in d. q. xxx. j. & ibi dicit ad octauum. † Et ille, qui
in potestate alterius constitutus, non potest eleemosynam
facere, quia eleemosynæ non sunt faciendæ de alieno, sicut
mulier, si habet alias res præter dotem, potest dare eleemo-
synam; alias autem non potest sine consensu viri expresso
vel præsumpto, nisi in articulo necessitatis extremæ,
quo licitum esset ei furari; & etiam monacho, ut eleemo-
synam daret. & filius familias potest dare aliquam mo-
deratam quantitatem, de qua potest præsumere, quod pa-
pliceat. Et pro complemento dic, quod Matth. x. & Mat.

cl. ix. legitur; Qui suscipit vnum paruulum talem in nomine meo, me suscipit; & quicumque potum dederit vni ex minimis istis calicem aquæ frigidæ tantum, amen dico vobis, non perdet mercedem suam. & Christus dixit, Ioan. xij. pauperes enim semper habebitis vobiscum.

DE IEIUNIO.

Item † Episcopi prædicabunt in suis ecclesijs, vt omnis populus ieiunet, quia per ieiuniū castitas conseruatur, & mens liberius eleuatur ad sublimia contemplanda. vnde dicitur Dan. x. Quod post ieiuniū trium hebdomarū reuelationē accepit a Deo: & est vtile ieiuniū ad satisfaciendū pro peccatis, vnde dicit. Ioc. ij. Cōuertimini ad me in toto corde vestro, & in ieiunio, & fletu, & planctu. Sed ieiunij necessitas tria includit necessario, quæ sunt de necessitate ieiunij, scilicet, qualitas ciborum, hora competens, & vna comestio: exigit quippe omne ecclesiæ ieiunium abstinentiam ab esu carniū. dies ieiunij noti sunt de iure, & consuetudine. Et ieiunium, vt dicit Augustin. purgat animam, mentem subleuat, propriam carnem spiritui subiecit, cor facit contritum, & humiliatum, concupiscentiæ nebulas dispergit, libidinum ardores extinguit, castitatis vero lumen accendit. Et ieiunium non solum est ab esu, sed à cunctis illecebris abstinentia. dictum est autem, quod ieiunium vtile est ad deletionem culpe, & ad eleuationem mentis in spiritualia; vnusquisque autem ex naturali ratione tenetur tantum in ieiunijs vti, quantum sibi necessarium est ad prædicta, secundum Sanctum Thom. in secunda secunde q. cxlvij. vbi etiam dicit; ieiunium in communi cadit sub præcepto legis naturæ. Sed determinatio temporis, & modi ieiunandi secundum convenientiam, & vtilitatem populi Christiani cadit sub præcepto iuris positivi, quod est à Pontificibus ecclesiæ institutum: & hoc est ieiunium ecclesiæ, vt in titu. de obseruatione ieiuniorum. Aliud vero est ieiunium naturæ: & quia multitudo hominum vt plurimum indiget tali remedio, conueniens fuit, vt ecclesiæ aliqua ieiunia statueret, ab hominibus communiter obseruanda, quasi in speciali determi-

mans id, quod est necessarium in communi. & videbis tex. in c. ieiunium, de obseruatione ieiuniorum: & ieiunium in effectu est afflictio carnis ex abstinencia ciborum. Et ieiunans qua hora debet comedere? dic in ieiunijs quadragesimalibus post completas Vesperas in ecclesijs, quæ tempore quadragesimali dicuntur de mane, vt in c. solent, de consecra. i. distinction. In alijs vero ieiunijs non est hora præfixa ab ecclesia; & ideo communiter tenetur, vt in Nonis sumatur cibus; & ita est in communi obseruantia. ita Panorm. in Rubri, de obseruatione ieiuniorum, & aliquid sumere pro collatione de Sero, magis ad sustentationem naturæ, quam ad delicias, non est prohibitum, dummodo fiat moderatè secundum consuetudinem regionis. ita Panorm. in d. Rubri. vbi etiam dicit: Dies Dominicales subtrahuntur ab obseruantia ieiuniorum. Et debemus abstinere à cibis delicatis, c. denique. iij. distinct. & omnes, qui non seruant ieiunia ecclesiæ, peccant mortaliter. Ieiunia verò, quæ sunt in præcepto, statuta sunt in concilio Episcoporum, & consuetudine vniuersalis ecclesiæ roborata. Nec sunt contra libertatem populi fidelis, sed magis sunt vtilia ad impediendum seruitutem peccati, quæ repugnat libertati spirituali, de qua dicitur ad Galatas. cap. v. Vos enim fratres in libertatem vocati estis, tantum ne libertatem in occasionem detis carni, sed per charitatem seruite inuicem. Præcepta enim ecclesiæ obligant, sicut Dei præcepta secundum illud Lucæ. x. Qui vos audit, me audit: & ieiunia, quæ præcepto ecclesiæ instituuntur, sunt ieiunia afflictionis, quæ non conueniunt in diebus lætitiæ: propter quod non est ieiunium institutum ab ecclesia in toto Paschali tempore, nec etiam in dieb. Dominicis, vt dixi. Sed Hieronym. scribit ad Lucinum: Utinam omni tempore ieiunare possemus. † Et duplex est ieiunium: Vnum quidem naturæ, quod requiritur ad Eucharistiæ sumptionem; & hoc soluitur per quemlibet potum, etiam aquæ, post quem etiam non licet Eucharistiam sumere: sed ieiunium ecclesiæ non soluitur nisi per ea, quæ ecclesia interdiceret intendit instituendo ieiunium; quia non interdicere potum; ideo licet pluries ieiunantibus bibere. Et medicinarum

arum assumptio non soluit ieiunium. Sed aduerte, quia, ut dixi, omnes tenentur ieiunare, nisi in eis fuerit aliquod speciale impedimentum, ut infra dicemus. Et licet pueri non teneantur, conueniens tamen est, ut etiam in puerili ætate se ad ieiunandum exerceant plus, vel minus, secundum modum suæ ætatis. Quandoque tamen magna tribulatione imminente in signum pœnitentiæ acerbioris, etiam pueris ieiunia indicuntur, sicut etiam de iumentis legitur Iona. iij. homines, & iumenta non gustent quicquam, nec aquam bibant. Et de hoc vide doctiss. Caietan. in sua Summa de peccatis in parte, ieiunium; & dicit. Excusantur à ieiunio non solum laborantes in agricultura, sed in quacunque arte, qui aut vix sic, aut nec sic acquire possunt omnia necessaria sibi, familiæque suæ, si cum huiusmodi exercitio nō possunt simul ieiunare; quia sicut lex ieiunij non impedit necessaria opera, ita non impedit opera debita. Similiter si vir non potest ieiunando debitum vxori reddere, non tenetur ieiunare. & ibi dicit, quid de peregrinantibus, & de alijs dicit multa. Dicit etiam, quod excusantur infirmi & debiles; & excusat etiam impotentia naturalis, & excusat impotentia habendi panem: & videbis etiam canonistas in titulo de obseruatione ieiuniorum, vbi multa in materia ieiunij dicunt, & ibi quærun-⁵⁸t. ¶ Vtrum aliqui excusentur ab obseruatione præcepti. In pueris est, ut dixi, euidens causa non ieiunandi propter debilitatem naturæ, quandiu sunt in statu augmenti, quod est vsque ad finem tertij septennij. Item senes non tenentur ieiunare, quia egent frequenti alimento, & modo dico, sicut infirmi; & hoc accidit communiter anno sexagesimo ætatis. De prægnantibus, & lactantibus dic, quod non tenentur ieiunare. Circa peregrinos, & operarios distingue, ut per sanctum Thom. secunda secundæ q. cxlvij. arti. iij. & ibi vide Caietanum. & ibi in d. q. videbis multa circa materiam ieiunij. & videbis etiam Hostiensem, & Goffre. in titu de obseruatione ieiuniorum. Et Hieronymus dixit in c. sint. de consecra. dist. v. Sint tibi quotidiana ieiunia: & refectio facietatem fugiens: & de ieiunio, & ebrietate vide Card. sancti Sixti in cap. sexto die, dist. xxxv.

DE ORATIONE.

Item sanctissimi Episcopi in ecclesijs suis de oratione
populum instituant circa modum orandi: ideo de ora-
tione hunc tractatum composui. † Oratio dicitur qua
59 si oris ratio, & oratio est in praecepto, vt Lucā. xvi. Opor-
et semper orare, & non deficere; itaque bona operatio nō
potest esse sine oratione; & ista est veritas quod oratio sit
in praecepto, & orare est proprium rationalis creaturae,
quia est actus rationis. Et orate pro inuicem, vt saluemini;
multum enim valet deprecatio iusti assidua, Iacobus in ca-
non. c. fin. & Chrysost. super Lucam cap. xvij. dicit; Con-
sidera quanta est tibi concessa felicitas, quanta gloria attri-
buita orationibus, fabulari cum Deo, cum Christo misceri
colloquia, optare quod velis, quod desideras postulare. Et
in Psal. dicitur, Dirigatur oratio mea, sicut incensum in
conspectu tuo. Et omnia illa, per quae Deo reuerentia exhi-
betur, pertinent ad religionem; per orationem autem ho-
mo Deo reuerentiam exhibet, in quantum ei se subijcit, &
profiteretur orando se eo indigere, sicut authore suorum
bonorum. Vnde manifestum est, quod oratio est propriae
religionis actus; & non solum petere, quae desideramus,
sed etiam recte aliquid desiderare sub praecepto cadit: sed
desiderare quidem cadit sub praecepto charitatis, petere
autem sub praecepto religionis: quod quidem praeceptum
ponitur Matth. vj. vbi. dicitur, petite, & accipietis. Et ora-
tio praeminet alijs actibus religionis: & ratio soli deo est
porrigenda, vt eam impleat; & Sancto per ipsum impetran-
da, ideo dicitur Iob. v. Voca, si est qui tibi respondeat, & ad
aliquem sanctorum conuertere. Et orationes porrigimus
sanctis angelis, & hominibus, non vt per eos nostras orati-
ones cognoscant, sed vt eorum precibus & meritis oratio-
nis nostrae sentiamus effectum. Cum ergo psallendo Deo
loquimur, multa attentione & cogitatione intendendum
est orationi. Bernardus: Cum ad orandum in ecclesiam in-
traveris, fluctuantiam cogitationum tuarum relinque ex-
terius, vt soli deo vacare possis: fieri non potest vt cum
deo loquatur, qui cum toto mundo etiam tacens fabula-
tur. Et de oratione dicitur Apocal. viij. quod ascendit fu-

mus incensorem de orationibus sanctorum, de manu angeli coram Deo. Et hoc etiā patet ex modo ipso, quo ecclesia vititur in orando: Nam à sancta Trinitate petimus ut nostri misereatur, ab alijs autem sanctis petimus, ut orent pro nobis. Et licet mortui nesciant, etiam sancti, quid agant viui; sed, ut Gregorius dicit, ad excellentiam eorum decet, ut cognoscant petitiones ad eos factas; & Deo manifestante cognoscunt. Et in oratione aliquid determinatè est petendum, Matth. vi. & Luc. ix. docuit dominus discipulos determinatè petere ea, quæ continentur in petitione orationis dominicæ: sed Matth. vi. legitur, Primum queritur regnum dei. Temporalia autem licet desiderare, non quidem principaliter, ut in eis finem constituamus, sed sicut quadam adminicula, quibus adiuuemur ad tendendum in beatitudinem; in quantum per ea vita corporalis sustentatur: sed non sunt querenda principaliter, sed secundario. & dicitur Proverb. xxx. tribue tantum victui meo necessaria, & debemus etiam pro alijs orare, ut Iacobi. v. Orate pro inuicem, ut saluemini. sed Chrysost. dicit super Matth. Pro se orare necessitas cogit, pro altero autem charitas fraternitatis hortatur; & si non eis profit, ego tamen non sum frustratus mea mercede, secundum illud Ps. oratio mea in sinu meo conuertetur. † Et debemus pro inimicis orare. Matth. v. Orate pro persequentibus, & calumniantibus vos. & Aposto. ad Roman. xij. dixit. Mihi vindictam, & ego retribuam, dicit dominus. Sed licitum est impugnare inimicos, ut compellantur à peccatis. quod cedit in bonum illorum, & aliorum. Et sic etiam licet orando petere aliqua temporalia mala inimicorum, ut corrigantur. & sic oratio, & operatio non sunt contraria. Ad propositum adduco illud Iacobi in epist. c. fin. dicentem; Helias homo erat similis nobis passibilis, & oratione orauit, ut non plueret super terram, & non pluit annos tres, & menses sex; & rursus orauit, & celum dedit pluuiam, & terra dedit fructum suum: multum enim valet deprecatio iusti assidua, ut in d. cap. fin. Et legitur Iob. cap. fin. Iob autem seruus meus orabit pro vobis. legitur etiam Genes. xx. Redde viro uxorem eius, &

H h 5 orabit

orabit pro te, quia Propheta est. & in epist. i. Pet. cap. iij. dicitur: Oculi Domini super iustos, & aures eius ad preces eorum. Legitur etiam Actuum. x. Orationes tuæ, & eleemosynæ tuæ ascenderunt in memoriam in conspectu Dei. & Matth. xix. dixit Christus: Serue nequam omne debitū dimisi tibi, quia rogasti me, &c. Sed oratio Dominica perfectissima est, quia si rectè & congruenter oramus, nihil aliud dicere possumus, quàm quod in ista oratione Dominica positum est. † Oratio debet esse brevis, & cum seruiore; ideo sancti Patres orabant, & postea aliquid operis faciebant, & postea ad orationem redibant. Matth. vj. Orantes nolite multum loqui. & nihil aliud cogitet animus, quàm id solum, quod precatur. Itaque ad sit debita intentio, saltem actualis in principio, secundum communem opinionem: sed si esset notabilis negligentia, erit peccatum mortale in clerico, vt dixi supra in isto Speculo, in ritu, de horis canonicis. Et sancti, qui sunt in patria, orant pro nobis; sed illi, qui sunt in purgatorio, non sunt in statu orandi, sed magis, vt oretur pro eis.

‡ De valore orationis dictæ ab audientibus Missam recta via esset, vt solamente circa tantum sacrificium occuparentur presentes, petendo, vt sacrificium gratum sit pro ecclesia, pro se, pro defunctis, gratias agendo Deo de tanto beneficio passionis Christi, & præsentis suæ. Et oratio debet esse vocalis, vt dicitur in psalmo: Voce mea ad dominum clamaui, voce mea ad dominum deprecatus sum. Sed duplex est oratio, communis, & singularis: Communis quidem oratio est, quæ per ministros ecclesiæ in persona totius fidelis populi Deo offertur. & ideo oportet, quod talis oratio innotescat toti populo, pro quo proferatur; quod non posset fieri, nisi esset vocalis. Oratio verò singularis est, quæ offertur à singulari persona cuiuscunque, siue pro se, siue pro alijs orantis: & licet non de necessitate, adiungitur tamen vox tali orationi ad excitandum interiorem deuotionem. Sed aliquando non est necessaria excitatio in aliquibus, vnde Psalm. dicit: Tibi dixit cor meum, exquirit te facies mea. & de Anna legitur, Reg. i. quod loquebatur in corde suo. Adiungitur etiam vocalis

vocalis oratio ex quadam redundantia ab anima in corpus, ex vehemēti affectione, vt in Psa. Latatum est cor meum, & exultauit lingua mea. Et dicentes priuatas Missas ita submissē de industria, vt intelligi ab auditoribus nequeant, à ratione deuij videntur, nisi fortē per accidens coram alijs non celebrent; tunc enim sufficiens videtur, si à seruitore proximo audiri possit, ita Caietanus secunda secundæ, quæstion. octuagesima tertia, articul. duodecimo. Et aduerte; nam legitur Matt. vj: Tu autem cum oraueris, intra cubiculum tuum, & clauso ostio ora Patrem tuum in abscondito; ideo noli orare vt ab hominib. videaris; & Apost. ad Timo. i. c. ij. dicit: Obsecro igitur primum omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro regibus, & omnibus, qui in sublimitate constituti sunt, vt quietam, & tranquillam vitam agamus in omni pietate, & castitate; hoc enim bonum est, & acceptum coram Salvatore nostro Deo, qui omnes homines vult saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. † Sed oratio Dominica inter alias principalior inuenitur: habet enim quinque excellentias, quæ in oratione requiruntur. Debet esse oratio secūra, recta, ordinata, deuota, humilis, & continua. Secūra, vt eum fiducia adeamus ad thronum gratiæ eius, ad Hebræos, iij. in fide etiam non deficientes; Iacobus: Postulet autem in fide nihil hæsitans, & securior est, quia ab hac oratione nunquam sine fructu receditur. Recta, vt petat à Deo ea, quæ sibi conueniunt. Iacob. iij. Petitis, & non accipitis eo, quod malè petitis: ea, quæ ipse orare docuit, rectissimè postulantur. Ordinata, vt cœlestia terrenis præferamus, Matth. vj. Primum quærite regnum Dei. Deuota, quia pinguedo deuotionis facit sacrificium orationis esse Deo acceptum: confurgit deuotio ex charitate, quæ est amor Dei, & proximi; quorum vtrunque in hac oratione ostenditur. Nam ad insinuandum amorem vocamus eum patrem; ad insinuandum amorem proximi communiter pro omnibus oramus dicendo, Pater noster. Humilis, & in ista oratione humilitas obseruatur: Respexit in orationem humilium. Tria bona facit oratio, est efficax, & vtile

utile remedium contra mala; liberat enim à peccatis commissis, liberat etiam à timore peccatorum superuenientium, à tribulationibus & tristitijs; liberat etiam à persecutionibus, & inimicis: Item ad secretorum diuinorum reuelationem, c. si ergo. viij. q. i. Item ad celestium degustationem; vnde sine ipsa non gustantur diuina. Et est efficax, & utilis ad omnia desideria obtinenda, Mar. ij. Omnia quæcunque oratis, credite, quia accipietis. & si non exaudimur, hoc est, quia non instantè petimus; oportet enim semper orare, & nunquam deficere, Lucæ. xviij. vel quod non petimus id, quod magis expedit ad salutem. Tertio est utilis, quia facit nos familiares Deo; Dauid, Dirigatur oratio mea, sicut incensum in conspectu tuo. ad Tim. ij. Postquam Apostolus docuit Timotheum, quomodo reducat populum ad formam veræ fidei, docet de pertinentibus ad cultum fidei, scilicet orationibus, obsequijs, dicendo; obsecro igitur primum, &c. in quo aperte ostendit Apostolus, † quod inter omnia necessaria ad salutem Christianam præcipua est oratio, & non cessat orare, qui non cessat benefacere. † Sanctificetur nomen tuum, id est, nomen tuum manifestetur, & declaratur in nobis. Et istud nomen petimus manifestari & declarari, vt cognoscatur, & teneatur sanctum. Adueniat regnum tuum: cum ergo petimus, quod veniat regnum, oramus, quod non regnet in nobis peccatū, sed ipse deus: vel adueniat regnū tuū. i. gloriæ. Fiat voluntas tua. In hac petitione petimus, vt voluntas dei impleatur in nobis, quia tunc est rectum cor hominis, cum concordat cum voluntate diuina, & hoc Christum fecit descendere de cælo, non vt faciam voluntatem meam, sed eius qui misit me, Ioan. vi. Voluntas completa est in angelis, & in sanctis, qui sunt in patria, quia vident Deum, & cognoscunt, & fruuntur eo: & sic nos desideramus, quod voluntas dei, quæ est, vt homines habeant vitam æternam, impleatur in terra: sed vult deus, vt obseruemus mandata. Vel fiat voluntas tua sicut in cælo, & in terra, id est, sicut in angelis, & electis, qui sunt in cælo; quia sicut angeli faciunt voluntatem dei, ita & homines.

Panem

Panem nostrum quodiduanum da nobis hodie, id est, vnius diei, vel vnius temporis. Prouer. xxx. Diuitias, & paupertatem ne dederis mihi, sed tantum victui meo tribui necessaria: vel panem nostrum. i. panem sacramentalem. Et dimitte nobis debita nostra, id est, peccata nostra. Auferimus deo ius suum, cum præferimus voluntatem nostram voluntati suæ; & hoc est peccatum: est ergo consilium spiritus sancti, vt petamus a Deo veniam peccatorum, Lucæ. vi. dimitte, & dimittemini; Ezech. xxviii. Homo homini seruat iram, & a Deo querit medelam. Et dimitte nobis debita nostra, id est, peccata, quæ nos debitores peccatorum constituunt, & quibus obligamur ad poenam aut satisfactoriam, aut purgatoriam, aut æternam. Et ne nos inducas in tentationem, id est, per consensum, Deus non inducit ad malum, sed dicitur inducere ad malum permittendo, in quantum propter multa peccata subtrahit homini gratiam. Ostendit non id a nobis orandum, vt non tentemur: sed ne deserti adiutorio Dei in tentationem per consensum inducamur. Sed libera nos a malo. Petitio generalis est contra omnia mala præsentia, & futura. Amen, confirmatio omnium.

Et de oratione Christus dixit Apostolis Petro, Ioanni, & Iacobo, Vigilate & orate, vt non intretis in tentationem, itaque sub præcepto cadit oratio, Matth. xxvi. & Petrus in canon. c. iiii. dixit: Estote itaque prudentes, vigilate in orationibus, &c. Et in oratione mens debet in deum eleuari; quia oratio est eleuatio mentis in Deum, & de oratione videbis sanctum Tho. secunda secundæ q. lxxxiiij. & videbis supra in isto Speculo multa vtilia, in tit. de horis canonicis. Inter omnia autem opera bona (vt testatur Abbas Agathon) orare deum est difficillimum, & plus habet laboris, quia semper dæmones festinant interrumpere orationem, scientes, quod ex nulla re impediuntur, sicut per orationem iusam ad deum. Et inde est, quod in principio omnium horarum canonicarum munientes nos signo crucis contra infestationes diaboli dicimus, Deus in adiutorium meum intende. Itaque in quacunque tribulatione, vel necessitate habemus dicere, Deus in adiutorium

meum

meum intende. Et Hieronymus in cap. non mediocriter, de consecrat. distin. v. ait: Melior est quinque psalmorum decantatio cum cordis puritate, ac spiritali hilaritate, quam totius psalterij modulatio cum anxietate cordis, atque tristitia. & Dominus dixit Matt. xviii. Serue nequam omne debitum tibi dimisi, quoniam rogasti me; nonne ergo oportuit & te misereri conserui tui, sicut & ego tui miserus sum? Si dimiseritis hominibus peccata eorum, pater vester cœlestis dimittet vobis peccata vestra.

CONTRA HAERETICOS.

ET aduertite Fratres, quia in istis temporibus tempestuosiss, & periculosiss erunt multi magistri mendaces, qui introducent sectas perditionis, de quibus prophetauit Beatus Petrus in canonica;† & multi lupi rapaces, qui subtilitate, & persuasione sua ducuntur, & in domibus suis clam, non palam, aliter scripturas interpretari conabuntur: Ideo aduertant fideles, quia in his periculosiss temporibus (vt dixi) sunt multi, qui subtilitate, & persuasione sua ducuntur, & volunt interpretari aliter diuinas scripturas, quam debeant, & aliter quam Spiritus sanctus flagitat, & ita errant, & in schisma incidunt: quod peccatum grauissimum est. contra quos est text. in capit. non adferamus. xxiii. quæstio. i. vbi litera dicit: Non adferamus stateras dolosas, vbi appendamus quod volumus pro arbitrio nostro, dicentes hoc graue est, hoc leue est: sed adferamus diuinam stateram de scripturis sacris, tanquam de thesauris dominicis. facit text. in capit. quod autem. xxiii. quæstio. iij. vbi litera dicit: Quid autem iniquius est, quam impia sapere? & sapientioribus doctioribusque non credere? sed ad semetipsos recurrunt: & ideo magistri erroris existunt, quia veritatis discipuli non fuerunt, faciunt notata in capit. ne innitaris. de constitu. vbi litera dicit. Ne innitaris prudentiæ tuæ: Prudentiæ suæ innititur, qui ea quæ sibi agenda vel dicenda videntur, Patrum decretis præponit: & vino inebriantur, qui scripturas sacras male intelligunt, atque peruertunt. capit. vino inebri-

inebriantur. xxxvij. distinct. accedit etiam text. singularis
in capit. relatum. ea. distinct. cuius verba sunt: Relatum no-
bis est, quod quidam in vestris partibus commorantes ad-
versantur sacris doctrinis, & prout eis videtur, non secun-
dum traditionem Patrum, sed iuxta suum sensum docere
videntur: & inf. Ideo diligenter observandum est, ut lex
Dei, cum legitur, non secundum propriam ingenij virtu-
tem vel intelligentiam legatur, aut doceatur: Sunt enim
multa in scripturis divinis, quæ possunt trahi ad eum sen-
sum, quem sibi unusquisque sponte præsumpserit, sed non
oportet. & inf. Et ideo oportet scientiam ab eo discere scrip-
turarum, qui eam à maioribus secundum veritatem sibi
traditam servat. Sed oportet vel ex pastoralis officio, vel su-
perioris auctoritate prædicare; iuxta Apostoli sententiam;
& per tex. & docto. in c. excommunicamus. de hæreticis.

SECUNDA PARS SERMONIS EPIS-
copalis. De articulis Fidei, & Sacra-
mentis.

SUMMARIUM.

- 1 Primum quod est Christiano necessarium est fides, quatuor ordinis bona facit.
- 2 Fides docet omnia necessaria ad bene vivendum.
- 3 Fides quid sit.
- 4 Christi fideles quæ credere debeant.
- 5 Duo sunt homini necessaria.
- 6 Ecclesia tres partes habet.
- 7 Fides ad multa utilis est.
- 8 In resurrectione qua duplex conditio attendi potest.
- 9 De symbolo veterum, & de symbolo, quod in ecclesia cantatur, remissive, & vnde dictum.
- 10 Inter alia sacramenta Baptismus est magis necessarius, & effusæ. Item vnde dicitur & ubi institutus fuerit.
- 11 Qui possit, & el debeat baptizare, & quæ sit eius forma.
- 12 Quid si alius liquor sit cum aqua mixtus, an teneat baptismus?
- 13 Cum dubitatur de baptismi omissione, reiterari potest.

14 Infantes

- 34 Infantes sine baptismo decedentes Dei visione privantur.
- 35 Iudex omnia, quæ per usurariam prauitatem extorsit, antequam baptizetur, restituere debet.
- 36 Cum dubitatur an aliquis baptizatus sit viuis testimonio standum est.
- 37 Credens se baptizatum esse, cum non sit, an sibi noceat.
- 38 Baptismi forma vnde habuerit originem.
- 39 Secundum sacramentum est Confirmatio.
- 40 Decedens cum sacramento Confirmationis maiorem habet gloriam, quam non confirmatus.
- 41 Omnia sacramenta crucis signaculo perficiuntur.
- 42 Tertium sacramentum est Eucharistia, quomodo celebrandum, et in quo loco.
- 43 Quandoque licet hominem occidere.
- 44 In celebratione sacramenti, unusquisque ritum suæ ecclesiæ seruare debet.
- 45 In sacramento Eucharistiæ assumi non debet, nisi triticeus panis, et vinum de vite.
- 46 Eucharistiæ sacramentum vnde dictum, et n. 27. 28. 29.
- 47 Vtrum liceat sumere hoc sanctissimum sacramentum sub vna specie tantum.
- 48 Licetne hoc sacramentum singulis diebus frequentare.
- 49 Sacerdos celebrare potens, et non faciens, sanctam Trinitatem gloria priuat.
- 50 Quod representet, et contineat hoc sacramentum Eucharistiæ.
- 51 Corporis, et sanguinis sacramentum duobus modis institutum est.
- 52 Licet angelus sit superior homine natura, gratia, et officio, Christus tamen illi potestatem non dedit conficiendi Christi corpus.
- 53 Vinitas perfecta est inter nos, et Christum, et n. 37.
- 54 Necessarius est homini cibui spiritualis in vita spirituali.
- 55 In isto altissimo sacramento eucharistiæ accidentia sunt suo subiecto.
- 56 Frequens huius sacramenti perceptio quoniam fructus pariat.
- 57 Institutio sacramenti eucharistiæ per Christum.
- 58 Quoties in ecclesia missa celebrari debet.
- 59 Memoria passionis Christi ad multa nobis prodest.

- 44 Sacrificium quid sit.
- 45 Totum nostra salutis mysterium in sacramento eucharistiae comprehenditur, & de ratione singularium partium Missae, remissive.
- 46 Altaris sacrificium, in lineo, non autem serico panno consecrandum est.
- 47 Tandem durat corpus, & sanguis Christi, quando durat accidentia panis, & vini.
- 48 Moralia praecepta non solum manent in nouo testamento, verum etiam per euangelica Christi consilia perficiuntur.
- 49 Poenitentia quarum sacramentum est, quid sit, & unde dicta. & num. 46.
- 50 Poenitentia triplex est.
- 51 Vera confessio triplex est.
- 52 Sacramentalis confessio ex praeceptione ecclesiae necessaria est.
- 53 Adultus cum ad annos discretionis peruenierit, semel in anno confiteri tenetur.
- 54 Homo peccatum committens an statim confiteri debeat.
- 55 Presbyter morientibus poenitentiam abnegans reus est.
- 56 Confiteri quomodo intelligendum.
- 57 Quinque per Episcopum semper annuntianda sunt.
- 58 Quintum sacramentum est extrema Unctio.
- 59 Materia huius sacramenti quae sit, & de eius forma, & nu. 60.
- 60 Solus sacerdos huius sacramenti est minister.
- 61 Quibus dari debeat hoc sacramentum, & in quibus corporis partibus dandum sit.
- 62 Scapulae an ungi debeant.
- 63 Sacramentum hoc an iterari possit.
- 64 Sacerdos in collatione huius sacramenti pecuniam petere non debet.
- 65 Sextum sacramentum est Ordo.
- 66 Septimum sacramentum est Matrimonium.
- 67 Per haec septem sacramenta peccatorum remissionem homo consequitur.

Primum + quod est necessarium Christiano, est fides, sine qua nullus dicitur fidelis Christianus. Fides autem facit quatuor bona: primum est, quod per fidem anima coniungitur

Ii Deq

Deo: Nam per fidem anima Christiana facit quasi quoddam matrimonium cum Deo. Ose. c. ij. Sponsabo te mihi in fide. & inde est quod quando homo baptizatur, primo confitetur fidem, cum dicitur ei, credis in Deum? quia baptismus est primum sacramentum fidei. & ideo dicit dominus Mar. ultimo. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit: & baptismus, qui est sine fide, non prodest. Ideo sciendum est, quod nullus est acceptus Deo sine fide. ad Heb. xj. sine fide impossibile est placere Deo. Et per fidem inchoatur in nobis vita æterna: Nam vita æterna nihil aliud est, quam cognoscere Deum, unde dicit Dominus Ioannis xvij. Hæc est vita æterna, ut cognoscant te solum verum Deum. Hæc autem cognitio Dei incipit hic per fidem, sed perficitur in gloriosa vita futura, in qua cognoscemus eum, sicuti est. Ideo dicitur ad Heb. xj. Fides est substantia sperandarum rerum. Nullus ergo potest peruenire ad beatitudinem, quæ est vera cognitio Dei, nisi primo cognoscat per fidem. Ioan. xx. Beati qui non viderunt, & crediderunt.

2. † Fides autem docet omnia necessaria ad bene viuendum: ipsa enim docet quod est vnus Deus, qui est remunerator bonorum, & quod est alia vita. Et patet quod nullus philosophorum ante aduentum Christi cum toto conatu suo potuit tantum scire de Deo, & de necessarijs ad vitam æternam, quantum post aduentum Christi vna vetula per fidem. Ideo dicitur Isai. ij. Repleta est terra scientia domini.
3. † Item fides est, qua vincimus tentationes, ad Heb. ij. sancti per fidem vicerunt regna. Et hoc patet, quia omnis tentatio, vel est à diabolo, vel à mundo, vel à carne. Diabolus enim tentat, ut non obedias Deo, neque subijciaris Deo: hoc per fidem remouetur. Nam per fidem cognoscimus, quod ipse dominus est omnium, & ideo sibi est obediendum. i. Petr. v. Sobrii estote & vigilate, quia aduersarius vester diabolus tanquam leo rugiens circuit, quærens, quem deuoret; cui resistite fortes in fide. Mundus autem tentat vel alliciendo prosperis, vel terrendo aduersis: sed hæc vincimus per fidem, quæ facit nos credere aliam vitam meliorem ista. Et ideo prospera mundi huius despiciamus, & non formis

formidamus aduersa. Ioan. i. Hæc est victoria, quæ vincit mundum, fides nostra. Et etiam quia docet nos credere alia maiora mala. i. inferni. Caro vero tentat inducēdo nos ad delectationes vitæ præsentis momentaneas; sed fides ostendit nobis, quod per has, si eis indebitè adharemus, æternas delectationes amittimus, ad Eph. vj. In omnibus sumētes scutū fidei. Fides est habitus mentis, quo inchoatur vita æterna in nobis faciens intellectu assentire non apparentibus. ad Hebr. ij. Iustus autē ex fide viuit, ad Rom. i.

† Inter omnia, quæ debent fideles credere, hoc est primum, quod sit vnus solus Deus. secundum est, quod iste Deus sit creator, & factor cœli, & terræ, visibilium, & invisibilium. Non solum est necesse Christianis Deum credere, sed etiam necesse est, vt credant, quod Deus est pater, & quod Christus sit verus filius Dei, Deo Patri cōsubstantialis, & cōternus. Item non solum est necessarium Christiano credere filium Dei, vt ostensum est, sed etiam oportet credere incarnationem eius. Et ideo beatus Ioannes, postquam dixerat multa subtilia, & ardua, consequenter insinuat nobis eius incarnationem, cū dicit, verbum caro factum est. Et sicut necessariū est Christiano, quod credat incarnationem filij Dei, ita necessarium est, quod credat passionem eius, & mortem. Et sicut dictum est, mors Christi fuit in separatione animæ à corpore, sicut & aliorum hominū: sed diuinitas, ita indissolubiliter iuncta fuit homini Christo, quod licet anima, & corpus separarentur adinuicem, ipsa tamen deitas perfectissimè animæ, & corpori affuit semper: & ideo in sepulchro cum corpore fuit filius Dei, & ad inferos cum anima descendit.

† Duo sunt necessaria homini ad cognoscendum. i. gloria dei, & pœna inferni: Nam per gloriam electi, & per pœnas terribili cauent sibi homines, & retrahuntur à peccatis. Sed hæc sunt valdè difficilia homini ad cognoscendum, vnde de gloria dicitur. Sap. ix. Quæ in cœlis sunt, quis inuestigauit? & hoc quidē difficile est terrenis, quia vt dicitur Ioan. iij. Qui de terra est, de terra loquitur: sed nō est difficile spiritualib. quia qui de cœlo venit, super omnes est. Et ideo Deus de cœlo descendit, & incarnatus est, vt doceret nos

Ii 2

cœlestia:

ecclēsia: Erat enim difficile cognoscere pēnas inferni, Sap. ij. Non est qui agnitus sit reuersus ab inferis: & hoc dicitur in persona impiorū. & hoc non potest modo dici, quia sicut descendit de cōlo, vt doceret cōlēstia, ita resurrexit ab inferis, vt nos de inferis edoceret. Et ideo necesse est, vt credamus, quod non solum homo factus est, & mortuus sed quod resurrexit à mortuis: & ideo in symbolo dicitur Tertia die resurrexit à mortuis. Post Christi resurrectionem oportet credere eius ascensionem, per quam in cōlum ascendit: quia ergo Christus ascendit in cōlum, & sedet ad dexteram Dei, sicut dominus omnium, manifestum est, quod spectat ad eum iudicium, ideo in reglā catholicā fidei confitemur, quod venturus est iudicare viuos, & mortuos. Hoc etiam dixerunt angeli, Actuum. Hic Iesus, qui assumptus est à vobis in cōlum, sic veni quemadmodum vidistis eum euntem in cōlum. Item debemus credere in Spiritum sanctum verum Deum, cōsubstantialē patri, & filio.

Sicut videmus, quod in vno homine est vna anima, vnum corpus, & tamen sunt diuersa membra ipsius, ecclesia catholica est vnum corpus, & habet diuersa membra: anima autem, quæ hoc corpus viuificat, est spiritus sanctus; & ideo post fidem de spiritu sancto iubemur credere sanctam ecclesiam Catholicam. Vnde additur in symbolo, sanctam ecclesiam catholicam.

† Hæc autem ecclesia habet tres partes, vna est in terra, alia est in cōlo, tertia est in purgatorio. Sicut in corpore naturali operatio vnius membri cedit in bonum totius corporis, ita in corpore spirituali, id est, ecclesiæ: & quia omnes fideles sunt vnum corpus, bonum vnius alteri communicatur, Apost. ad Roman. xij. singuli autem alteri membra. Vnde & inter alia credenda, quæ tradiderunt Apostoli, est quod communio bonorum sit in ecclesiā. hoc est, quod dicitur in symbolo Apostolorum, Sanctarum cōmunionem. Inter alia vero membra ecclesiæ principale membrum est Christus, quia est caput, ad Eph. i. sum dedit caput super omnem ecclesiam, quæ est corpus ipsius: bonum ergo Christi cōmunicatur omnibus Christianis.

stianis sicut virtus capitis omnibus membris: & hæc communicatio fit per sacramenta ecclesiæ, in quibus operatur virtus passionis Christi, quæ operatur ad conferendam gratiam in remissionem peccatorum.

Spiritus sanctus non solum sanctificat ecclesiam quantum ad animam, sed virtute eius resurgent corpora nostra. ad Roman. iij. Qui suscitavit Christum Iesum dominum nostrum a mortuis. & i. ad Corinth. xv. Quoniam quidem per hominem mors, & per hominem resurrectio mortuorum. Et ideo secundum fidem nostram credimus resurrectionem mortuorum futuram.

† Et notabis, quod ad multa est nobis utilis fides, & spes resurrectionis; ad tollendum tristitias, quas ex mortuis concipimus: Item aufert timorem mortuis: Item reddit homines sollicitos ad bene operandum: Item retrahit a malo.

† Et sciendum est, quantum ad omnes, quadruplex conditio attendi potest in resurrectione: prima est identitas corporum resurgentium, quia idem corpus, quod nunc est, & quantum ad carnem, & quantum ad ossa, resurget virtute diuina, Iob. xix. rursum circumdabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum. Et corpora bonorum, & malorum erunt incorruptibilia, quia boni erunt semper in gloria, & mali semper in pœna eorum. Et omnes boni & mali resurgent cum omni integritate, quæ ad perfectionem hominis pertinet. Non erit cæcus, vel claudus ibi. vt Apost. i. ad Corinth. xv. mortui resurgent incorrupti, id est, impassibiles, quantum ad corruptiones præsentis. Et boni, & mali resurgent in ætate perfecta, id est, triginta duorum, vel trium annorum. ad Ephe. iij. donec occurramus omnes in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi.

Et quantum ad bonos, erit spiritualis gloria, quia sancti habebunt corpora glorificata, in quibus erit quadruplex conditio. Prima est claritas, Matth. xij. fulgebunt iusti, sicut sol, in regno patris eorum. Secunda est impassibilitas, i. ad Corinth. xv. Seminatur in ignobilitate, surget in gloria. Apoc. xxi. Absterget Deus omnem lachrymam

ab oculis eorum, & mors ultra non erit, nec luctus, neque clamor, neque dolor erit ultra, quæ primo habuerunt. Tertia est agilitas. Sap. iij. Fulgebunt iusti, & tanquam scintillæ in arundineto discurrunt. Quarta est subtilitas, j. ad Corinth. xv. seminatur corpus animale, surget corpus spirituale. Non quod omnino sit spiritus, sed quia erit totaliter spiritui subiectum. Circa quartum sciendum, quia damnatorum conditio contraria erit conditioni beatorum, quia erit in eis poena æterna, in qua est quadruplex mala conditio. Nam corpora eorum erunt obscura, Esa. xliij. Facies combusta vultus eorum. Item passibilia, licet nunquam corrumpantur; quia semper in igni ardebunt, & nunquam consumentur, Esa. lxvj. Vermis eorum non morietur. & ignis eorum non extinguetur. Item erunt graua; Anima enim erit ibi quasi cathenata. Psal. ad alligandos reges eorum in compedibus. Item, erunt quodammodo carnalia, & anima, & corpus. Iohel. j. Computruerunt iumenta in stercore suo. Conuenienter in fine omnium desideriorum nostrorum, id est, in vita æterna, finis credendis, cum dicitur in Symbolo, Vitam æternam, Amen. Accedentem ad Deum, oportet credere, ad Heb. xj. & ideo fuit necessarium veritatem fidei in vnum colligi, ut facilius posset omnibus proponi, ne aliquis per ignorantiam fidei à veritate deficeret. Et Symbolum est auctoritate ecclesiæ vniuersalis editum, & ecclesiæ vniuersalis non potest errare in his, quæ sunt fidei; quia spiritu sancto gubernatur: hoc enim promissit Dominus discipulis, Ioan. xvj. dicens: Cum venerit ille spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem.

¶ De symbolo Patrum, & de symbolo, quod in ecclesiâ cantatur, vide S. Thom. secunda secunda, q. j. art. ix. & vide Abb. in c. j. de summa Trin. & fide catho. & symbolum Athanasij auctoritate ecclesiæ receptum est: sed Athanasius non composuit manifestationem fidei per modum symboli, sed magis per modum cuiusdam doctrinæ. & de articulis fidei vide Abb. in d. c. i. de sum. Trin. & fid. catho.

Symbolum autem Græcè, Latine sonat iudicium, vel signum, vel collatio, & regulam fidei plenam indicat, & perfectam;

fectam; quia simul in vnum continet articulos, & compositum fuit ex diuersis verbis Apostolorum. Traditur enim, quod postquam Apostoli spiritum sanctum acceperunt, cum iam forent ad prædicandum euangelium profecturi, conferentes in vnum super articulis fidei statuerunt, vt sicut omnes erant in vna fide conformes, & concordēs, sic omnes vnam fidem concorditer prædicarent; & symbolum composuerunt: itaque symbolum, fidei est professio.

Et in omnibus symbolis eadem fidei docetur veritas; & fuit necesse edere plura symbola, & in nullo alio differunt, nisi quod in vno minus explicantur, quæ in alio continentur implicite, secundum quod exigebat hæreticorum instantia. Credo in spiritum sanctum & in sanctam ecclesiam. fit sensus, credo in spiritum sanctum sanctificantem ecclesiam; Sed melius est secundum communem usum, vt non ponatur ibi, in, sed simpliciter dicatur, sanctam ecclesiam catholicam.

Itaque notabis symbolum Patrum esse declaratiuum symboli Apostolorum, & publice in Missa cantatur. Et symbolum Apostolorum in prima, & in completorio dicitur, quasi contra tenebras errorum præteritorum, & futurorum. Ecclesia quando loquitur de fide, intelligit de fide formata charitate, & bonis operibus, & non de fide nuda, quia operibus iustificatur homo, non ex fide tantum.

DE SACRAMENTIS, ET PRIMO

de Baptismo.

Diximus superius, quod bonum Christi communicatur omnibus Christianis, sicut virtus capitis omnibus membris; & hæc communicatio fit per sacramenta ecclesie, in quibus operatur virtus passionis Christi: hæc autem sacramenta sunt septem. Baptismus, qui est primus, & est quedam regeneratio spiritualis, Ioan. iij. Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei. Et peccatum originale tollitur per baptismum. † Et baptismus inter alia sacramenta ipse 10
gis est necessarius, & efficax, vtpote fundamentum omnium sacramentorum, c. præter, §. porro, xxxij. dist. c. veniens, de presbyt. non bapti. ministr. Quid sit baptismus?

11 4 est

est ablutio exterior cum certa forma verborum, sine qua nemo saluari potest, & quæ proficit ad salutem, & colligitur. i. q. i. detrahatur. & de summa trinitate. capit. i. §. vlti. Quandoque autem vocatur baptismus, ipse character animæ impressus, de consecratio dist. iij. tunc valere. quæ enim est ista tanta virtus aquæ, ut corpus tangat, & cor abluat? nisi hoc faciente verbo, non quia dicitur, sed quia creditur. Nam & ipso verbo aliud est sonus trāsiciens, aliud virtus manens. i. q. i. detrahere. Vbi fuit institutus? Circa hoc diuersæ sunt opiniones; nam quidam dicunt ipsum fuisse institutum per verba, quæ Iesus Christus dixit Nicodemus, nisi quis renatus, &c. de consecrat. dist. iij. filius. Secundi dicunt, quod quando misit Iudas cum alijs. i. quæ. i. dedit. Tertij, quando dixit discipulis, Ite, baptizate omnes gentes, &c. de consecra. dist. iij. Alij quarto ipsum institutum fuisse putant, cum dominus à Ioanne baptizatus est, vbi vim regeneratiuam contulit aquis. de consecration. dist. iij. capit. per aquam. Dic quod ibi fuit institutum facto, & exemplo, verbo autem, & præcepto fuit institutum, cum dixit Apostolis seu discipulis, Euntes in mundum docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris, & filij, & spiritus sancti, de consecrat. dist. iij. propriè. de baptis. debitum. & c. non ut apponeres.

¶ Quis possit vel debeat baptizare? & certè nedum sacerdos, vel diaconus, sed & hæreticus, & paganus, excommunicatus, de consec. dist. iij. siue hæreticus, & quicumque, dum tamen in forma ecclesiæ rite conferatur, ut patet supra de sum. trinitate. cap. i. §. pen. & in his, quæ no. supra de temp. or. §. & a quo. ver. hæc igitur sit fides tua. & xxij. dist. §. verum. transit enim sol vel per lapideos canales, & venit ad aureolam. xix. dist. secundum, sic nihil interest quis recipiat, quoad veritatem, licet intersit, quoad effectum, de consecra. dist. iij. sicut in sacris.

Quæ sit eius forma? ad eius formam, seu essentiam duo necessaria sunt, verbum, & elementum. c. non ut apponeres, de baptismo. Vnde cum salua non potest quis baptizari. Item necessarium est verbum, scilicet, quod obseruetur

forma

forma verborum, videlicet, quod dicat baptizans mergens
do baptizandum ter. Petre, ego baptizo te in nomine pa-
tris, & filij, & spiritus sancti, vt in c. i. de Baptismo. sed suf-
ficit vnica immersio, si consuetudo terræ hoc approbet,
cap. de trina. de consec. dist. iij. optimus tex. ad hoc in c.
eodem modo de consecratio. dist. iij.

Et baptizari potest à quocunque sit Iudæo, pagano,
hæretico (vt dixi.) Ita Hostien. in summa, in titulo de Bap-
tismo. & ibi dicit; Ordo si mutatur in baptismo, an valeat.
Et exorcismus quid sit. & mulier, si laborat in extremis,
qualiter potest baptizari infans, ibi videbis. & baptizati
inuiti, an sint baptizati; & baptizati fidei, an sint baptizati,
ibi videbis. & de furiosis baptizatis, si semper fuerunt fu-
riosi, tenet baptismus. vt ibi. Et si baptizans non intendit
baptizare, dic, quod nihil confertur, ibi etiam videbis. & de
hoc etiam vide Goffredum in Summa sua de Baptismo.
† Quid si alius liquor sit cum aqua mixtus? tenet, si aqua
præualeat, aliàs contra. Secus autem in sacramento Eucha-
ristiæ, in quo plus de vino requiritur, quàm de aqua, vt
c. pernitiosus. de celebratio Missarum. per quam Decreta-
lem videtur contrarium posse dici; cùm generalis consue-
tudo ecclesiæ teneat, vt in sola & pura aqua sine alia mix-
tura fiat baptismus. vide Host. vbi supra. Et species baptis-
mi sunt tres: Aqua (vt diximus) & Flaminis, & Sanguinis.
Flaminis, id est spiritus sancti, vt si aliquis velit baptizari,
& hoc desideret cum summo feruore animi, & contritio-
ne, seu detestatione suorum peccatorum ex amore Dei; si
non inueniat, qui eum baptizet, & sic moriatur, ad æter-
nam patriam conuolat. de bapt. debitum. de consecra. di-
stinct. iij. baptismi vicem. & capit. catechumenum. & cap.
non dubito. Inde legitur, quod cum Beatus Ambrosius
Valentinianum duceret ad baptismum, mortuus est Va-
lentinianus. Vnde Ambrosius, Ventrem meum doleo,
quia quem regeneraturus eram, perdi; ille tamen grati-
am, quam poposcerat, non amisit. de presbytero non bapt.
c. Apostolicam. & ibi gloss. Dixit doleo ventrem, per simi-
litudinem, sicut posset dolere mater, si amisisset partum;
Nam sicut carnaliter gignitur filius, carnali actu interue-
niere,

niente; sic spiritali interueniente generatur spiritalis; & character interior imprimatur animæ. Sicut baptizans quantum ad exteriorem, pater seu patrimus intelligitur; sic quantum ad interiorem, spiritus sanctus. de baptis. c. debitum & sic anima est filia Dei. inde propheta; Audi filia, & vide, & c. dicitur Sponsa. vnde Apostolus; Despondi vos uni viro, & c. ad hoc, de cogn. spi. §. quot eius species, ver. sic ergo. baptizans, & præced. & de presby. non bapti. veniens. Et baptismus sanguinis, quo sancti innocentes baptizati intelliguntur; vt si credens in Christum, antequam baptizetur, occidatur pro Christo. de consecra. ¹³ distinct. iij. baptismi vicem. † Et baptismus reiteratur, si dubitatur de eius omissione, vt in capit. ij. de baptismo; & procedit ille tex. tam in dubio facti, quam iuris, vt cum reperitur infans expositus sine signo baptismi, nam dubium consistit in facto. De secundo possunt poni multa exempla vt per Panorm. ibi. De quibus dubium est, an baptizati fuerint, baptizantur his verbis præmissis; Si baptizatus es, non te rebaptizo, sed si nondum baptizatus es, ego te baptizo, & c. Et sacramentum baptismi vtiliter confertur paruulis, licet non credant, nec intelligant, & remittitur eis peccatum originale. tex. in cap. maiores. de Baptismo. Itaque dicendum est, quod etiam paruulis virtutes infunduntur in baptismo. & hæc opinio est hodie approbata, vt in clement. i. de summa trin. ad finem. Conclude ergo, quod per baptismum tollitur illa macula, seu sordes animæ, & per consequens tollitur ille reatus; Item illa pronitas ad peccandum debilitatur, maximè post sacramentum Confirmationis. Nam per chrismationem, seu confirmationem Christianus confirmatur in fide, & efficitur fortior ad resistendum diabolo, & concupiscentijs carnalibus. vt in capit. i. de consecra. distinct. v. & adde istis glo. not. in ¹⁴ capit. ij. de consecra. distinct. iij. quam omnino vide. † Et infantes decedentes sine baptismo priuantur visione Dei; aliam vero pœnam actualem non patiuntur. ita Panorm. in d. capit. maiores. §. sed adhuc. Illa tamen pœna maxima est, vt in capit. firmissimè. de consecra. distinct. iij. licet respectu pœnæ actualis dicatur mitissima. Et dormientes, & furiosi

furioli non possunt baptizari, nisi ante dormitionem, & furorem volebant baptizari, vt per Panorm. in d. cap. maiores, §. fin. vbi etiam dicit, quod infideles non possunt cogi ad fidem suscipiendam. Et nemo potest seipsum baptizare, etiam instante necessitatis articulo, cap. debitum, de baptismo. vbi etiam dicit Panorm.

† Iudæus, antequam recipiatur ad baptismum, debet omnia restituere, quæ extorsit per vsurariam prauitatem, & illicite; illa vero, quæ licite quæsiuit, non; sicut multi simplices credunt, vt in c. sicut Iudæi, de Iudæis. Nemo etiam potest baptizari in aqua rosacea, quia non est elementum; sed in aqua transformata sic, puta in lixurio, vel aqua luto-fa, vel sulphurea, vt in cap. non apponeres, per Panorm. ibi. † Vltimo notabis, cum dubitatur, an aliquis sit baptizatus, 15 statur testimonio vnius, vt de consec. distinct. iij. placuit. Et idem in consecratione ecclesiæ, vt de cons. distinct. i. Ecclesiæ: Secus in ordine, vt xvij. Afros. & supra cle. peregr. capiti. Rationem diuersitatis collige ex §. gratia, ij. q. i. §. ecce cum honores, ita effectus baptismi est remissio omnium peccatorum: Nam sine pœnitentia omnia peccata tollit actualia, & originalia, de conse. distinct. iij. c. si. sine pœnitentia, & de pœnitentia, distinct. vij. c. si. quis autem §. hoc autem. & c. sequenti, vbi probatur, quod talis moriens neque purgatorium tangit. Sed si postea corruerit homo, per pœnitentiam resurget, & reparabitur, & nouus efficietur. c. i. de summ. trinit. §. sacramentorum, & §. fin. & c. ferrum. l. dist. Originalia tamen remanent actu, licet tollantur reatu, de consec. distinct. iij. non ex quo. Licet autem baptismus tollat peccata, non tamen tollit notam, seu irregularitatem, ergo neque bigamiam. xxvij. q. iij. acutius. & c. vna tantum, xxxvj. dist. Et si aliquis adultus baptismum accipit ficto, licet character in eum imprimatur, non tamē gratia, neque remittuntur peccata, sed tunc demū incipit operari, cum fictio recedit, de cons. distinct. iij. cū valere. Nam gratia in baptismo non quærit gemitum, vel planctum, non opus aliquod, sed solam contritionem cordis & fidem; vt diximus supra, in materia de iustificatione: quod videbis, ne fallaris in hoc, quod hic dicimus, ad susceptionem baptismi

baptismi requiri contritionem; nam sufficit attritio, ut satis explicauimus: sic omnia gratis condonat, ut ibidem probatur, & d. capit. sine pœnitentia, secundum Ambrosium. ad idem de pœnit. distinct. i. §. similiter, in fin. & hoc intellige quantum ad peccata mortalia; nam originalia per vim sacramenti remittuntur paruulis: Secus in adultis, in quibus requiritur contritio, ut diximus: alias etiam originalia non remittentur. hoc intelligas, etiam si dormientes baptizentur, vel amentes; si postea vigilantes, vel sani facti sunt. Sed si nullum actuale peccatum commiserant, ut puta, quia à natiuitate continuo furore laborauerunt, non video, quare talibus non dicam peccata dimitti, & originalia, & actualia, & hæc dicta comprobantur in d. c. maiores, §. ceterum, & sequenti: secundum hoc intellige quod præcedit, & quod legitur, de consec. distinct. iij. c. paruulo recenter nato. & xxvj. q. vj. qui recedunt. & infra
 17 d. cap. maiores. §. verum & seq. hic vero, & §. seq. † Et omis-
 sio baptismi non nocet credenti probabiliter se esse bapti-
 zatum, ut in cap. ad Apostolicam, de presbytero non bapti-
 zato ministrante. & ibi dicit Lanor. quod qui ordinatur ab
 eo, qui putabatur Episcopus, cum non esset, nullum ordi-
 nem recipit; valent tamen sic gesta quoad meritum, pro-
 pter fidem. Et dic, ut notatur in c. dudum, de electio. & in
 l. barbarius. ff. de offi. præto. vide Panor. in dicto capit. ad
 18 apostolicam. † Ultimo notabis, quod baptismus habuit
 formam suam ab Euangelio, cum Christus dixit Aposto-
 lis; Baptizate omnes gentes in nomine patris, & filij, & spi-
 ritus sancti. ut in capit. pe. de baptismo. Alia vero, quæ in
 baptismo dicuntur, fuerunt instituta ab ecclesia, & in euan-
 gelio Marth. capit. xx. & c. propriè, de consec. distinct. iij.
 Et concessum fuit Apostolis baptizare in nomine Christi,
 propter nomen Christi ampliandum. Act. ij. & in d. cap.
 propriè, ad finem. & vide textum Nicolai in c. à quodam,
 de cons. distinct. iij. Et ibi vide Arch. post glossam ibi. &
 vide Cardinalem sancti Sixti. & Petrus baptizabat in no-
 mine domini Iesu Christi, Act. u. x.

DE CONFIRMATIONE

Secundum sacramentum est † Confirmatio, vnde & 19
 Apostoli ad hoc quod essent fortes, receperunt spiritum sanctum post ascensionem Christi. xxiiij. Luca.
 Vos autem sedete in ciuitate, quousque induamini virtute
 ex alto, hoc autem robur confertur in sacramento Con-
 firmationis. Ideo illi, qui habent curam puerorum, debent
 multū esse solliciti, quod confirmentur; quia in Confirma-
 tione confertur magna gratia. † Et si decedet, maiorem 20
 habet gloriam confirmatus, quā non confirmatus: quia
 hic habuit plus de gratia. Itaq; post Baptismum sacramen-
 tum Confirmationis præstetur, vt in capit. i. de conse. dist.
 v. vbi litera dicit; Omnes fideles per manuum impositio-
 nem Episcoporum spiritum sanctum post Baptismum ac-
 cipere debent, vt pleni Christiani inueniantur; quia cum
 spiritus sanctus infunditur, cor fidele ad prudentiam
 & constantiam dilatur. Sed non ab alijs, quā ab Epis-
 copis, manus impositionis sacramentum perfici potest, vt
 in cap. manus, de consecr. distinct. v. quia neque tempore
 Apostolorum ab alijs, quā ab ipsis Apostolis, legitur aut
 scitur peractum esse: Nam si aliter actum fuerit, irritum
 habeatur, & vacuum, vt in d. capit. manus. Quid conferat
 spiritus sanctus in Baptismate, quid in Confirmatione, vis
 de optimum tex. in cap. ij. de conse. distinct. v. vbi litera di-
 cit: Spiritus sanctus, qui super aquas baptismi salutifero
 descendit lapsu, in fonte plenitudinem tribuit ad inno-
 centiam: In confirmatione augmentum præstat ad grati-
 am. Et quia in hoc mundo tota ætate victuris inter inuisi-
 biles hostes, & pericula gradiendum est, in Baptismo rege-
 neramur ad vitam, post baptismum confirmamur ad pug-
 nam. In baptismo abluimur, post baptismum roboramur;
 & quamuis continuo transitis sufficiant regenerationis
 beneficia; victuris tamen necessaria sunt confirmationis
 auxilia. Regeneratio per se saluat, mox in pace baptismi,
 vel seculi recipiendos; Confirmatio armat, & instruit ad
 agones mundi, & prælia reseruandos. Qui autem post ba-
 ptismum cum acquisita innocentia immaculati peruene-
 rint ad mortem, confirmantur morte; quia iam non pos-
 sunt

22 sunt peccare post mortem Sed ita coniuncta sunt hæc duo
 sacramenta, ut ab invicem (nisi morte præveniente) nulla-
 tenus possint segregari; & unum sine altero rite perfici non
 potest, id est, Christianum facere plenum, & perfectum,
 ut in cap. de his, de consecr. distinct. v. & in capit. i. ut dixi.
 Quare etiam Confirmationis sacramentum baptizato tra-
 datur, vide etiam text. in cap. novissimè, de cons. distinct. v.
 cuius verba sunt; Novissime à summo sacerdote per im-
 positionem manus paracletus traditur baptizato, ut robo-
 23 retur per spiritum sanctum ad prædicandum alijs, id est
 22 donum, quod in baptismo consecutus est, per gratiam
 23 vitæ donatus æternæ. Signatur enim baptizatus cum Chris-
 23 mate in summitate capitis per sacerdotem, per pontificem
 23 verò in fronte; ut in priori vactione significetur superip-
 23 sum spiritus sancti descensio ad habitationem Deo conse-
 23 crandam; in secunda quoque, ut eiusdem spiritus sancti
 sepius formis gratia cum omni plenitudine sanctitatis, &
 scientiæ, & virtutis venire in hominem declaretur. Bis
 enim descendit spiritus sanctus super Apostolos; primo,
 quando insufflauit in eos dicēs, accipite spiritum sanctum.
 Ioan. xx. postea descendit de celo super eos igneis linguis;
 Actu. ij. & repleti sunt omnes spiritu sancto, & cœperunt
 loqui varijs linguis, prout spiritus sanctus dabat eloqui
 illis. Et statutum fuit, ut ieiunium ad confirmationem veni-
 ant, & perfectæ ætatis; ut moneantur confessionem facere,
 ut mundi donum spiritus sancti valeant accipere, ut in c.
 ut ieiun. de consecr. distinct. v. & ibi dicit glos. perfectam
 ætatem vocat, quando possit promoueri ad ordines mino-
 res, ut extra, de ætate, & qualitate. Et Episcopi non nisi iei-
 unium per impositionem manuum spiritum sanctum tra-
 dant, exceptis infirmis, & morte periclitantibus, ut in cap.
 ut Episcopi, de consecr. distinct. v. Et hoc etiam in alijs sa-
 cramentis observandum est, ut in cap. honestum. xxij. q. v.
 & cap. liquido, de consecr. distinct. ij. Secundo autem, vel
 tertio nullus confirmetur, ut in cap. dictum est, de consecr.
 distinct. v. & in cap. de homine. vbi litera dicit; De homi-
 ne, qui à pontifice confirmatus fuerit denuo, illa talis ite-
 21 ratio, vel confirmatio est prohibenda. † Et notabis, quod
 omnia

omnia sacramenta signaculo crucis perficiuntur; & in modo
 dum crucis fit solennis baptisumus. Notabis etiam quod sa-
 cramentum Confirmationis de iure diuino est, vt in prin-
 cipio probaui; Vos manete in ciuitate, donec induamini
 virtute ex alto. Luca. xxiii. Itaque dominus noster Iesus
 Christus Apostolos confirmauit, cum in die Pentecostes
 spiritum sanctum eis contulit; & per eos, eorumque suc-
 cessores, scilicet Episcopos, populos confirmandos esse de-
 creuit. Sed nullus non confirmatus potest esse in confir-
 matione patrimus: Et adulti debent prius confiteri, po-
 stea confirmari. Hoc sacramento contrahitur compater-
 nitas, & affinitas spiritualis, prout in baptismo, impediens
 matrimonium contrahendum, & dirimens iam contra-
 ctum. Nullus praesenter, nisi vnum aut duos, non plures.
 Confirmandi debent esse ieiuni, vt dixi; intellige de hone-
 state; similiter confirmans. Et confirmato debet ligari frons,
 & sic manere quousque chrisma desiccetur: Infantes per
 patrimos teneantur in brachijs dextris: Adulti ponant pe-
 dem suum super pedem dextrum patrimi sui. Ista est consue-
 tudo sanctae matris Romanae ecclesiae. & ecclesiasticarum
 institutionum quaedam in scriptis, quaedam vero aposto-
 lica traditione per successores in ministerio confirmatas
 accepimus: quaedam vero consuetudine roboratas appro-
 bavit vsus. Et in his rebus, de quibus nihil certi statuit di-
 uina scriptura, mos populi Dei, & instituta maiorum pro
 lege tenenda sunt. Et sicut praenarratores diuinarum le-
 gum, ita contemptores ecclesiasticarum consuetudinum
 coercendi sunt. xj. distincti. Forma huius sacramenti sunt
 verba, quae Episcopus dicit, quando facit crucem in fron-
 te confirmandi cum chrismate. quae verba sunt ista: con-
 signo te signo crucis, & confirmo te chrismate salutis, In
 nomine patris, & filij, & spiritus sancti, amen. & Papa po-
 test committere sacerdoti, vt conferat sacramentum Con-
 firmationis. & pueri sunt confirmandi, quando sunt apti
 ad confitendum fidem Christi.

DE

22 **T**ertium ¶ sacramentum est Eucharistia; & regulari-
ter non licet sacramentum Eucharistia celebrare,
nisi in locis sacris: quæ conclusio habetur in cap.
i. de consecra. distinct. i. & in cap. sequentibus. & in cap.
missarum, & c. nullus presbyter. & vide sanctum Thom.
iij. parte. sed propter destructionem Ecclesiarum, vel quia
in itinere sunt constituti, tunc si ecclesia defuerit, licet in
ecclesijs non consecratis consecrare Domino, dummodo
habeatur altare portatile consecratum; aliàs non licet, nisi
Episcopo concedente, ut in cap. concedimus, de consecra.
distinct. i. & de hoc videbis docto. in d. c. i. & ibi notatur,
quod convenienter prohibitus fuit Dauid ab ædificando
templum domino propter effusionem sanguinis, ut in
textu lib. i. Paralip. cap. xxij. habetur; Dixit Dauid ad Sa-
lomonem; Filium, voluntatis meæ fuit, ut ædificarem do-
mum nomini Dei mei; Sed factus est sermo domini ad me
dicens; Multum sanguinem effudisti; & plurima bella bel-
lasti, non poteris ædificare domum nomini meo, tanto ef-
fuso sanguine coram me; filius, qui nascetur tibi, vir quie-
tissimus, ipse ædificabit domum nomini meo. Et si aliquis
diceret, quilibet homicida potest construere templum;
quare igitur Dauid fuit prohibitus? Respondeo. Dauid
non fuit prohibitus ædificare templum domini propter
simplex homicidium, sed propter multum sangui-
nem effusum per eum, ut constat ex iam dictis. Item
aliud est de ædificatione illius templi famosi, quod erat
tantum vnum in tota ecclesia tunc, & aliud est in ædifica-
tione templorum, seu ecclesiarum particularium nunc;
respectu enim illius ædificandi propter aliquam significa-
tionem, & singularitatem excellentiæ poterat quis propter
homicidium prohiberi, qui non prohiberetur ab ædifi-
cando aliquam domum particularem ecclesiæ. Itaque
propter mysterium Dominus noluit, ut Dauid ædificaret
templum; licet expensas in magna parte exposuerit. Pos-
sunt de hoc duæ mysticæ rationes assignari: Vna est, quia
ecclesia, cuius figura fuit templum materiale, maxime in

vnione charitatis, & pace fraterna societatis consistit, secundum illud ad Eph. iij. Sollicitè seruate vnitatem spiritus in vinculo pacis. Vnde vna est columba mea, vna est columba perfecta mea. Canti. vj. Et de primitiuis lapidibus ecclesie primitiue dicitur; Erat enim anima vna, & cor vnum in Domino, Actuum. iij. & in psal. lxvij. dicitur; Qui habitare facit vnanimis in domo. Vnde in huius rei signum Deus voluit, quod prima structura templi fieret in Hierusalem, quæ interpretatur Visio pacis, & quod fieret per virum non effusorem sanguinis, non bellatorem, sed pacificum, & quietum, cuiusmodi fuit Rex Salomon. Et ista ratio assignatur in textu, primo Paral. xxij. Vbi inquit Dauid; factus est sermo domini ad me dicens: multum sanguinem effudisti, & plurima bella bellasti, non poteris ædificare domum nomini meo; sed filius tuus, qui nascetur, erit vir quietissimus, ipse ædificabit templum nomini meo. Secunda ratio capitur ex glo. ordinaria in eodem loco, videlicet ad significandum, quod sanguinolenta opera non possunt spirituale ædificium domino preparare. Diceret aliquis; Moyses fuit homicida, vt in capit. non inferenda, xxij. q. iij. & consecrauit ecclesiam, vt dicitur in d. capit. i. de consecr. distinct. i. & ibi. glo. & in ij. Exod. Dico quod Moyses non est dicendus homicida; quia, vt dicit Nicolaus de Lyra super illud Exod. ij. Moyses erat iudex electus à Deo, & habebat auctoritatem iudicandi iniurias factas Hebræis, & hoc faciebat per reuelationem diuinam: & auctoritate legis occidit Aegyptium. Et si homicidium est hominem occidere; potest tamen alius alium aliquando occidere sine peccato, nam miles hostem, & iudex nocentem. Item in questionibus Leuitici; Si homo iuste occiditur, lex eum occidit, non tu. capit. si homicidium. xxij. q. v. Et si aliquis diceret; Sacerdotibus veteris legis fuit licitum interficere; Non valet, quia non est simile de illis, & de sacerdotibus nouæ legis. Illi erant sacerdotes veteris legis, secundum quam poenæ corporales infligebantur; ideo eis occidere propria manu congruebat. Clericis autem committitur ministerium nouæ legis, in qua non determinatur de occisione, vel corporali

K k

ralis

rali pena: ideo, ut sint idonei ministri nouæ legis, debent à talibus abstinere. & dicit Augustinus ad Pollentium, libro iij. transumptiuè in cap. quod autem. xxij. q. i. quod David fuit præfigurator noui testamenti; ideo dicit glossa in cap. ideo, in figura istius temporis dictum est ei; Non ædificabis mihi templum, &c. Et si propter homicidium repulsus fuit à constructione templi, multo potius à ministerio. Itaque homicida non admittitur ad sacra. & vide in cap. i. de homicidio. & vide docto. in cap. si curdum, & in clement, si furiosus.

Ad vteriora procedendo in materia nostra dic, quod in sacramentorum oblationibus, quæ inter Missarum lœnnia Domino offeruntur, panis, & vinum aqua mixtum in sacrificium offeruntur. quia vtrumque ex tere Christi in passione sua profluxisse legitur, ut capit. primo & secundo de consecra. distinct. ij. & ubi legitur: Nunc à Domino admoniti, & instructi sumus, ut calicem Domini cum vino mixtum, secundum quod Dominus obtulit, offeramus. In commistione enim vini & aquæ significatur plebis perfecta redemptio, ut capit. cum omne. de consecr. distinct. ij. & in concilio Carthaginensi legitur. In sacramento corporis, & sanguinis Domini nihil amplius offeratur, quàm quod ipse Dominus tradidit; hoc est panis, & vinum aqua mistum. Nec amplius in sacrificijs offeratur, quàm de vuis, & frumentis capit. in sacramento. de consecrat. distinct. ij. Vtrum hoc sacramentum debeat confici ex pane azimo? Respondetur iuxta sanctum Thom. iij. parte, quod circa materiam huius sacramenti Eucharistiæ duo possunt considerari scilicet, quid sit necessarium, & quid conueniens. Necessarium siquidem est, ut sit panis triticeus, (ut dicitur sine quo non perficitur sacramentum; non est autem de necessitate sacramenti, quod sit azimus, vel fermentatus, quia in vtroque confici potest. Conueniens enim est, ut unusquisque seruet ritum suæ ecclesiæ in celebratione Sacramenti. Super hoc autem sunt diuersæ ecclesiarum consuetudines. dicit enim beatus Gregorius in registro; Ecclesia offert azimos panes, eo quod domi-

nus sine vlla commistione suscepit carnem: & peccat
 sacerdos in ecclesia Latinorum celebrans in pane fer-
 mentato. cap. per literas, de celebratione, Missarum. Græ-
 ci celebrant in pane fermentato: sed consuetudo Lati-
 norum rationabilior est propter multa. Primo, propter in-
 stitutionem Christi, qui hoc sacramentum instituit pri-
 mo die azimorum, vt habetur. xxvj. Matthæi, & Marci. ix.
 & Lucæ. xxij. Secundo, quia panis est propriè sacramentum
 corporis Christi, quod sine corruptione conceptum est.
 Tercio, quia hoc magis competit sinceritati fidelium,
 quæ requiritur ad vsum huius sacramenti, vt refert Bea-
 tus Apostolus Paulus, primo ad Corinth. capit. quinto: Pas-
 cha nostrum immolatus est Christus: Itaque epulemur
 in azimis sinceritatis, & veritatis. Quarto, rationabilior
 est ritus consecrationis in azimis, quia est ritus eccle-
 siæ Romanæ, quæ ex institutione Apostolorum vide-
 tur, & certum est, suum ritum accepisse: quod est
 maximum argumentum contra Græcos. Vnde Inno-
 centius: Id solum sufficit Latinis contra Græcos, quod
 Constantinopolitanam ecclesiam multarum hæresum
 corruptio fermentauit: Romanam autem ecclesiam, su-
 pra Apostolorum fidei petram stabili soliditate fundæ-
 tam, nulla prorsus hæretica prauitatis procella potuit
 conquassare; sed illud semper integra fide seruauit, quod
 ab ipsis Apostolis accepit, qui eam præsentiaiter sacris
 instruxere doctrinis, & ecclesiastici ritus regulam do-
 cuerunt. Consuetudo tamen Græcorum, vt dicit san-
 ctus Tho. in iij. parte, habet aliquam rationem, & sig-
 nificationem, quam tangit Gregor. eo scilicet, quod ver-
 bum patris vnitum est carni. † Et sicut in hoc sacramen-
 to non debet assumi, nisi panis de tritico, ita non
 debet assumi nisi vinum de vite. Et sicut dominus com-
 parauit se grano frumenti, Ioannis xij. ita comparauit
 se viti, Ioannis xv. Ego sum vitis vera. In aceto non
 potest confici hoc sacramentum, ideo diligenti studio
 vinum optimum querendum est; vitium tamen vini
 non maculat sacramentum. Quocirca siue mustum,
 siue acidum, non perfectè corruptum, in sacramentum

Kk 2

offera-

offeratur, sacramentum conficitur, & diuinitus consecratur. Sed vinum corruptum non est eiusdem speciei: & duplex est corruptio: quædam, qua tollitur optimum ipsum corrupti, & non esse simpliciter, ut pote in vino acido non perfecte. Est etiam quædam corruptio, qua tollitur esse simpliciter, siue esse speciei. Prima corruptio non tollit potentiam consecrandi; secunda vero sic. Vide de hoc Card. sancti Sixti in c. in sacramento. de consec. dist. ij. & vide S. Tho. in. iij. idem de parte. quia si sit in via ad corruptionem, potest confici, peccat tamen conficiens. Et si sola admissione aquæ, & non alterius liquoris fieri debet, ut in dicto c. in sacramento. Et sic respon. debis ad multa.

† Dicitur sacramentum Eucharistiæ, quia Eucharistia est, & nominatur, ab *eu* & *χαρις*, quod sonat bona gratia; quia cum in omnibus sacramentis gratiam eius participamus; tamen in hoc sacramento totum est gratia, quod videmus, quod tãgimus, & quod degustamus: & non tantum gratia est, quicquid in hoc sacramento est, sed etiam non nisi gratia esse potest. Quis enim dignis meritis, aut pretio digno, aut merito, hoc possit comparare, quod in solius sui dulcedine parauit pauperibus. vnde in Ps. lxxvj. Paraisti in dulcedine tua pauperi Deus. Item sacramentum vocatum est Eucharistia, siue gratia; quia, quod à gratissimo Deo, sic & gratissimis amicis paratum est, optime gratiæ nomen accepit: quia gratissimis optima capimus, & paramus, ut in Can. iij. dicitur; Comedite amici, & bibite, & inebriamini charissimi. Cum enim charorum sit inuicem habitare per desiderium, non diceret, comedite, & bibite amici, nisi per suum corpus, & suum sanguinem, & diuinitatem eos penetrare quæreretur. Hoc etiam figuratum est Hester. i. capit. vbi dicitur, quod Rex Assuerus tertio anno imponi fecit grande conuiuium cunctis principibus: Sic enim noster Assuerus, qui beatus interpretatur, tertio anno id est, tempore gratiæ, quod antecesserat annus legis naturalis, & Mosaicæ, in quo in Agno Paschali fuit expressus, & figuratus; hoc ergo anno imperij sui tertio fecit grande conuiuium, scilicet, principibus, qui sunt, non nisi, quæ digna sunt principi, cogitantes: quia ipsis parauit hoc conuiuium.

uiuim, de quibus Lucx. xxij. Vos estis, qui permanistis
 mecum in tentationibus meis. † Vocatur etiam Eucharis-
 tia, quia non nisi gratiam bonam operatur, & omnis suus
 affectus optimæ gratiæ est effectus. de qua ad Hebr. xiiij.
 Optimum est gratia stabilire cor; gratia enim, quæ in hoc
 sacramento datur, cor hominis in bono stabilitur, & con-
 fortatur. Item sacramentum Eucharistiæ est gratia super
 gratiam, quasi cumulum continens gratiarum: cōfert enim
 hoc sacramentū gratiarū cumulum & sanctitatis; ex cor-
 pore quidem gratiam communionis omnium membro-
 rum: ex sanguine quidem gratiam expiationis; ex anima
 vero gratiam redemptionis; ex spiritu vero Christi grati-
 am dat viuificationis, & virtutis, ex diuinitate confert gra-
 tiam refectionis; ex toto signo sacramenti confert gratiam
 æternæ beatitudinis. De gratia communionis dicit Apo-
 stolus. i. ad Corinth. Panis, quem frangimus, nonne com-
 municatio corporis est? quasi diceret, sic est. De gratia ex-
 piationis ab omnibus peccatorum periculis dicitur ad
 Heb. viij. Sanguis Christi mundabit conscientiam no-
 stram ab operibus mortuis ad seruiendum Deo viuenti.
 Confertur etiam gratia redemptionis, quæ est in animæ
 pretio, quod pro nobis offertur in hoc sacramento: hoc
 enim, vt dicit Ambrosius, est admirabile pretium, cuius
 pondere tota est redempta captiuitas mundi, tartarea con-
 fracta sunt claustra inferni, aperta est nobis ianua regni, &
 nos sumus omnes liberati; quia pretium animæ Christi
 plus pondere intulit in thesauros patris, quam totum ab-
 stulit humanum genus. de quo Ioan. xiiij. Maiorem hac di-
 lectionem nemo habet; vt animam suam ponat quis pro
 amicis suis. Et idem Ioan. x. Bonus pastor animam suam
 dat pro ouibus suis. De gratia viuificationis ex spiritu
 Christi dicitur Ioan. vj. Qui manducat me, & ipse viuet
 propter me. item ibidem, spiritus est, qui viuificat. De gra-
 tia refectionis ex diuinitate intelligitur illud Isa. xviij. Su-
 stollam te super altitudinem terræ, & cibabo te hæredita-
 te Iacob patris. Altitudo enim terræ est excellentia corpo-
 ris Christi, in quo cibus est, & resectio per hoc, quod diui-
 nitati est vnitum; & hæc est hæreditas Iacob, & omnium

ab initio Patriarcharum: quia omnes in fide, & benedictione huius sacramenti sunt vegetati, & refectioni. Hoc est, quod omnes invitans dominus dicit Math. xj. Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos. Sicut enim Christus in specie sacramenti nunc sacramentaliter se infudit nobis ad gratiam, ita secundum divinitatem infudit se nobis ad gloriam: gratiam enim, & gloriam dabit Dominus, ait Propheta: gratiam autem in presenti, gloriam in futuro. † Et dicitur Eucharistia, quia omnis gratiae est contentivum. Dicitur etiam à Patribus sacramentum sacramentorum: Corpus enim Christi vultus est auri divinitatis, ad Colo. c. ij. In ipso sunt omnes thesauri sapientiae, & scientiae Dei absconditi: De quo potest exponi illud, iij. Reg. viij. dixit dominus, ut habitarem in nebula: in hac enim nebula, id est, velamine specierum sensibilem statuit habitare splendor divinitatis ad nostram salutem. Nominatur enim hoc sacramentum donum, sicut munus, quoniam in eo singulariter magnificentia divina liberalitatis ostenditur. Perfectum planè fuit opus donationis huius sacramenti; quando nihil sibi priuatim retinuit, quod non nobis donavit: quod admirans beatus Augustinus ait: Mira in hoc sacramento Patris apparuit liberalitas, cui non sufficit, quod semel nobis filium in pretium dedit, sed etiam nobis in quotidiano sacramento exhibuerit, ut tanto bono nec in vita, neque in morte careamus. Profectò hoc est datum optimum, & donum perfectum descendens à patre luminum. O liberalitas omnipotentis Dei, omni laude dignissima, omni quae gratiarum actione prosequenda. Sanè elevata est magnificentia tua super cœlos: cum, quicquid in cœlo est gratiae & gloriae, totum nobis sub hoc divinisissimo sacramento donasti. Magna planè, & sublimia sunt hæc munera. O fidelis anima, quid retribuendum censeas pro tanto & tam magnificentissimo munere, ac dono largitori? profectò non habes, ut retribuas, nisi tantum, ut diligas; quoniam quod per amorem datum est, neque melius, neque decentius, quàm per dilectionem, rependi potest. Dilige ergo tota virtute tua tam benignissimum ac magnificen-

tissimum Dominum; cuius ad te tam ineffabilem charitatem pretiosissimo hoc munere experiris. Ponitur etiam hoc sacramentum à sanctis Patribus in genere cibi, & potus, sicut & ipse ait. vj Ioan. Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus: verè quidem dicitur, cibus est; verè dicitur nutrire, tum primo, quia nutrit cœlesti virtute, quæ nobilior est omni virtute humana, vel humani cibi, vnde Ioannis vj. Non Moyses dedit vobis panem de cœlo, sed pater meus dedit vobis panem de cœlo verum; panis enim verus est, qui de cœlo descendit: hic enim panis vegetare habet, & nutrire ad vitam cœlestem. Item verus cibus dicitur, quia nutrit virtute cibi, quod convenientius dicitur de cibo isto, quàm de naturali cibo corporis: verus enim cibus dicitur ille, qui nihil habet sibi admistum, nisi cibum. Multa enim sunt admista cibo corporali, quæ non sunt de cibi veritate. Et ideo natura in nobis fecit instrumenta, quæ non cibum à vero cibo separent; ita quod solum verus cibus ad nutrimentum membrorum deferatur. In isto autem cibo nihil nisi verum & simplex est: nihil penitus de impuro, ac non vero cibo admistum habens; & ideo verus cibus, & potus vocatur. Dicitur autem verus cibus, quia est cibus vitæ: habet enim in seipso principium vitæ, vt dicitur Ioan. vj. Ego sum panis vitæ, qui de cœlo descendi. Dicitur etiam verus cibus, quia confert immortalitatem, & immortalitatis radicem. Ioan. vj. Qui māducat carnem meam, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam; & ego resuscitabo eum in nouissimo die. Et inde habet, quod viaticum dicitur, quoniam itinerantes per mortale huius exilij desertum, vsque ad stabilimentum immortalitatis, gloriamque perducit æternitatis, de quo beatus Ambrosius ait. Figura Domini corporis præcessit, quando Dominus in deserto Patribus manna præbuit; quia sicut ille panis populum per desertum transeuntem ad terram promissionis duxit, ita hæc esca cœlestis fideles huius sæculi per desertum transeuntes in cœlum subuehit; vnde recte viaticum appellatur. Omnium etiam ore fidelium sacramentū vocatur, quia cōmunicare nos facit omnibus

membris corporis Christi, & omnibus sanctis. Sicut enim in vno corpore Christi naturali & vero omnium membrorum vna fuit communicatio omnis boni, & gratia; ita in corpore mystico per corpus Christi verum omnes in omnibus gratijs communicamus: de quo in Symbolo, Sanctorum communionem, & Psal. cxviii. Participem me fac omnium custodientium mandata tua, & timentium te. & Apostolus ad Col. i. Gratias agentes Deo Patri, qui dignos nos fecit in partem sortis sanctorum. Ideo Damascenus in. iiii. sententiarum suarum ita ait: † Eucharistia, communio dicitur; & est verè, quia communicamus per ipsam Christo, & quia participamus carne eius, atque diuinitate; & quia communicamus, & vnimur ad inuicem per ipsam: quia enim ex vno pane assumimus vnum corpus Christi & vnum sanguinem ad inuicem membra generamur, concorporati Christo existentes. Et Propheta Psal. cix. de domino dominorum fummo omnium sacerdote loquitur, dicens: Iurauit dominus, & non pœnitebit eum, tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. Dicitur autem sacrificium, secundum sanctum Tho. iij. parte, in quantum memoriale est passionis diuinæ, quæ acceptissimum sacrificium omnipotenti Patri fuit, & gratissimum; de quo in Psal. exponitur illud. Tunc acceptabis sacrificium iustitiæ. Recte autem illud sacrificium iustitiæ appellauit Propheta, quoniam impleuit iustitiam, & in ipso omnes oblationes, & holocausta perfecta sunt, & accepta Deo. & Malach. iij. Placebit domino sacrificium Iuda, & Hierusalem Hostia verò dicitur, & oblatio secundum eundem sanctum Thom. in quantum continet ipsum Christum, qui est hostia, & oblatio salutaris. de quo ad Ephe. inquit Apostolus; tradidit semetipsum pro nobis, oblationem, & hostiam Deo in odorem suauitatis: ab omnibus enim ponitur in genere sacramentis; habet enim communem diuisionem cum cæteris sacramentis, quæ est, iuxta Magistrum sententiarum, inuisibilis gratiæ visibilis forma, siue visibile signum; cuius imaginem gerat, & causa existat. Et in sacrificijs, siue ante legem, siue sub lege Deo oblatis, hoc sacrificium siue obla-

oblato, omni alio pretiosius, nobilius, atque acceptius est. Sed sicut preciosius, cæterisque potius est sacrificium, ita ampliori deuotione colendum, & reuerentia tractandum est, vt per doctores in. cap. nihil in sacrificijs. de consecr. dist. i. Vbi dicunt doctores, quod Eucharistia, sicut est sacramentum omnibus sacramentis præstantius, atque dignius, ita & sacrificium, & omnibus sacrificijs præstantius, quæ Deo vnquam oblata sunt. † Queritur vtrum liceat sumere hoc sacramentum sanctissimum sub vna specie tantum, scilicet, panis, vel vini. de hoc in cap. comperimus. de conse. dist. ij. & ibi opt. glo. Respond. quod non est licitum; vt nec hoc licitum, quod hoc sacramentum detur sub vtraque specie populo Christiano, scilicet, sub specie panis, & vini, sed sub vna tantum, panis scilicet: Sacerdotibus tamen consecrantibus non licet sub altera tantum, sed sub vtraque necesse est. Et ita est consuetudo ecclesiæ, quia non communicat populum fidelem sub vtraque specie, sed sub altera tantum, scilicet panis, vt dixi. Et satis inuenitur autoritate vniuersalis ecclesiæ hæc consuetudo habuisse robur, & originem, vbi hoc sacramentum referuari præcipitur pro infirmis communicandis, vt in. c. peruenit, & cap. presbiter. de consecr. dist. ij. vbi litera dicit, Presbiter Eucharistiam semper habeat paratam, & quando quis infirmatus fuerit, statim eum communicet, ne sine communione moriatur. Et hoc quidem habetur in vj. Synodo vniuersali Constantinopolitana, vbi aperte conspicitur, illis temporibus vsum vnius speciei fuisse apud populum laicalem: item ex xij. Concilio Toletano, quod præter dominici calicis haustrum ministrabatur Eucharistia. Et non obuiat consuetudini nostræ, quod non reperitur ex statuto vniuersali decreta; quoniam non omnia, quæ ecclesia vniuersalis multa cum veneratione modo obseruat, prius publicata fuerunt, seu mandata scriptis; sed multa eorum sunt sola consuetudine introducta, vt in capit. ecclesiasticarum. xj. dist. vbi litera dicit. Ecclesiasticarum institutionum quasdam in scriptis, quasdam verò Apostolica traditione accepimus, per successores in ministerio confirmatas; quasdam verò consuetudine roboratas.

tas approbavit vsus. in capit. in his. ea. dist. legitur. Etiam in his rebus, de quibus nihil certi statuit diuina scriptura, mos populi Dei, & instituta maiorum pro lege tenenda sunt: & sicut prauaricatores diuinarum legum, ita & contemptores ecclesiasticarum consuetudinū coercendi sunt. & videbis de ista materia Doctores in d. c. comperimus, de consec. dist. ij. & ibi præcipue videbis doctissimum illum Cardinalem S. Sixti, in omnibus sequentem vestigia beati Thomæ. Itaque prouidè ordinatum est, vt populus non communicet sub vtraque specie, propter plures causas sufficientissimas, vt per Doct. in d. c. comperimus, & prouidè ordinatum est, vt obseruetur consuetudo sanctæ matris Romanæ ecclesiæ: sacerdotibus autem consecrantibus nō licet sub altera tantum, sed sub vtraque specie. vt in d. c. comperimus, vt dixi.

31 † Et an liceat hoc sacramētum singulis diebus frequentare? Vide tex. in cap. quotidie, de consec. dist. ij. vbi iuxta Augustini dicit: Quotidie Eucharistiæ communionem accipere, nec claudō, neque vitupero; omnibus tamen Dominicis diebus communicandum hortor. Dic secundum S. Thom. in ij. parte: Quod circa vsum huius sacramenti duo veniunt consideranda: Vnum quidem ex parte ipsius sacramenti, ex qua parte nulli dubium est, quin sit vtile ipsum continue accipere: Et ideo Ambrosius ait in libro de sacramentis: Quoties effunditur sanguis Christi in remissionem peccatorum, debeo semper accipere, quia semper pecco. Secundum, quod est considerandum circa vsum huius sacramenti, est ex parte sumentis, videlicet, quod cum summa ad hoc sacramentum accedat reuerentia: Et ideo, si aliquis se quotidie ad hoc paratum inueniret, laudabile est, quod quotidie sumat. Vnde Ambrosius, Accipe quotidie, quod tibi prodest; sic vine, vt quotidie merearis accipere. Itaque quotiescunq; se homo paratum inuenit, accedat ad sanctissimum sacramentum. Pertinet ergo ad reuerentiam huius sacramenti, vt inquit sanctus Thomas, quod quotidie sumatur, & quod aliquando abstinetur. Vnde si aliquis experimentaliter cognosceret ex quotidiana assumptione feruorem amoris augeri, & reue-

rentiam non minui, talis deberet quotidie communicare. Quare sacerdos, & vnusquisque alius videtur, quantum ad hoc, suo iudicio relinquendus: faciat vnusquisque, quod secundum fidem suam pie credit esse faciendum. Nec enim ligauerunt inter se Zachaeus, & ille Centurio, cum alter illorum gaudens suscepit Dominum, alter vero dixit: Non sum dignus, vt intres sub tectum meum: ambo saluatorem glorificantes, sed non eodem modo. † Et sacerdos quando est absque peccato mortali, & celebrare potest, & non facit, priuat sanctam Trinitatem gloria: secundo, angelos in suprema Hierusalem laetitia; tertio, homines in ecclesia militante adiutorio, & venia; quarto, animas in purgatorio subsidio & gratia, seipsum priuat ordinatione mentis, informatione intellectus, verborum veritate, famae claritate, desideriorum puritate, & omni stabilitate. Haec Beda venerabilis, vt refert, Cardinalis sancti Sixti in d.c. quotidie. Amor autem & spes praefertuntur timori; vnde cum Petrus dixit: Exi a me Domine, quoniam peccator homo ego sum, respondit Iesus; Noli timere. Et qui accedit ad sacramentum, non solum proprium commodum quaerit, immo & quaerit gloriam Dei; representare enim intedit illam summam charitatem, qua propter nos Dominus passus est in cruce; praeterea illam summam potentiam, qua Christus, Deus & homo, sub tantilla specie continetur. Et dicit S. Thomas, vt refert Cardinalis sancti Sixti in d.c. quotidie, quod cum in hoc maxime attendatur gloria Dei, & bonitas, quod se creaturis pro capite eorum communicet; magis videtur ad gloriam Dei pertinere, quod aliquis ad communionem accedat, quam quod abstineat.

Congruebat hoc sacramentum figurari ratione difficultatis, quia cum inter cetera credibilia sit difficillimum ad credendum; conueniebat, vt manuductione figurarum homines assuefierent ad hoc, figurali quadam manuductione. Et ratione etiam significationis fuit congruum hoc praefigurari. † Representat enim hoc sacramentum, & continet Christum passum, quo datur vita fidelibus. Vel sic, vt arguit sanctus Thomas: Hoc
sacra-

sacramentum est specialiter memoriale passionis Christi, sed passionem Christi præcipue oportebat præfigurari, per quam nos redemit, ut fides antiquorum ad redemptorem referretur; ergo præcipue conveniebat hoc sacramentum præfigurari. Ideo dico, quod agnus paschalis fuit præcipua figura simpliciter huius sacramenti. Pro cuius declaratione notabis cum sancto Tho. in iij. parte, quod in hoc sacramento tria considerare possumus, scilicet illud, quod est sacramentum tantum, ut panis & vinum; & id, quod est res, & sacramentum, velut corpus Christi verum; & id, quod est res tantum, scilicet effectus huius sacramenti. Quantum igitur ad id, quod est sacramentum tantum, potissima figura fuit huius sacramenti oblatio Melchisedech, quando panem, & vinum obtulit Abraham. Genes. xiiij. & capit. in calice, de consecr. dist. ij. Quantum autem ad Christum passum, qui continetur in hoc sacramento, figure ipsius fuerunt omnia sacrificia veteris testamenti, & præcipue sacrificium expiationis, quod erat sollemnissimum. Quantum autem ad effectum, fuit præcipua figura manna, quod habebat in se omnis saporis suavitatem, ut dicitur Sapientie. xvj. Sicut & gratia huius sacramenti, quantum ad omnia, reficit mentem. Sacramentum eucharistie convenienter fuisse præfiguratum per manna, vide docto. in capit. corporeum de consecr. dist. ij. Sed agnus paschalis quantum ad tria præfigurabat hoc sacramentum; quantum ad primum, quia manducabatur cum panibus azimis, secundum illud Exod. xij. Edent carnes, & azimos panes. Quantum vero ad secundum, quia immolabatur ab omni multitudine filiorum Israel decima quarta luna, quod fuit figura passionis Christi, qui propter innocentiam dicitur agnus. Quantum vero ad effectum, quia per sanguinem agni paschalis protecti sunt filii Israel a devastare angelo, & educti de Aegyptiaca servitute; & quantum ad hoc ponitur figura huius sacramenti præcipue agnus paschalis, quia secundum omnia ipsum representat.

34 † Duobus enim modis instituit sacramentum corporis, & sanguinis, facto scilicet, & præcepto; facto, quando post typicum

typicum agnum corpus, & sanguinem suum consecrauit, & discipulis in cœna porrexit: quæ institutio habetur in capit. quia corpus. de consecr. dist. ij. Vbi litera dicit; Quia corpus assumptum ablaturus erat ab oculis, & illaturus syderibus, necessarium erat, vt die cœnæ sacramentum nobis corporis, & sanguinis consecraret, &c. Præcepto, quoniam mandauit ab alijs sic faciendum, dicens, hoc facite in meam commemorationem. Et videbis tex. beati Hieronymi in capit. nec Moyles, & cap. accipite, de consecr. dist. ij. vbi legitur. Neque Moyles dedit vobis panem verum, sed dominus Iesus ipse conuiuia, & conuiuium fuit, ipse comedens, & qui comeditur. Dixit Christus discipulis; Accipite, & comedite, hoc est corpus meum. Postquam typicum pascha fuit completum, & agni carnes cum Apostolis comederat, assumpsit panem, qui confortator est hominis, & ad verum pascha transtulit sacramentum; vt quomodo in præfiguratione eius Melchisedech panem & vinum offerens fecerat; ipse quoque in veritate sui corporis & sanguinis repræsenteret. Itaque Christus idem est sacerdos, & sacrificium. Magna profectò misericordia Dei in huius mensæ sacramentalis institutione ostensa est, in qua carnem suam ad manducandum, & sanguinem suum ad bibendum nobis proponit. Pro quo notandum, quòd multos gradus diuinæ largitatis, & magnificentiæ suæ erga nos distinguere possumus. Primus, omnia subiecisti sub pedibus eius. psal. viij. Item largitus est homini ducēs, Principes, & Barones curiæ suæ angelorum in ministerium salutis suæ, ad Heb. i. Omnes sunt administratorij spiritus, in ministerium missi propter nos, &c. Item quia largitus est seipsum homini multis modis. Primo enim se dedit in socium in incarnatione per assumptionē nostræ humanitatis. Exinaniuit semetipsum formam serui accipiens, ad Philip. ij. &, paruulus natus est nobis, & filius datus est nobis. Isai. viij. Secundo dedit se ipsum in magistrum & verbo, & prædicatione, Ioan. xij. Vos vocatis me magister, & domine, & benè facitis; sum etenim. Tertio dedit se in ducem per exemplum in operatione, Ioan. xij. Exemplum enim dedi vobis, vt quemadmodum ego

ego

ego feci, &c. & Exod. xv. & in psal. lxxviii. Dux fuisti in
 misericordia populo tuo, quem redemisti. Quarto dedit
 seipsum in pretium in passione. j. ad Corinthi. xvj. Empti
 enim estis pretio magno, &c. Ultimo dat se ipsum in
 cibum quotidie, Ioan. vj. Panis, quem ego dabo, caro mea
 est pro mundi vita. In quo singulariter magnitudo diu-
 nae misericordiae relucet, Psal. xc. Memoriam fecit mira-
 bilium suorum misericors, & miserator dominus, escam
 dedit timentibus se, & Ioan. vj. Caro mea vere est cibus, &
 sanguis meus vere est potus. Et si per negligentiam al-
 quid de sanguine Christi stillat in terram, vide tex. in cap.
 si per negligentiam, de consecra. dist. ij. & vide. cap. seq. Et
 quare in specie panis & vini sacramentum suum Christus
 nobis ministravit, vide tex. & docto. in cap. quia passus, de
 consecra. dist. ij. Et dum hostia frangitur, passio Christi ac
 memoriam reddit, cap. cum frangitur, de consecr. dist. ij.
 in cena domini etiam communionem debemus accipere.
 35 cap. in cena domini, de consecra. dist. ij. † Et licet ange-
 lus sit superior homine natura, & gratia, & officio, Chri-
 stus tamen non dedit angelis potestatem conficiendi cor-
 pus Christi, ut per tex. & docto. in cap. quid sit, de consecr.
 dist. ij. & ibi examinant, an corpus Christi possit esse in
 36 pluribus locis localiter. † Et aduerte, quia unitas perfecta
 est inter nos, & Christum, cap. in Christo. il. ij. & ibi docto.
 de consecr. dist. ij. & ibi dicitur, Caro mea vere est esca, &
 sanguis meus vere est potus; qui edit carnem meam, & bi-
 bit sanguinem meum, in me manet, & ego in eo.
 Ioannis vj. Et in hac participatione corporis, & san-
 guinis Christi, Christo incorporamur, & unimur,
 quia qui sumit corpus Christi, Christus est in eo. Itaque
 participatione huius sacramenti non tantum efficiuntur
 vnum cum Christo unitate voluntatis, per conformita-
 tem in voluto nihil aliud volendo, nisi quod Deus vult.
 sed vnum quodammodo unitate naturali, in quantum
 per hoc sacramentum manet in nobis Christus secun-
 dum utramque suam naturam. † Sed notabis secundum
 37 Cardinalem sancti Sixti in dicto capit. in Christo. il. ij. de
 consecra. dist. ij. quod unitas, qua unimur Deo, duplex
 videtur

videtur distingui à doctōribus in d. capit. in Christo. Vna est voluntatis, & hæc est duplex; vna, qua per inhabitantem gratiam sic vnimur Deo in hac vita, vt ab eo non dissentiamus, alia, qua vniuntur ei sancti per gloriam in alia vita, vt nihil velint, vel velle possint, nisi quod ipse Deus vult. Alia est vnitas naturæ, vel naturarum, & ista videtur distingui dupliciter; vna est per assumptionem carnis nostræ in vtero virginis, in qua factus est nobis cōformis in natura. Altera est per participationem corporis, & sanguinis Christi in sacramento; in qua secundum vtramque naturam Christus manet in nobis. Secundum vtramque vnitatem voluntatis vnimur patri & filio & spiritui sancto; per vtramque vnitatem naturæ vnimur proprie filio mediante quodammodo vnimur patri, & spiritui sancto. Sanè si Christus non assumpsisset naturam nostram, & coniunxisset diuinæ naturæ suæ, cuius gratia mediator dicitur, non esset talis perfectio unitatis inter nos, & Deum. Ideo de veritate corporis, & sanguinis Christi nulli ambigere licet, capit. in quibus, de consecra. dist. ij. Quid hic quæris naturæ ordinem in Christi corpore, cum præter naturam sit ipse Christus partus ex virgine? vt in d. capit. in quibus. Item Ambrosio. in libro de officijs; Ante benedictionem illa species nominatur, post benedictionem Christi corpus significatur. Item in illo sacramento Christus est. Item, qui manducauerit hoc corpus, fiet ei remissio omnium peccatorum, capit. ante benedictionem, de consecra. dist. ij. Item sub specie panis & vini inuisibilem Christi carnem, & sanguinem honoramus. cap. nos autem, de consecr. dist. ij. Et dic, panem & vinum, quæ in altari ponunt, post consecrationem non solum sacramentum, sed etiam verum corpus, & sanguinem domini nostri Iesu Christi esse; & sensualiter non solum sacramentum, sed in veritate manibus sacerdotum tractari, frangi, fidelium dentibus atteri, vt in cap. ego Berengarius, de consecratio. dist. ij.

Tertium sacramentum est eucharistia (vt dixi) vt sicut in vita corporis, postquam homo natus est, & vires sumpsit, necessarius est ei cibus, vt conseruetur, & sustentetur;

38 tetur; tita in vita spiritali post habitum robur, necessarius est ei cibus spiritalis, qui est corpus Christi. Ioan. vi. Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. & Ioan. in canonica. capit. i. ait. Sanguis Christi Iesu emundat nos ab omni peccato, quia sacramenta nouæ legis efficaciam habent a passione Christi. Et ideo secundum ordinationem ecclesiæ quilibet Christianus semel in anno debet recipere corpus Christi, dignè tamen, & mundè; quia, vt dicit Apostolus. i. ad Corinth. xj. Qui manducat, & bibit indigne, scilicet, cum conscientia peccati mortalis, de quo non confessus est, si sit copia sacerdotis, iudicium sibi manducat, & bibit. vide tex. in. c. omnis, de pœnitent. & remis. & in cena domini etiam communionem debemus accipere. cap. cena domini. de consecra. dist. ij. & in. c. cum omne, de consecr. dist. ij. legitur. Calix dominicus vino & aqua permixtus debet offerri; quia videmus in aqua populum intelligi, in vino vero ostendi sanguinem Christi.

In ultimo instanti prolationis verborum, quando sacerdos dicit, Hoc est enim corpus meum, & sic post consecrationem licet species panis, & vini remaneat, tamen non est ibi realiter, nisi corpus & sanguis Christi, & idem corpus, quod natum est de Virgine, quodque pendit in cruce, & positum est in sepulchro, quod surrexit, & in celum ascendit, & sedet ad dexteram Dei Patris, & quod venturum est iudicare viuos, & mortuos, in altati nunc est, exclusa passibilitate. capit. omnia, capit. ego Berengarius, & cap. quid sit sanguis. de consecra. dist. ij. ibi docto. Ita

39 que si in isto altissimo sacramento accidentia sunt sine subiecto, puta quantitas, quæ fuit in pane, odor, color, & sapor, contra eorum naturam, virtute diuinâ; quia in hoc altissimo sacramento oportet aliquid esse supra naturam, vt intellectus noster assuescat ad ea quæ sunt fidei credenda. Est ergo corpus Christi in hostia consecrata, & in omnibus hostijs consecratis, & est corpus Christi in qualibet particula hostiæ consecratæ. Itaque substantia panis & vini desinit ibi esse; transubstantiatur enim in corpus & sanguinem Christi; & tamen ipsorum accidentia ibi remanent.

nent, scilicet sapor, & color, & pondus; & sub illis speciebus, id est, accidentibus, est corpus Christi, ut dixit Hosti. in summa sua, in tit. de consec. eccle. 9. & quando. Et in cap. singuli, de consec. dist. ij. dicitur: Corpus Christi in singulis portionibus singuli totum accipiant; & totus Christus est in qualibet parte specierum panis, & vini. Latè hoc examinat Cardinalis sancti Sixti de mente omnium Doctorum in cap. singuli, de consec. dist. ij. & vide etiam rex. & Docto. in cap. ubi est pars, de consec. dist. ij. ad sit, & omnis questio soluta manebit. Itaque prober se ipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat; qui enim manducat, & bibit indignè, iudicium sibi manducat, id est, ad suam condemnationem sumit, j. ad Corinth. xj. ut superius dixi. Et in sacrificio, ut iam dixi, aqua vino miscetur, c. in calice, de consec. dist. ij. quia Moyses sacerdos mandato Dei tangit petram, & fluit aqua, & bibit populus Dei, & petra erat Christus; redundat aqua in calice, salit aqua in calice, salit sanguis in vitam eternam. Item de latere Christi fluxit sanguis, & aqua; aqua, ut emundaret; sanguis, ut redimeret. Quare de latere? quia unde culpa, inde gratia; culpa per fornicatorem, gratia per Christum. Sed dices, quando ergo Melchisedech panem, & vinum obtulit Abraham, quid sibi vult admistio aquae? dico, ut dixi, corpore Christi mortuo fluxerunt sanguis & aqua, Ioan. x. & tres sunt, qui testimonium dant in terra, spiritus, id est, anima Christi, aqua, & sanguis; & hi tres vni sunt, Ioan. in j. cano. cap. v. Sed expressum non habemus, quod Melchisedech obtulerit aquam Abraham, praesumimus tamen, quod vinum lymphatum obtulit, ideo forte, quia fatigatis non purum vinum, sed cum aqua mistum solemus offerre. Et prohibitum erat sacerdotibus in templo, ne vinum purum biberent, bona glo. in d. c. in calice.

† Crebra igitur huius sacramenti perceptio non tantum 40
venialia tollit peccata, & poenam mortalium, quorum iam poenitentiam egeris, verum etiam excellenter auget gratiam Dei, ita ut videatur anima incorporata Christo. Imo Doctor Angelicus in iij. parte expresse dicit, hoc sanctissimum sacramentum viuificare mortuos: quod fit confe-

Ll rendo

rendo primam gratiam ex mente diui Augustini. de hoc videbis sanctum Tho. iij. p. quæst. lxxix. art. iij. & q. lxxx. art. iij. & in iij. sententiarum dist. xi. q. j. art. iij. Et idem tenet Durandus in iij. dist. ix. q. iij. Idem etiam Adrianus in iij. prima quæstione de eucharistia. denique est communis opinio Theologorum præter Ioan. Maiorem. Imo etiam Sanctus Tho. super Ioan. cap. ij. super verba illa, quæ dixit dominus discipulis suis de Lazaro, solutecum, &c. tenet de omnibus sacramentis hoc idem, quod de eucharistia. † Et quia Christus in carne assumpta non erat mansurus nobiscum personaliter, sed ascensurus in celum, ideo in die cænæ instituit sacramentum eucharistia, ut ille, qui semel oblatus est pro nostra redemptiōe, in memoriam passionis suæ quotidie in sacramento offeratur, quod à sensu corporeo non percipitur, sed fide, & intellectu comprehenditur, sicut ille, qui per baptismum mutatur de malo in bonum, cap. quia corpus, de consecratione distinct. j. & ita, ut dixi, iteratur quotidie hæc oblatio, cum Christus semel passus sit; quia quotidie peccamus, & ideo, quia quotidie labimur, Christus quotidie mystice pro nobis immolatur intra sanctam ecclesiam catholicam, ut in cap. vtrum, de consecr. dist. ij. vbi legitur; Caro mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus: alioquin quomodo magnum erit; Panis, quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita; nisi vera sit caro? Sed quia fas non est Christum vorari dentibus, voluit dominus panem & vinum hoc in mysterio, vere carnem suam & sanguinem suum consecratione spiritus sancti potentialiter creare, & ad transubstantiationem tota trinitas operatur; Cardinale in cap. corpus, de consecr. dist. ij. Et voluit Deus quotidie pro mundi vita mystice immolari, ut sicut de virgine per spiritum sanctum vera caro sine coitu creatur, ita per eundem ex substantia panis & vini mystice idem corpus Christi consecratur. Corpus Christi & veritas, & figura est; veritas, dum corpus Christi, & sanguis virtute spiritus sancti in virtute ipsius ex panis & vini substantia efficitur. Figura vero est id, quod exterius sentitur. Et substantia panis conuerti in substantiam corporis Christi, non est alia

aliud (vt dixi) nisi quia in vltimo instanti prolationis verborum, quādo sacerdos dicit, hoc est enim corpus meum, in hoc vltimo instanti, virtute diuina desinit esse substantia panis, & succedit ibi corpus Christi, sicut erat in cruce seclusa passibilitate; & non potest aliter fieri, quia sic Deus æternus ordinauit, vt dixi.

Et Missa omni die debet celebrari in ecclesia secundum Innocentium, & Cardinalem in cap. iteratur, de consecra. dist. ij. quinque de causis; primo, quia semper oportet esse paratam medicinam contra quotidiana peccata. Secundo, vt lignum vitæ semper sit in medio paradisi. Tertio, vt nobis Christus semper vniatur sacramentaliter, & nos ei spiritualiter. Quarto, vt sit apud nos iugis memoria passionis eius. Quinto, vt vero agno, loco typici quotidie vtamur. De vtilitate memoriæ passionis Christi diximus, vt videbis docto. in cap. semel Christus, de consecra. dist. ij. Sed reperimus etiam nunc aliqua pro vtilitate materiæ iuxta illud, quod notauit Archid. in d. cap. iteratur. quod memoria passionis Christi prodest nobis ad multa; obscurat enim gaudia mundi; in cuius signum, vt dicitur Lucæ. xxij. sol obscuratus est. quod moraliter significat, quod cogitatio passionis Christi oscurat in nobis gloriam, & prosperitatem huius mundi. Secundo, tremorem incutit; in cuius signum passionis tempore factus est terremotus magnus, habetur Matth. xxvij. per quod significatur, quod eorda nostra in memoriam passionis Christi debent timere, & tremere, considerata tanta humilitate Christi patientis: timentes, ne vacui reddamur fructu passionis suæ. Tertio, duritiam cordis emollit: in cuius signum tempore passionis petra scissæ sunt, Matth. xxvij. Quarto, à peccato fuscitat, in cuius signum tempore passionis Christi monumenta aperta sunt, & multa corpora sanctorum, qui dormierant, surrexerunt, Matth. xxvij. Quinto, à moribus demonum sanat: quod figuratum fuit, Nume. xxj. vbi dominus dixit Moyfi, fac serpentem, & erige eum in palo: quicunque aspexerit eum, viuet. Sexto, labores pœnitentiæ dulcorat: quod significatum fuit Exod. xv. vbi dicitur,

quod ostendit Dominus Moyse lignum, quod cum mississet in aquas Marach, dulcorata sunt. Septimo, liberat a morte aeterna, quod significatum fuit Iosue vj. ubi dicitur, quod Raab meretrix per filum coccineum pendens in fenestra, liberata est. Filum coccineum, quod iubeum est, significat passionem; fenestra cor nostrum designat. Itaque (ut dixi) Christus in passione sua dicitur immolatus. Et passio sua convenienter dicta est sacrificium, unde Apostolus ad Ephe. v. Tradidit semetipsum pro nobis oblationem, & hostiam Deo in odorem suavitatis. † Pro cuius intelligentia notandum est, quod sacrificium dicitur aliquid factum ad honorem propriè Deo debitum ad eius placandum. Et inde, ut Augustin. x. de civitate Dei dicitur, verum sacrificium est omne opus, quod agitur, ut sancti societate Deo inhæreamus, relatum ad illum finem bonum quo veraciter beati esse possumus. Christus autem hoc ipsum obtulit in passione pro nobis voluntarie, & hoc ipsum opus fuit Deo maxime acceptum, utpote ex charitate proveniens. Unde manifestum fuit, quod passio Christi fuit verum sacrificium; & ut dicit sanctus Thome. iij. per dupliciter celebratio huius sacramenti Eucharistiæ dicitur Christi immolatio. Primo quidem, quia celebratio huius sacramenti imago est quadam representatiua passionis Christi, quæ est vera immolatio. Unde Ambrosius super epistolam ad Hebr. x. semel oblata est hostia ad salutem eternam potens. quid ergo nos? nonne per singulos dies offerimus ad recordationem mortis eius? Alio modo, quantum ad effectum passionis; quia scilicet per hoc sacramentum efficimur participes fructus dominicæ passionis. Iacobus frater Domini, & Basilus Cæsariensis addiderunt nobis Missæ celebrationem, cap. Iacobus, de consecr. dist. j. itaque dederunt ordinem. Verba enim, quibus Christus corpus conficitur, ab ipso Domino sunt tradita, ut dicitur. vide c. Ecclesiasticarum, xj. dist. vide de Missa in c. de horis canonicis. ubi multa videbis.

Mysterium nostræ salutis totum comprehenditur in sacramento Eucharistiæ, ideo tale sacramentum præ cæteris agitur cum maiori solennitate. De ratione singularium partium

partium Missæ, vide sanctum Thom. iij. parte. quest. lxxx. iij. arti. iij. & vide Cardinalem in capit. primo, de celeb. missarum.

Et Græci dicunt, quod hoc sacramentum est tantæ necessitatis, quod pueris debet dari, sicut baptismus: quod est falsum, quia in sumente hoc sacramentum requiritur actualis deuotio, & reuerentia, quæ non sunt in pueris. Et ideo verbum, quod importat præceptum, tantummodo intelligitur de adultis, quibus necessarium est ad salutem hoc sacramentum eucharistiæ accipere, saltem in voto, si non possit haberi in re. Et pro infirmantibus presbyter semper Eucharistiæ habeat paratam, capit. presbyter, de consecr. dist. ij. Et Eucharistia, & chrisma debent fideliter custodiri. Petrus de Ancha. in c. i. de custodia eucharistiæ. Et calix ex auro, ex argento, ex stanno fiat. cap. vt calix, de consecr. dist. i.

† Altaris etiam sacrificium non in serico, sed lineo panno 45
no consecratur, sicut corpus domini nostri Iesu Christi in syndone linea munda sepultum fuit, vt in capit. consulto, de consecr. dist. i. vbi legitur. Consulto omnium statuimus, vt sacrificium altaris non in serico panno, aut intincto quisq; celebrare audeat Missam, neq; præsumat; sed in puro lineo, vel linteo, ab episcopo consecrato, terrenoligno. s. procreato, ac cõtexto, sicut corpus dominum nostri Iesu Christi in syndone linea munda sepultum fuit: ideo corporalia debet esse linea certa ratione. De ære, aurichalco non fiat calix. Nullus autem in ligneo, aut vitreo calice præsumat Missam cantare, cap. vt calix, de consecr. dist. i. & c. vasa. Et qua hora sint Missarum solennia celebranda, vide tex. in c. nocte, de cons. dist. j. & in cap. consulisti, de celebratione missarum, & in cap. ex parte, eo. titul. ibi quoque videbis, quot missas in die sacerdoti celebrare licet.

† Corpus Christi, & sanguis tandiu durat, quandiu durant accidentia panis, & vini. Ideo debet differri cibus per tantum tempus, quo verisimiliter illa accidentia, & per consequens Christi corpus, non sit amplius in corpore recipientis. Ista est communis opinio secundum Panor. in capit. ex parte, de celebra. missarum. & vide S. Tho.

Ll 3 iij.

iij. p. q. lxxx. art. viij. ad sextum. & vide tex. & docto. in c.
 tribus, de consec. dist. ij. sed dicit D. Thom. quod per con-
 trariam consuetudinem dictum caput est abrogatum. Et
 Paulus Apostolus in cap. x. ad Hebræ. dicit; Vna oblatio-
 ne consummavit in sempiternū sanctificatos. & aliqui in-
 sensati tollunt sacrificium Missæ. Sed non ideo tollendum
 est sacrificium Missæ, quia est eadem hostia, & ideo sem-
 per Deus illa placatur: aliter tamē nunc exhibetur, hoc est,
 non cruento, sed incruento modo; quia corpus resurgens
 à mortuis iam non moritur, & mors ultra illi non domi-
 nabitur. Itaque hic, id est, in ista oblatione est sacramen-
 tum, quia signum rei sacræ, & eiusdem contentium, &
 collatum; & est sacrificium, quia est idem cum alio ante
 quo aliter exhibito. Et in illa autoritate superius dicta
 ponit Apostolus differentiam inter Christum, & sacerdo-
 tem legalem. Nam sacerdos legis non per vnā hostiam
 sed per plures; neque semel, sed sæpe poterat auferre pec-
 cata; Christus vero dominus, & proprius, & verus Pontifex
 vna hostia, hoc est, semel perfecit vsque in finem sancti-
 ficatos, eos. Deo coniungendo, & copulando. Vna namque
 oblatio facta in cruce sufficiens est, propter quod omnia
 sacrificia legis cessare debent. Vna enim oblatione, id est,
 merito suæ vnicae passionis, seu immolationis in cruce
 consummavit, id est, plene redemit, & quantum in se est, ad per-
 fectionem adduxit in sempiternum sanctificatos, id est, elec-
 ctos, seu omnes, qui in hoc seculo per gratiam sanctifica-
 tur. Vna oblatione consummavit, id est, perfecit, quod fecit
 sanctificando, reconciliando, & coniungendo nos Deo
 quia hostia Christi, qui Deus est, & homo, habet virtutem
 æternam sanctificandi. Et ut sanctificaret Iesus per proprio-
 um sanguinem populum, extra portam passus est, vnde
 Hebræ. xiiij. Itaque per virtutem passionis suæ Christus
 intra ecclesiā sanctā nos introducit ad patrem. Et ideo non
 sumus sub lege, sed sub gratia, ut per Apostolum ad Rom.
 vj. Sed tempore nouæ legis manent præcepta moralia, &
 quod sunt de dictamine rationis rectæ; propter quod non
 sumus absoluti ab eorum obligatione. Ideo ait Apostolus
 liberati autem à peccato, serui facti estis iustitiæ, id est, obligati

ad iustitiæ operationem. Et illud, quod dicit ad Rom. iij. arbitramur enim iustificari hominem per fidem sine operibus legis, sic intellige, vt diximus in prima parte sermonis; scilicet in prima hominis iustificatione; quia de illa loquitur Apostolus. Et Iacobus in Cano. cap. iij. loquitur de secunda iustificatione; quia per bona opera meremur augmentum gratiæ, vt dicit Petrus in canonica, & Ioannes in Apocalypsi, vt dixi in prima parte sermonis. † Precepta autem moralia, quæ ordinantur ad bonos mores, non solum maneat in nouo testamento, sed etiam per euangelica Christi consilia perficiuntur, & ad salutē requiruntur, iuxta illud Matth. xix. Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. Eadem enim fides est fidelium noui ac veteris testamenti; quamuis tempora sint mutata, & fides nobis sit magis explicita: quod enim illi futurum credebant, nos factum credimus. Ipse quoque habitus fidei, qui est virtus Theologica, est vnus in specie in omnibus fidelibus, qui vnquam fuerunt, sunt, & erunt, & propter formalem obiecti unitatem, quod est veritas prima, propter quod credimus omnia, quæ cadunt sub fide. Patet ergo, quia id, quod ait Apostolus in d. cap. ad Rom. iij. ex fide, & perfidem, sit idem re, quamuis in ipso modo loquendi videatur distinctio: Apostolus nanque frequenter mutat prepositiones, & modum loquutionis in eodem sensu. Quia vero ex prædictis, ac similibus verbis imponebant Iudei Paulo, quod esset legis destructor, propterea Apostolus se excusans adiecit; Legem ergo (Mosaicam) destruimus per fidem & euangelium, vt nobis imponitur absit. Sed legem statuimus, id est, approbamus ac roboramus pro statu, ac tempore. Cum ergo lex verus fuerit via, ac dispositio ordinaria ad euangelicam legem, non dicitur destrui, sed adimpleri, ac perfici euangelica lege superueniente; cessat tamen quantum ad modum prioris obseruantie. Vnde Ambrosius dicit: Non destruitur lex, cum impleta secundum spiritum, cessat secundum literam; quia hic, scilicet in nouo testamento, gratia fidei est, qua impletur lex, quæ sine fide esset infirma; firmatur enim lex, quoniam ceremonialia spiritualiter implentur, & quod minus in

- 33 moralibus continebat, in euangelio additur; & tunc, quod
 33 promittebatur futurum, fides aduenisse testatur. Tollitur
 33 autem litera occidens, & moralia literaliter manent: prop-
 ter quod ait Saluator: Non veni soluere legem, sed adim-
 plere.

DE POENITENTIA.

48 **Q**uartum ¶ sacramentum est Pœnitentia; vtenim
 contingit in vita corporali, quod quandoque qui
 infirmatur, & nisi habeat medicinam, moritur; ita & in vi-
 ta spiritali quis infirmatur per peccatum; vnde necessa-
 ria est medicina ad recuperandam sanitatem; & hæc est
 gratia, quæ confertur in Pœnitentiæ sacramento. In Pœ-
 nitentia tria debent esse; Contritio, quæ est dolor de pec-
 cato cum proposito abstinendi; Confessio peccatorum
 cum integritate, & Satisfactio, quæ est per bona opera. Per-
 fecta Pœnitentia cogit peccatorem omnia libenter suffe-
 re: In corde enim contritio, in ore eius confessio, in opere
 tota humilitas, & satisfactio: hæc est fructifera Pœnitentia:
 Sola autem cordis contritione, & secreta satisfactionis
 absque oris confessione non potest Christianus Deo sa-
 tisfacere, vt in cap. i. cum sequentibus capit. de pœnit. dist.
 i. & in capit. omnis vtriusque sexus, de pœnitentijs, & re-
 missionibus. Vbi quilibet doli capax tenetur semel in an-
 no confiteri proprio sacerdoti, & Eucharistiæ sacrame-
 tum ad minus in Pascha recipere.

49 ¶ Pœnitentia vera, est dolor cordis, & amaritudo ani-
 mæ pro malis, quæ quisque commisit, vel quibus confes-
 sit. Et, pœnitentia est, præterita mala plangere, & plangen-
 da iterum non committere, de pœnit. dist. i. cap. ecce. & de
 pœnitentiam, de pœnit. dist. iij. vbi dicit Ambrosius. Pœni-
 tentia est mala præterita plangere & plangenda iterum non
 committere; & ibi dicit gl. Pœnitentia, id est, gratia, quæ
 vere pœnitenti infusa est, facit eum præterita plangere,
 & eum munit, vt caueat, ne committeret, quæ fleuit: Et quod
 hic traditur potius est effectus Pœnitentiæ, quàm definitio.
 Quem sacerdos iudicat, Deus iudicat, cuius personam
 in ecclesia gerit, cap. si eleratio, de pœnit. distinct. iij.

50 ¶ Est autem triplex pœnitentia, scilicet, solennis, pub-
 lica,

lica, & secreta. Solennis pœnitentia est, quæ per episcopum solenniter in quarta feria cinerum indicitur propter peccata enormia, & publica, l. dist. c. in capite. & in pontificali agitur. Alia est pœnitentia publica, quæ à sacerdote imponitur. c. si quis. iij. q. 1. Tertia est pœnitentia priuata, quæ quotidie imponitur, cum quis peccata sua sacerdoti sacramentaliter confitetur. xxvj. q. vj. cap. presbyteri. ij. q. i. c. si peccauerit. Forma huius sacramenti, sunt verba absolutionis, dum sacerdos dicit; ego te absoluo. Minister huius sacramenti est Sacerdos. Effectus huius sacramenti est absolutio à peccatis, liberatio à pœnis inferni, & restitutio diuinæ gratiæ.

† Triplex est confessio vera, Mentalis, quæ est cognitio peccati coram Deo in corde: & hæc fuit tempore legis naturæ, scilicet statim post peccatum Adæ. Secunda Ceremonialis confessio, scilicet quod, peccans tali peccato offerat tale sacrificium, & peccans in alio peccato offerat aliud; & hæc fuit in lege Mosaica. Tertia est confessio Sacramentalis, quæ fit sacerdoti; quæ est de necessitate salutis, triplici ratione. Primo, ex Christi institutione, qui eam instituit implicite, & explicitè; Implicitè in figura, dum dixit leproso, Matth. v. Vade, & ostende te sacerdoti: Explicitè, dum dixit, Ioan. xx. Accipite spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, &c. ibi enim sacerdotibus potestas iudicandi, & remittendi conceditur; quæ requirit manifestationem de ipsis peccatis, quæ est confessio, quibus enim datur potestas iudicandi de aliqua causa, datur eis potestas cognoscendi de illa. Nullus autem potest iudicare, & esse bonus iudex de ijs, quæ ignorat. Sacerdos verò non potest cognoscere sufficienter facta conscientiæ peccatoris, nisi ea ipsa peccator ei per confessionem aperiat. Et sic Christus confessionem oris instituit. Secundo, ex doctorum, & scripturarum testificatione confessio sacramentalis est necessaria. Ambrosius in libro de paradiso, & habetur de pœn. dist. i. cap. non potest. Non potest quisquam iustificari à peccato, nisi peccatum fuerit ante confessus. Et ibidem Ioannes Chrysostomus; Non potest quisquam gratiam vitæ cœlestis accipere, nisi

re, nisi purgatus fuerit ab omni forde per Pœnitentiæ confessionem. Et Augustinus in libro de pœnitentia: Agite pœnitentiam, qualis in ecclesia agitur, ut oret pro vobis ecclesia. Nemo sibi blandiatur, & dicat: occulte ego apud Deum ago; nouit Deus, qui nihil ignorat, quæ in corde ago: Ergo sine causa dictum est, quæcunque solueritis super terram, erunt soluta & in cœlo? ergo sine causa datae sunt ecclesiæ Dei clauis? quasi dicat, non. Et de pœnit. dist. j. cap. multiplex, Leo Papa. Non remanet in iudicio condemnandum, quod fuerit confessione purgatum.

32 † Tertiò, ex ecclesiæ præceptione confessio sacramentalis est necessaria; quia ecclesia præcipit, quod semel in anno quilibet, postquam ad annos discretionis peruenerit, debeat sacerdoti omnia peccata sua confiteri, de pœnitent. & remis. c. omnis vtriusque sexus; & dicit omnia peccata, scilicet, cogitationis, locutionis, operationis, & omissionis, secreta, & manifesta cum eorum circumstantiis aggravantibus, vel in aliam peccati speciem trahentibus, quæ sunt istæ; scilicet, prima personæ, cum qua peccauit, nomine eius tacito, scilicet si cum nupta, vel moniali. Secunda loci, si in loco sacro peccauit. Tertia temporis, si in die festo. Quarta numeri, scilicet, quoties idem peccatum commisit; quantum recordari potest. Quinta modi, ut si quis cum muliere peccaret contra naturam. Sexta qualitatibus, si sit publicum, vel occultum, & hoc propter scandalum. Septima, si ipse peccauit, & alium induxit ad peccandum. Octaua consequentiæ, quando in vno peccato multa consequuntur, puta in ludo mendacia, periuria, blasphemiz.

33 † Omnes autem adulti, postquam ad annos discretionis peruenerint, tenentur confiteri semel in anno, id est, in quadragesima; & qui hoc non fecerit viuens ab ingressu ecclesiæ arceatur, & moriens ecclesiastica careat sepultura. ut in Concilio generali, extra, de pœnit. & remis. c. omnis vtriusque sexus.

34 † Non tenetur tamen homo post peccatum commissum statim confiteri, sed dolere de commisso, & proponere de cætero non peccare, cum intentione in futura proxima

ma quadragesima confiteri; & hoc sufficit pro tunc ad
 acquirendum statum gratiæ. Sunt autem aliqui casus, in
 quibus homo tenetur statim confiteri. Primus est infirmi-
 tas grauis. Secundus, quando imminet periculum mortis,
 sicut mare transire, longam peregrinationem, seu pericu-
 losam viam agere. Tertius est, quando habet aliquid age-
 re, quod existens in peccato mortali non potest facere si-
 ne peccato mortali, sicut dicere Missam, vel sumere Eu-
 charistiam extra Missam. Sed si sacerdos aliquod sacra-
 mentum ministraret, vt est Baptismus, vel Pœnitentia, cæ-
 teraque sacramenta, præter Missam celebrandam, non te-
 netur confiteri, sed sat est conteri: ad Missam autem cele-
 brandam, aut Eucharistiam sumendam necesse est confes-
 sionem præcedere (vt diximus), siue sit sacerdos, siue lai-
 cus. Quartus, quando habet copiam confessoris, qui po-
 test eum absoluerè a peccatis, à quibus suus confessor non
 potest; & verisimile est, quod in quadragesima talem co-
 piam non habebit. Quintus est, quando habet conscientia-
 am, quod statim debeat confiteri; quia tenetur aut talem
 conscientiam deponere, aut confiteri. Et licet hoc possit
 differri (vt prædictum est), melius tamen, & tutius est
 quamprimum confiteri post peccatum commissum pro-
 pter multa mala, & pericula, quæ euenire possunt, & mul-
 ta bona, quæ inde sequuntur, ita in libro sacerdotali. Et
 reus est animarum presbyter, qui pœnitentiam morien-
 tibus abnegat, c. si presbyter, xxvj. quæst. vj. vbi litera di-
 cit: † Si presbyter pœnitentiam morientibus abnegaue-
 rit, reus erit; quia Dominus dicit: Quacunque die con-
 uersus fuerit peccator ad pœnitentiam, vita viuet, & non
 morietur. Vera enim confessio in vltimo tempore esse po-
 test; quia Dominus non solum temporis, sed etiam cor-
 dis inspector est: sicut Iatro vnius momenti pœnitentia
 meruit esse in paradiso, in hora vltimæ confessionis. & vide
 Ezechielem cap. xix. & cap. xxxij. & vide text. in cap. si
 quis, il. j. de pœniten. distinct. vij. Itaque nos dicimus, &
 firmiter credimus, & affirmamus, haberi ex Euangelio
 confessionem peccatorum mortalium omnium. Quod
 autem peccata omnia confitenda sint in sacramenta-
 li con-

li confessione, ex ipsa forma ministrandi sacramentum Pœnitentiæ, tradita à Christo, quando instituit hoc sacramentum, manifestatur. Ait enim Christus Apostolis, Ioan. xx. Sicut misit me pater, & ego mitto vos. Accipite spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt. In quibus verbis datur à Christo ministro sacramenti facultas duarum actionum, videlicet remittendi, vel retinendi peccata quorumcunque. Et ex hoc ipso, quod ministro committitur facultas discernendi, an remittenda, an retinenda sint peccata cuiusque pœnitentis, manifeste sequitur, quod oportet ministrum (nisi cæcus ministrare velit) nosse, si in pœnitente est aliquod peccatum retinendum; quod est nosse, si in pœnitente sit aliquid impediens remissionem. Nam omne peccatum retinendum impedit remissionem cuiusque peccati hominis confitentis, quia non potest simul vnum peccatum remitti, & aliud retineri. Nam mortalia peccata quæcunque vnius hominis connexa esse tam quo ad remissionem, quam quo ad retentionem, & relatiue ad Deum, & relatiue ad Christi ministrum, perspicuum est. Et relatiue quidem ad Deum patet ex eo, quod ille, cui remittitur à Deo peccatum, amicus Dei constituitur, iuxta illud, Beatus vir, cui non imputauit Dominus peccatum. Ille autem, cuius retinet Deus peccatum, & manet in peccato vnico, inimicus Dei est, utpote omnium reus, iuxta illud; qui in vno offendit, reus omnium factus est. Ex hoc autem, quod tam remissio, quam retentio diuina est peccatorum mortalium omnium, quæ quis habet, manifeste sequitur, quod etiam tam remissio, quam retentio, quæ fit à Christi ministro, debet esse non aliquorum peccatorum mortalium confitentis, sed omnium, quia tam remissio, quam retentio ministri debet esse talis, ut remissioni assistat diuina remissio, & retentioni assistat diuina retentio; alioquin non verificarentur Christi verba; Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt. Non vendicaret autem minister assistentiam remissionis diuinæ, si discordaret à remissione

missione diuina: discordaret autem, si Deo remittente omnia, vel retinente omnia, minister quoque non remitteret omnia, vel non retineret omnia. Ad hoc autem, vt minister vel retineat omnia, vel remittat omnia, oportet ministro innotescere omnia, nisi cæcus, aut temerarius remissor, vel retentor sit. Et quoniam ministro Christi peccata pœnitentis per ipsius confessionem propriam innotescunt, consequens est, vt oporteat confitentem confiteri omnia sua mortalia peccata. Vnde examina, & libera prudens lector, quæ diximus, & perpendes ex ipsa institutionis forma in euangelio scripta, vt dixi, haberi confessionem omnium peccatorum.

Supereſt diluere obiecta ab Hæreticis, distinguendo de confessione vel absolute, vel vt est actus humanus. † Est 56 autem confiteri omnia absolute, nullum peccatum inconfessum relinquere; confiteri vero omnia, vt confessio est actus humanus, est confiteri omnia, quorum confessio subest humanæ facultati. Vnde ex hoc, quod delicta nullus ad plenum intellexit, esto, quod impossibile sit hominem confiteri absolute omnia peccata sua (quoniam ignota relinquit inconfessa:) non tamen hinc sequitur, quin confessione humana possit quis confiteri omnia peccata sua: Quoniam sub integritate confessionis humanæ non comprehenduntur omnia peccata absolute, sed duntaxat nota, & quorum quis memoriam habet: nam oblita & incognita confiteri non subest facultati humanæ, actionem nullam exigi ab homine, quæ non sit in hominis potestate: ideo quum ex Euangelio habetur, confessionem omnium peccatorum requiri ad sacramentum Pœnitentiæ, non est sermo de confessione omnium peccatorum absolute, sed de confessione omnium peccatorum, vt subest facultati humanæ; quod est dicere, vt pœnitentes consteantur omnia peccata sua non ignota, nec oblita. Hæc de confessione omnium peccatorum scripsimus de mente omnium doctorum, & decretorum, de pœnitent. distinct. i. & de mente Sacrorum Theologorum, de mente etiam doctissimi Cardinalis sancti Sixti in illa sua summa de peccatis. & vt dixi, vide

vide Ezech. xix. & xxxij. Et vide tex. in cap. si quis, il. j. de poenit. distinct. vij.

Item Episcopi, & rectores prædicent omnibus generaliter, videlicet ut credant Patrem & Filium & Spiritum sanctum, unum Deum esse omnipotentem, qui omnia fecit, & unam esse deitatem, & substantiam, & maiestatem in tribus personis patris, & filij, & spiritus sancti. Item prædicabunt, quomodo filius Dei incarnatus est de spiritu sancto ex Maria virgine, pro salute humani generis, passus, sepultus, tertia die resurrexit, & cælum ascendit, & in fine mundi veniet iudicare omnes homines secundum propria opera, quando impij cum diabolo in ignem æternum mittentur, iusti cum Christo in vitam æternam erunt, Matth. xxv. Item prædicabunt, quod homines in propria carne resurgent. Iubendum est etiam, quod oratio Dominica, in qua omnia necessaria humane vitæ comprehenduntur, & Symbolum Apostolorum, in quo fides catholicae integro comprehenditur, ab omnibus discatur, tam latine, quam barbarice, ut quod ore profertur, corde credatur, & intelligatur. Et Episcopi clamabunt semper; poenitentiam agite. Et semper † Episcopi debent annuntiare populo quinque, scilicet, quid credendum, quid agendum, quid vitandum, quid timendum, quid sperandum. Et ita Apostolus dixit ad Corinth. primo capit. xiiij. In ecclesia volo quinque verba sensu meo loqui, ut & alios instruam, quam decem millia verborum in lingua. Dixit Apostolus se velle loqui quinque verba, quia prædicatores debent annuntiare quinque, ut dixi, scilicet, quid credendum, scilicet articulos fidei; quid agendum, i. operandum decem præcepta; quid vitandum, scilicet peccata; quid timendum, scilicet poenas inferni; quid sperandum, scilicet mercedem æternam. Ista verba debent semper cum breuitate sermonis prædicari; ideoque dixit Apostolus quinque tantummodo verba, id est, pauca verba.

Q Vintum † sacramentum est extrema Vnctio; & nul-
lus potest intrare vitam æternam, nisi sit benè pur-
gatus. Ideo necessarium fuit aliud sacramentum, quo ho-
mo purgaretur à peccatis, & liberaretur ab infirmitate, &
præpararetur ad introitum regni cœlestis: Et hoc est sa-
cramentum extremæ Vnctionis. Iacob. v. dicitur, Infirma-
tur quis in vobis, inducat presbiteros ecclesiæ, & orent
super eum, vngentes eum oleo in nomine domini. & oratio
fidei saluabit infirmum, & alleuiabit eum domuius; & si in
peccatis sit, remittentur ei. Confitemini ergo alterutrum
peccata vestra, & orate pro inuicem, vt saluemini; multum
enim valet deprecatio iusti assidua.

Extremæ Vnctionis sacramentum debet dari laboran-
tibus in extremis, & illud sacramentum inducit munda-
tionem à peccatis. Circa quod plura aduertenda sunt, vi-
delicet materia, forma, minister, & effectus, quibus
dari debeat, quibus corporis partibus & an possit rei-
terari.

† Materia huius sacramenti est oleum oliuarum, non
aliud oleum, ab Episcopo prius sanctificatum, & benedi-
ctum. Quod sacramentum Christus instituit, quando
Apostolos ad prædicandum missos docuit oleo vngere
infirmos, Mar. vi. & beatus Iacobus in canonica sua
capit. v. dicit; Infirmatur quis in vobis, inducat presby-
teros ecclesiæ, & orent super eum, vngentes eum oleo
sancto. Et tale oleum vocatur oleum infirmorum, non
cathecumenorum. Vnde diligenter aduertat sacerdos, ne
vnum pro alio ministret, de sacra vnctione. capit. vnico.
Et si ex errore hoc fecerit, debet caute suppleri per sacer-
dotem; de sacramentis iterandis, vel non. c. i. in fine.

† Forma huius sacramenti sunt verba, quæ profert sa-
cerdos, quando inungit infirmum, scilicet, per istam vn-
ctionem, & suam pijsimam misericordiam indulgeat ti-
bi Deus, quidquid deliquisti per visum, per auditum,
&c. Ita quod forma est hæc; per istam vnctionem, & suam
pijsi-

pijsimam misericordiam indulgeat tibi dominus quid
quid deliquisti per visum, & similiter in alijs membris.

61 † Minister huius sacramenti est solus sacerdos, & non
alius. quod patet in prædicta autoritate sancti Iacobi. c.
v. ubi ait, Inducat presbyteros ecclesiæ, & xxv. dist. 9. sed
quæritur, & cap. sequenti. Neque est de necessitate quod
sint plures sacerdotes præsentēs, sed vnus solus cum clerico
potest sacramentum conferre. de verborum significa-
tione. c. quæ sunt. Si tamen sint plures sacerdotes, melius
est. Et ille, qui inungit, debet dicere verba, & ceteri re-
spondere, & assistere, & pro infirmo orare. Effectus huius
sacramenti est multiplex. Primus est consolidatio spiritus
debilitatis per peccatum inductæ; dicit enim sanctus
Tho. quod talis vñctio dicitur quædam spiritualis san-
ctio; quia datur contra quandam inhabilitatem, vel in-
titudinem, quæ in nobis remanserat ex peccato actus
vel originalis, vel venialium peccatorum remissio. Secun-
dus effectus est sanitas corporalis, si diuina sapientia
nouerit infirmo vtiliter expedire. Tertius est, quia per
istud sacramentum remittuntur peccata venialia, & me-
talia, quæ ignorantur, vt in eadem autoritate beati
Iacobi cap. v. Et si in peccatis fuerit, dimittentur ei. Quo-
tus est diminutio pœnæ peccato mortali debitæ. Quo-
tus est gratiæ augmentum, quæ in hoc sacramento con-
fertur, & augetur, nisi obex ponatur; & ex consequen-
tia gloria. Sextus est interior letitia, & robur contra dan-
nis insidias, quæ potissimæ tunc insunt. Septimus an-
tio diabolicæ potestatis, quæ nõ est ita potens sumptu
ramento. Octauus est protestatio decedentis, quod po-
manerit in fide militantis ecclesiæ; ex qua vadit ad ec-
clesiam triumphantem, tanquam miles, qui fideliter per-
navit.

Hoc sacramentum debet dari solum infirmis adultis
& pœnitentibus, qui sunt infirmi in periculo mortis; &
lis, qui instantè petunt illud, & petierunt, licet tunc non
intelligant propter mortis anxietatem, vel phrenesim, vel
aliud accidens.

62 † Dandum est autem hoc sacramentum in illis corporibus

partibus, & locis, per quæ morbus in animam intrauit. Et quia sensus quinque sunt illi, per quos potissimum homo peccat, ideo in illis locis dandum est hoc sacramentum infirmo, de cuius morte timetur; qui vngendus est in oculis propter visum, in auribus propter auditum, in naribus propter odoratum, in ore propter gustum, vel locutionem, in manibus propter tactum, in pedibus propter gressum, in renibus propter delectationem ibidem vigentem, hæc ibi. Et si quis non haberet oculum, vel nasum, vel alia membra, inungantur loca magis propinqua dictis sensibus, vel locis, quæ inungi deberent. Inunguntur etiam renes, quia in eis incentiuum libidinis consistit; Ideo Saluator noster Lucæ xij. dicit: Sint lumbi vestri præcincti, &c. † Non debent autem scapulæ inungi, quia vincti fuerunt in baptismo. Nec manus presbyteri vngendæ sunt interius, sed exterius, quia prius ab Episcopo interius inunctæ fuerunt in ordinatione sua. Et si talis infirmus laborat in extremis, cito inungatur, ne sine vunctione decedat, dist. v. cap. baptizari.

† Potest autem iterari hoc sacramentum toties, quoties infirmus morti appropinquare videtur; sed in eadem infirmitate, si fuerit longa, & timetur de periculo mortis, poterit reiterari semper. Si verò sit infirmitas brevis, non reiteratur, nisi reualuerit. Neque est expectandum ad inungendum infirmum vsque ad vltimum, quia tunc nullum sensum, vel deuotionem habere potest. Et debet dari etiam illud recusantibus, dummodo sint pœnitentes, eos ligando per manus, & pedes, & brachia, & sic inungi debent. Qui negligunt recipere hoc sacramentum, vel contemnunt, grauiter peccant; & tempore interdicti ecclesiastici hoc sacramentum non debet conferri. Sacerdotes curati, qui renunt, aut negligunt hoc sacramentum conferre, non euadunt peccatum mortale. Sacerdos quolibet anno debet sacrum oleum mutare, & vetus in ecclesiæ lampadibus ad comburendum ponere. Et si contrarium faceret, grauiter peccaret, de consec. dist. iij. si quis de alio. Et si sacrum chrisma, vel oleum catechumenorum, vel infirmorum ex usu defecerit, debet super illa imponi oleum

M m

non

non benedictum, & totum efficitur benedictum, de con-
 65 sacra. ecclesie, vel alta. c. quod in dubijs. † Sacerdos non
 debet petere in collatione huius sacramenti pecuniam,
 quia simoniacus esset; sponte tamen oblatam potest reci-
 pere, j. q. iij. cap. ult. Et si infirmus petierit hoc sacramen-
 tum, & antequam sacerdos veniat, loquelam amiserit, vel
 notitiam; nihilominus sacerdos eum inungat, xxvj. q. v.
 cap. his qui. & de sent. excom. cap. a nobis, il. ij. quia in tali
 casu etiam deberet baptizari, & a peccatis absolui; de bap-
 & eius effectu, cap. maiores. & vide in tit. de sacra Vnctio-
 ne per totum. Et ibi dicitur de vntione Regum, & de vntio-
 ne chrisimatis post baptismum, quæ dicitur Confirmatio.
 & ibi dicit text. Scire te volumus, duas esse species vntio-
 tionis; exteriorem, quæ materialis est, & visibilis; & in-
 teriorem, quæ spiritualis est, & inuisibilis. Exteriori visi-
 biliter inungitur corpus, interiori inuisibiliter inungitur
 cor. De prima Iacobus Apostolus ait: Infirmatur quis
 vobis, inducat presbyteros ecclesie, & orent super eum,
 vngentes eum oleo sancto in nomine Domini, & oratio
 fidei saluabit infirmum. De secunda Ioannes Apostolus
 ait: Vos vntionem, quam accepistis ab eo, maneat in vo-
 bis; & non necesse habetis, vt aliquis doceat vos, sed
 66 cut vntio vos docet de omnibus, ita faciatis. Vntio visi-
 bilis & exterior signum est interioris, & inuisibilis vntio-
 nis. Vntio vero inuisibilis & interior non solum est si-
 gnum, sed etiam sacramentum; quia si dignè sumitur, vt
 agit, vel auget absque dubio, quod designat. Sic ergo
 67 ter, quod per quinque sacramenta, quæ prædicta sunt, ha-
 betur perfectio vitæ. † Sed quia necessariū est, quod præ-
 dicta sacramenta conferantur per determinatos ministros,
 necessarium fuit sacramentum Ordinis, cuius minister
 hæc sacramenta dispensarentur, ad Heb. v. Sic nos exten-
 det homo, vt ministros Christi, & dispensatores ministe-
 riorum Dei. Et hoc est sextum sacramentum Ordinis.
 47 † Septimum sacramentum est Matrimonium, in quo
 si munde viuunt homines, saluantur; & possunt sine pec-
 cato mortali viuere. Et interdum declinant coniugati ad
 venialia, quando eorum concupiscentia non fertur extra
 bonu

bona matrimonij: & si feratur extra, tunc declinant ad mortale. & de hoc vide Host. in Summa, in tit. de sponsa. §. quid sit effectus. & vide ea, quæ scripsi in lectura mea de regulis iuris, ff. in l. nuptias.

¶ Per hæc autem septem sacramenta consequimur peccatorum remissionem; & inde in symbolo dicitur, Remissionem peccatorum, ut dixi. Per hoc etiam datum est Apostolis dimittere peccata. Ideo firmiter credendum est, quod ministri ecclesiæ, ad quos deriuata est huiusmodi potestas ab Apostolis, & ad Apostolos à Christo, in ecclesia habeant potestatem ligandi, ac soluendi. Et quod in ecclesia sit plena potestas dimittendi peccata, dixi latè supra in c. j.

Sciendum etiam est, quod non solum virtus passionis Christi communicatur nobis, sed etiam meritum vite Christi, & quidquid boni fecerunt omnes sancti, communicatur in charitate existètib; quia omnes vnum sunt. Psal. Particeps ego sum omnium timentium te. Et inde est, quod qui in charitate viuit, particeps est omnis boni, quod fit in toto mundo; sed tamen specialius illi, pro quibus specialius fit aliquod bonum. Nam vnus potest satisfacere pro alio, sicut patet in beneficijs, ad quæ plures congregationes admittunt aliquos. Sic ergo per hanc communionem consequimur duo; vnum scilicet, quod meritum Christi communicatur omnibus; aliud, quod bonum vnus communicatur alteri. Vnde excommunicati per hoc, quod sunt extra ecclesiam, perdunt partem omnium bonorum, quæ fiunt.

TERTIA PARS SERMONIS EPISCOPALIS, de Iudicio finali, id est, vniuersali, & de Purgatorio.

SUMMARIUM.

- 1 Qui prophetauerit finale iudicium. & num. 2.
- 2 Tota Trinitas auctoritative indicabit: Christus verò in quantum homo, executiue indicabit, & ab omnibus videbitur.
- 4 Quæ erunt signa præcedentia vniuersali iudicium, vsque ad num. 19.
- 20 Tria signa infallibiliter colliguntur ex euangelico textu.

Mm 2

21 Lc

- 21 Locus, ubi omnes homines in die iudicii congregabuntur.
- 22 Qui, & quot erunt accusatores contra malos in die iudicii; Item
& quot testes examinandi erunt. & num. 23.
- 24 Triplicem ruinam reparabit, & reficiet Christus.
- 25 De purgatorio multa alia; & scitu pulcherrima.
- 26 Animæ ex hac vita migrantium quo vadant remissive.
- 27 Suffragia fieri non debent pro exstentibus in paradiso.
- 28 Morientes cum peccato originali vadunt ad limbum; ad infernum
vero qui; Item & de purgatorio. & num. 29. 30.
- 31 Animæ in purgatorio existentes possunt viuentium suffragiis ab
inuari.
- 32 Decreuit ecclesia, ut quoti die pro defunctis oremus.
- 33 Purgatorii pena cuius ministerio infligantur.
- 34 Quantum sit terribilis Purgatorii ignis.
- 35 Mortui quomodo liberari possunt à tormentis purgatorii.
- 36 Malum duplex est.

Rophetauit t̄ autem iudicium septimus
Adam, Enoch dicens; Ecce venit dominus
sanctis millibus suis facere iudicium contra
omnes, & arguere omnes impios de omnibus
operibus impietatis eorum, quibus impij
egerunt; & de omnibus duris, quæ contra Deum loque-
runt peccatores impij. Et ideo secundum fidem nostram
credimus (vt in symbolo) resurrectionem mortuorum.
etiam dicitur in symbolo Patrum. Et de resurrectione
mortuorum vide supra in isto capit. in ij. parte sermonis
Episcopalis. De iudicio finali dixit etiam sanctissimus
in cap. xix. Scio enim, quod redeptor meus viuit, & in no-
uissimo die de terra surrecturus sum; & rursus circumda-
bor pelle mea, & in carne mea videbo Deum, quem visi-
rus sum ego ipse, & oculi mei conspecturi sunt, & non
alius. Reposita est hæc spes mea in sinu meo: quare ergo
nunc dicitis, persequamur eum? & radicem verbi
ueniamus contra eum? fugite ergo à facie gladij, qui
niam vltor iniquitatum gladius est; & scitote esse iudici-
um, Et in Psal. xcviij. dicitur; Iudicabit orbem terra
rum in iustitia, & populos in æquitate, Et Apostolus
The

Thessalonicenses j. c. iij. & v. prophetavit iudicium, dicendo: Nolumus autem vos ignorare, fratres, de dormientibus, ut non contristemini, sicut & ceteri, qui spem non habent. Si enim credimus, quod Iesus mortuus est, & resurrexit, ita & Deus eos, qui dormierunt per Iesum, adducet cum eo. Hoc enim vobis dicimus in verbo Domini, quia nos, qui vivimus, qui residui sumus, in adventu Domini non praeveniemus eos, qui dormierunt. Quoniam ipse Dominus in iussu, & voce Archangeli, & in tuba Dei descendet de caelo; & mortui, qui in Christo sunt, resurgent primi; deinde nos, qui vivimus, qui relinquimur, simul rapiemur cum illis, in nubibus, obviam Christo in aera; & sic semper cum Domino erimus. Itaque consolamini inuicem in verbis istis. De temporibus autem, & momentis, fratres, non indigetis, ut scribamus vobis; ipsi enim diligenter scitis, quia dies Domini, sicut fur in nocte, ita veniet; cum enim dixerint, pax, & securitas, tunc repentinus eis superueniet interitus, sicut dolor in utero habentis, & non effugient. Et in j. epistol. ad Corinth. capit. xv. dicitur: Canet enim tuba, & mortui resurgent incorrupti, & nos immutabimur, scilicet de statu miserie ad statum glorie; & mortui resurgent incorrupti, id est, amplius non morituri, & sine diminutione membrorum. Et ibi dicit Apostolus: Omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur. In momento, in ictu oculi, in novissima tuba omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur, id est, de statu animalitatis ad statum spiritualitatis: in novissima tuba, id est, in voce Christi dicentis: Surgite mortui, venite ad iudicium. Et ibi dicit Apostolus: Caro, & sanguis regnum Dei possidere non possunt, id est, homines dediti vitij. Et Petrus in epistola ij. e. fin. dicit: Non tardat Dominus promissionem suam, sicut quidam existimant, sed patienter agit propter vos, nolens aliquos perire, sed omnes ad poenitentiam reuerti. Adveniet autem dies Domini, ut fur, in quo caeli magno impetu transient, elementa vero calore solvantur, terra autem, & quae in ipsa sunt opera, exurentur. Cum igitur haec omnia dissoluenda sint, quales oportet vos esse in sanctis conuer-

fationibus, & pietatibus, expectantes, & properantes in
 aduentum diei Domini; per quem cœli ardentis solu-
 tur, & elementa ignis ardore tabescent? Nouos verò cœ-
 los & nouam terram, secundum promissa ipsius expecta-
 mus, in quibus iustitia habitat. Propter quod, charissimi,
 hæc expectantes, satagite immaculati, & inuolati ei inue-
 niri in pace; & Domini nostri Iesu Christi longanimita-
 tem, salutem arbitremini: Sicut & charissimus frater nos-
 ter Paulus secundum datam sibi sapientiam scripsit vo-
 bis; sicut & in omnibus epistolis loquens in eis de ijs, in qui-
 bus sunt quædam difficultates intellectu, quæ indocti, & in-
 stabiles deprauant, sicut & cæteras scripturas ad suam ip-
 sorum perditionem. Et Matth. cap. iij. dicit: Permundabit
 aream suam, & congregabit triticum in horreum suum,
 paleas autem comburet igni inextinguibili. Et in cap. xij.
 dicit: Exibunt angeli, & separabunt malos de medio ius-
 torum, & mittent eos in caminum ignis; & ibi erit fletus,
 & stridor dentium. & cap. xvj. dicit: Filius enim hominis
 venturus est in gloria patris sui cum angelis suis, & tunc
 reddet unicuique secundum opera eius. Et Petrus in ca-
 nonica dixit: Nouit dominus pios de tentatione eripere,
 iniquos vero in diem iudicii reservare cruciandos. & in
 epist. cap. iij. dicit: Omnium autem finis appropinquabit,
 &c. Et sanctus Lucas in cap. xij. ait. Vos estote parati, quia
 qua hora non putatis, filius hominis veniet. Et in c. v. Ioan-
 nis dicitur: Et potestatem dedit ei iudicium facere, quia filius
 hominis est. Et tota Trinitas authoritatem iudicabit, sed
 Christus, in quantum homo, iudicabit executiue; & vide-
 bitur ab omnibus: ratio est, quia iudex debet esse mani-
 festus omnibus iudicandis; Deus autem Pater, vel Filius se-
 cundum diuinam naturam non videbitur in iudicio ab om-
 nibus, quia tunc omnes essent beati; quoniam in tali visio-
 ne consistit Beatitudo. Ideo executio iudicii data est Chri-
 sto homini, qui poterit ab omnibus videri. Et procedent
 qui bona fecerunt; hoc dicitur ad denotandum; quod si-
 des sine operibus non sufficit ad salutem; ita Nicolaus de
 Lyra in c. v. Ioannis. vbi dicit textus; Et potestatem dedit
 ei iudicium facere, quia filius hominis est. Et Paulus. i. ad
 Corinthe

Corint. vj. dicit; Nescitis, quoniam angelos iudicabimus, quanto magis secularia, scilicet, per approbationem. Et legitur Apocalip. xxj. Absterget Deus omnē lachrymam ab oculis eorum, & mors ultra non erit, & nox ultra non erit. Et Iacobus in canonica dicit; Agite nunc diuites, plorate ululantes in miserijs vestris, quæ aduenient vobis: & loquitur de iudicio finali. Notabis, quod anima nō potest esse perfectē beata, nec quieta, nisi vnatur cum corpore, ad quam vnionem habet naturalem inclinationem, vt notatur per Nicolaum de Lyra. xxij. Matth. Et in resurrectione multi erunt nouissimi primi, & primi nouissimi; & neque nubent, nec nubentur, sed erunt sicut angeli Dei in celo, vt Matth. xxij. Vbi etiam dicit; De resurrectione autē mortuorum non legistis, quod dictum est à Deo, dicente vobis: Ego sum Deus Abraam, & Deus Isaac, & Deus Iacob. Non est Dominus mortuorum, sed viuentium, & c. xxv. dicitur; Vigilate itaque, quia nescitis diem, neque horam. Et in symbolo Apostolorum, vt dixi; Inde venturus est iudicare viuos, & mortuos. Et in symbolo patrum; Expecto resurrectionem mortuorum, & vitam venturi seculi. † Et de iudicio finali vide Matth. xxv. dicentem: Cum autem venerit filius hominis in maiestate sua, & omnes angeli eius cum eo, tunc sedebit super sedem maiestatis suæ, & congregabuntur ante eum omnes gentes, & separabit eos ad inuicem, sicut pastor segregat oues ab hœdis; & statuet oues quidem à dextris, hœdos autē à sinistris; oues quidem à dextris, id est, in potioribus bonis, quia transferentur ad gloriam, hœdos autē à sinistris, quia mali dimittentur ad pœnam, & quia dextra est locus honorabilior, ideo conuenit electis. Tunc dicet Rex his, qui à dextris erunt, Venite benedicti patris mei, possidete paratū vobis regnum à constitutione mundi; esuriui enim, & dedistis mihi manducare; sitiui, & dedistis mihi bibere; hospes eram, & collegistis me; nudus, & operuistis me; infirmus, & visitastis me; in carcere eram, & venistis ad me. Tunc respondunt ei iusti, dicentes; Domine, quando te vidimus esuriem, & pauius? sitiem, & dedimus tibi potum? quando autem te vidimus hospitem, & collegimuste? aut

M m 4

nudum,

nudum, & cooperuimus te; aut quando te vidimus infirmum, aut in carcere, & venimus ad te? Et respondens Respondit illis: Amen dico vobis, quandiu fecistis vni de his fratribus meis minimis, mihi fecistis. Tunc dicit & his qui à sinistris erunt; Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo, & angelis eius; esurientes enim, & non dedistis mihi manducare; sitiui, & non dedistis mihi potum: hospes eram, & non collegistis me; nudus & non cooperuistis me; infirmus, & in carcere, & non visitastis me. Tunc respondebant ei, dicentes; Domine, quando te vidimus esurientem, aut sitientem, aut hospitem, aut nudum, aut infirmum, aut in carcere, & non ministravimus tibi? Tunc respondebit illis, dicens; Amen dico vobis, quamdiu non fecistis vni de minoribus his, mihi fecistis. Et ibunt in supplicium æternum, iusti autem in vitam æternam. Quantum vtile sit reducere mentem terribilitatem vniuersalis iudicii, ostendit sapiens Ecclesiæ vij, dicens: In omnibus operibus tuis memoratiouissima tua, & in æternum non peccabis. Et Gregorius in quadam homelia xxxix inquit; Præsentis temporis, si quid est, ita est agenda lætitia, vt nunquam amaritudo diuina iustitiæ, & iudicii diuini recedat à memoria. Ait etiam Ambrosius in quodam sermone: Valde se sollicitat in bono opere, qui semper cogitat de extremo fine: & vera est Augustini sententia dicentis; quia apud Deum nullum bonum irremuneratum, & nullum malum impunitum. Necesse ergo est, quod veniat vniuersale iudicium, in quo quisque recipiet, secundum opera sua, bonum, vel malum. Dixi superius; discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo, & angelis eius; Dico quod peccatum angeli non potuit reparari, quia secundum ordinationem diuinam tempus merendi præfixum est angelis, quàm hominibus; hominibus quidem mors, angelis verò casus. Itaque casus in angelo est, mors in homine: & sicut homo post mortem non potest mereri culpæ remissionem, ita & angelus post casum non potest mereri est enim semper in termino, & nunquam in via merendi aut demerendi, & hæc est veritas.

SCiendum ¶ est, secundum Richardum in. liij. dist. art. 4
xlviij. q. iij. & sanctum Bonaventuram ead. distinct. in
question. circa literam, quod Hieronymus in quadā
epistola scribit, se legisse in annalibus Iudæorum quædam
signa, quæ dicuntur debere precedere vniuersale iudi-
cium; sed vtrum debeant esse continua, non expressit; quæ
sunt hæc. ¶ Prima die omnia maria exaltabuntur xv. cu-
bitis supra omnes montes à loco suo miraculose, iuxta il-
lud psal. ciiij. Terminum posuisti, quem non transgredien-
tur, neque conuertentur operire terram. Erit ergo, sicut
fuit tempore, quo filij Israel transierunt mare rubrum: nam
aqua erat illis pro muro, Exod. xiiij. De hac autem eleua-
tione prophetatum videtur Psal. xcij. vbi ait David, lo-
quens de futuris, tanquam de præteritis: Eleuauerunt flu-
mina domine, eleuauerunt flumina vocem suam;
Eleuauerunt flumina fluctus suos, à vocibus aquarum
multarum. Mirabiles elationes maris. &c. Et Isa. l. Ait
Deus; Ego Dominus, qui conturbo mare, & intumescunt
fluctus eius: Videntes autem hæc homines valde contre-
mescunt. Vnde idem propheta inquit Psal. xlvij. Ipsi vi-
dentes sic, admirati sunt, conturbati sunt, commoti sunt,
tremor apprehendit eos. Et congrue ponitur eleuatio xv.
cubitum; quia prauis per transgressionem Decalogi con-
tra Deum eriguntur, iuxta illud Iob xv. Tetendit manum
suam contra Dominum, & contra omnipotentem cucur-
rit erecto collo, &c. Et similiter eriguntur contra ecclesi-
am, quæ in quinque Patriarchatibus consistit, Romano
scilicet, Constantinopolitano, Alexandrino, Antiocheno,
& Hierosolymitano; de quibus exponi potest illud Hiere.
xix. In illa die erunt quinque ciuitates iurantes per domi-
num exercituum. ¶ Secunda die omnia æquora proster-
nentur in profundum, ita vt vix videri possint: quod fiet
cum terribili strepitu, dicente propheta Abach. iij. Dedit
abyssus vocem suam. Dauid Psal. lxxvj. Viderunt re aquæ
Deus, & timuerunt, & turbata sunt abyssi. & Isaia dicitur;
Arelcet aqua de mari, & fluuius desolabitur, ac sicca-
bitur.

bitur. & deficient flumina, attenuabuntur, ac siccabuntur
 riui aggerum: quod erit signum depreffionis damnan-
 dum in profundum inferni; qui in hoc mundo fuerunt pe-
 superbi eleuati. de quibus dicit Claudianus li. j. in Ru-
 finum. Tolluntur in altum, vt lapsu grauiore ruant.
 Martialis poeta inquit: Altior ascensus, grauior plerum-
 ruina. Et Maximianus canit; Et grauius summo calu-
 7 cella ruunt. † Tertia die aquæ ipsius maris redigentur
 pristinum statum, & fiet adæquatio, & tranquillitas in aqua.
 Sicut autem exaltatio maris, & depreffio, ac conturbatio
 eius significat & conturbationem, & conculationem ma-
 lorum, iuxta illud Isa. lvij. Cor impij quasi mare feruet
 quod quiescere non potest; & redundant fluctus erunt
 conculationem, & luctum: ita ipsius maris tranquillitas
 denotabit, quod boni, qui in hoc mundo, qui mari aspi-
 latur, fuerunt, diuersis conuassationibus agitati, per
 statam quietem recipient, & consolatione, iuxta illud, quo
 dicitur Thobæ iij. Post tempestatem tranquillum faciet
 8 post lachrymationem, & fletum exultationem infundit.
 Quarta die omnes beluæ, & animalia, quæ mouentur
 aquis, congregabuntur, & eleuabuntur super pelagus
 uicem mugientes. iuxta illud Sap. xviij. Mugientium
 da vox bestiarum deficientes illos faciebat præ timore.
 Hoc autem signum erit ad detestationem nolentium con-
 fiteri peccata sua; sicut præcipitur Iacob. v. consistem
 alterutrum peccata vestra: Nam ipsæ beluæ marinæ
 cient, quod rationales creaturæ facere contempserunt: Illæ
 enim pro modulo suo clamabunt ad dominum; homines
 vero, quibus data est ratio, vox, & voluntas, sua peccata
 9 tacebunt. † Quinta die omnia volatilia cœli congrega-
 buntur in campis, & non gustabunt quidquam, nec
 bent; sed emittent voces quasdam quasi flebiles, & qui-
 dicant illud Apocal. viij. Væh, væh, væh, habitantibus in
 terta, id est, tractantibus ea, quæ corporis sunt; quod de
 terra originem traxit. Væh habitantibus in terra, id est
 in peccato mortali: Væh avaris, væh raptoribus, væh
 arijs, væh superbis, væh tyrannis & oppressoribus
 morum, væh luxuriosis, væh adulteris, væh sodomitis.

vāh gulosis, vāh partialibus, vāh dissolutis iuuenibus,
 vāh vanis mulieribus, vāh malis religiosis, clericis, & sa-
 cerdotibus, vāh malis praelatis, vāh inobedientibus sub-
 ditis, vāh malis artificibus, & mercatoribus, vāh omni-
 bus malē viuentibus, vāh hāreticis, & omnibus infideli-
 bus, vāh vobis impijs, qui dereliquistis legem domini al-
 tissimi, Eccles. xij. Vāh genti peccatrici, populo graui ini-
 quitate, semini nequam, filijs sceleratis. Isa. j. Vāh qui con-
 tradicit factori suo. Isa. xlv. † Sexta die flamma maxima ¹⁰
 consurget ab occasu solis, currens contra faciem firma-
 menti vsque ad orientem, ad designandum, quod pecca-
 tores, qui fuerunt frigidi in amore Dei, debent flamma
 infernali in proximo incendi, iuxta illud Psal. cv. Flam-
 ma combussit peccatores † Septima die omnia sydera, ¹¹
 tam fixa, quā erraticā spargent ex se igneas comas,
 sicut cometa ad denotandum, quod omnes status mundi
 debent mutari, iuxta illud Lucani in j. Mutantem regna
 cometam, &c. † Octaua autem die ita magnus erit terrae ¹²
 motus, quod omnia aedificia alta prostermentur, de quo
 Apocal. xvj. dicitur, terramotus factus est magnus, qua-
 lis nunquam fuit, ex quo homines fuerunt super ter-
 ram. Et hoc signum fiet ad detestationem cupiditatis
 humanae, quasi terra non possit amplius auaros super
 se tollerare, vnde Isa. xv. & xxiiij. dicitur: Confractio-
 ne confringetur terra, contritione conteretur terra, commo-
 tione commouebitur terra, agitatione agitabitur terra,
 sicut ebrius, & grauabit eam iniquitas. † Nona die omnes ¹³
 lapides scindentur, & inuicem collidentur. Et hoc in dete-
 stationem eorum, qui noluerunt conteri de peccatis, qui-
 bus dicitur Eccles. x. Cor durum malē habebit in nouissi-
 mo, quia noluit seruare illud Ioh. ij. Scindite corda vestra.
 Vnde verificabitur illud Eccles. xvj. Conteretur cum des-
 linquente delictum. † Decima die omnes plantae, & her- ¹⁴
 bae fluent sanguineum rorem, de quo Ioh. ij. dicit domi-
 nus; Dabo prodigia in caelo sursum, & in terra deorsum
 sanguinem, & ignem, & vaporem fumi. Et de hoc
 prophetauit Sybilla Tiburtina, dicens iudicij signum;
 Tellus sudore madescet. Isa. xxxiiij. dicitur. Inebriabitur
 terra

terra sanguine; & hoc ad detestationem eorum, qui nolunt effundere lachrymas ex dolore peccatorum suorum & memoria passionis Christi. † Undecima die omnes montes, & colles, & ædificia in puluerem redigentur, adæquabitur terra, de quo Psal. xcvi. dicitur: Montes sicera fluxerunt à facie domini, quia venit iudicare terram. Et Isa. iij. dicit: Omnis vallis implebitur, & omnis mons collis humiliabitur, & reuelabitur gloria Domini, & hoc ad significandum, quod illi, qui habuerunt altitudinem, & superioritatem, ac dominationem super alios, die iudicii eam habere cessabunt, tunc enim, ut ait glori. fi. lxxxix. dist. amplius non erit dominatio, siue gradus superioritatis vnius ad alterum. De hoc etiam signo prædictum fuit Baruch. v. vbi dicitur: Constituit Deus humiliare neminem montem excelsum, & conualles replere in æqualitate terræ. † Duodecima die omnia animalia congregabuntur in campis rugientia, & nihil gustantia, iuxta illud Is. iij. Super eum rugierunt leones, & dederunt vocem suam, & hoc ad denotandum perpetuum lamentum damnatorum, in quorum persona dicitur Isa. xlix. Rugiemus quasi vrsi omnes. † Tertia decima die omnia sepulchra ab eis solis vsque ad occasum patebunt cadaveribus ad refugium; & ossa mortuorum simul congregata super sepulchra stabunt, iuxta illud Ezech. xxxvij. Ecce ego aperiam tumulos vestros dicit dominus. Et ibidem, Accesserunt ossa ad ossa, vnumquodque ad iuncturam suam. Quod erit in detestationem eorum, qui credunt nullam aliam esse vitam, & negant resurrectionem futuram; secundum quorum opinionem dicitur Psal. xxxvij. Et sepulchrum domus illorum in æternum. † Quarta decima die omnes tunc viuentes de habitaculis suis recedent, discurruntque attoniti, velut amentes, & nihil adinuicem querentes ex timore & stupore, iuxta illud Isa. xxxij. Territi sunt Syon peccatores, possedit hypocritas: Quod fiet in detestationem eorum, qui non timent, neque credunt venturum Dei iudicium, sed derident prædicationem dei, de quibus dicit Psal. xij. Non est timor Dei in oculis eorum. De vagatione autem illorum dicitur, Sap. iij.

Ambulabunt vt cæci, quia Domino peccauerunt. † Quin- 19
ta decima die omnes homines morietur, & resurgent cum
mortuis longè ante defunctis, iuxta illud Isa. xij. Omnis,
qui inuentus fuerit, occidetur. & Dani. xij. Qui dormiunt
in terræ puluere, euigilabunt. Et posito, quod ista signa de-
beant accidere, credo, quod homines erunt ita cæci diui-
no iudicio, quod non intelligent ea, sed tantum trepida-
bunt, & pleni formidine deficient à sensu. Verùm quia
Hieronymus non affirmat prædicta signa debere accide-
re, fideo ex euangelico textu tria infallibiliter colligun- 20
tur: primum signum dicitur redemptoris apparitio: Se-
cundum, corporum cœlestium immutatio: Tertium, e-
uangelicarum virtutum commotio. De primo canit ec-
clesia in festo Sanctæ Crucis, dicens; Hoc signum crucis
erit in cœlo, cum dominus ad iudicandum venerit. Et do-
minus noster Iesus Christus, Matth. xxij. dicit. Tunc ap-
parebit signum filij hominis in cœlo. Vnde magister in
iij. dist. xlvij. inquit; Angeli deferent ante eum signum
crucis. & dicit Richar. in ead. dist. in quæstio. circa literam,
quod ipsammet crucem, in qua crucifixus est, portabit ad
iudicium, restauratam miraculosè, maximum habentem
splendorem. De quo Chrysost. super Matth. dicit. Crux
apparebit sole lucidior existens. Licet autem aliqui dixe-
runt, quod non erit lignum crucis, in qua mortuus est
Christus, sed quoddam signum illius crucis representati-
uum; tamen communiter tenetur, quod illamet crux, in
qua crucifixus est Christus, portabitur ad iudicium. Qui
enim corpora humana, redacta in pulueres, eadem in nu-
mero restaurabit, illam eandem crucem numero restaura-
re poterit. Et multo rationabilius est, quod ipsamet ad iu-
diciū portetur, quàm aliquod signum pro ea: Et hoc tri-
plici ratione. Primò, in ostensionem gloriosæ victoriæ
Christi, vt videant omnes, quàm mirabiliter ab eo fuerint
redempti. Secundò, in ostensionem eius misericordiæ, vt
videant boni, quàm misericorditer ab eo fuerint saluati.
Tertio, in ostensionem suæ iustitiæ, vt videant mali, quàm
iuste sunt damnati. Secundum signum habetur Matth. xx-
iij. vbi dicitur: Sol obfcurabitur, & luna non dabit lumen
suum,

suum, & stellæ cadent de coelo. Et Lucæ xxj. Erunt signa in sole, & luna, & stellis. Et hoc prædixit Isa. xij. dicens. Stellæ cœli non expandent lumen suum; obtenebratus est sol in ortu suo, & luna non resplendet in lumine suo. Circa obscurationem solis notandum est secundum Alexandrum de Ales, in iij. par. summæ. & Richar. qui sequuntur Magistrum in iij. distinct. xlvij. quod solis, & lunam obscurari potest intelligi, vel in ipso aduentu iudicii; & sic dicuntur obscurari non sui luminis priuatione, sed superueniente maioris luminis claritate, ut ait Hieronymus; quia maius lumen obscurat minus. Unde Chrysost. super Matth. inquit: Sicut in hoc sæculo Luna, & sydera mox obscurantur orto sole, sic in gloriosa Christi apparitione sol obtenebrescet, & Luna non dabit proprium lumen; hæc ille. Tertium signum erit angelicarum virtutum commotio; de qua Matth. xxij. dicitur; Virtutes cœlorum movebuntur. & Lucæ xxj. idem dicitur. Et hoc etiam secundum præfatos doctores dupliciter intelligi valet, aut pro ordine virtutum, qui, secundum Dionysium in libro de angelica hierarchia, est medius in media hierarchia; aut pro omnibus cœlestibus spiritibus. Primo modo, ideo virtutes cœlorum movebuntur, quia angeli illius ordines, quorum officium est circa mundi regimen, faciendo aliqua facta insolita ad reuocandum mentes hominum in Deum, per modicum tempus ante Christi aduentum facient facta maioris admirationis, quam vnquam ante fecerunt, & in ipso aduentu moueri cessabunt corpora cœlestia. Item notabitur capit. ij. in epistola ij. ad Thessal. vbi Apostolus reddit Thessalonicenses cautos. Circa quod sciendum, quod aliqui Thessalonicenses credebant diem iudicii appropinquasse propter tribulationes, quas sustinebant, quia Christus in Euangelio dixerat, ecclesiam maximè tribulari appropinquante die iudicii, ut patet Matth. xxij. propter quod timebant maiores tribulationes incurrere; tum quia Apostolus dixerat in i. epist. ad Thess. c. iij. (ut iam diximus) multa de iudicio vniuersali: Propter quod in d. c. ij. asscurat eos de die iudicii longa distantia, reddens eos cautos, dicens: Re-

gam
Iesu
to m
spiri
quam
fede
mu
nis, q
Deus
dens
esset
secun
sione
prau
in d. c
homi
Add
cum e
dist. x
valle
& res
ut ab
valle
ad de
iuxta
bus o
gis pr
linistr
conce
iaceb
Go. qu
stabit
quo p
riosa,
tores
erit c
lis. Mi
alsille
gam

gamus autem vos, fratres, per aduentum Domini nostri
 Iesu Christi, & nostræ congregationis in ipsum, vt non ci-
 to moueamini à vestro sensu, neque terreamini, neque per
 spiritum, neque per sermonem, neque per epistolam, tan-
 quam per nos missam, quasi instet dies Domini: neque vos
 seducat vllò modo; quoniam nisi venerit discessio pri-
 mum, & reuelatus fuerit homo peccati, filius perditio-
 nis, qui aduersatur, & extollitur supra omne, quod dicitur
 Deus, aut quod colitur, ita vt in templo Dei sedeat, osten-
 dens se tanquam sit Deus. Non retinetis, quod cum adhuc
 essem, apud vos, hoc dicebam vobis? Itaque ista duo signa,
 secundum Apostolum, præcedent iudicium. De dissen-
 sione in ecclesia meo iudicio iam laboramus in ea propter
 prauam inuentionem hæreticorum. & vide Nico. de Lyra
 in d. c. ij. † De loco iudicii, vbi congregandi sunt omnes
 homines, habemus scripturam Iohel. iij. Vbi inquit Deus;
 Adducam omnes gentes in valle Iosaphat, & disceptabo
 cum eis. Pro quorum declaratione videbis Richar. in iij.
 dist. xlvij. argu. j. q. vij. quod Christus non descendet in
 vallem, sed super montem Oliueti, vbi in cælum ascendit,
 & residebit in aere in throno fulgentissimo, in loco alto,
 vt ab omnibus possit videri. Homines congregabuntur in
 valle Iosaphat, cui præminet mons Oliueti, electis tamen
 ad dexteram iudicis existentibus, non in terra, sed in aere,
 iuxta illud. j. ad Thessa. liij. Rapiemur cum illis in nubi-
 bus obuiam Christo in aere. Sed perfecti eminentius, & ma-
 gis propè iudicem erunt; reprobi verò in terra stabunt à
 sinistris iudicis, vt habetur expressè Matth. xxv. & cum ijs
 concordat Magister in iij. dist. xlvij. c. pe. Itaque reprobi
 iacebunt sicut vermes foetidi, & valde lapsi, & dicunt do-
 ctò, quod magis congruum est, quod Christus iudicando
 stabit in aere super montem Oliueti, quàm super locum, in
 quo passus est in forma infirma: Nā iudicabit in forma glo-
 riosa, sicut & ascendit. † Faciet igitur Deus venire accusa-
 tores contra malos, qui erunt quatuor principales; primus
 erit conscientia propria cuiusque iuxta illud xxj. Danie-
 lis. Milla millium ministrabant ei, & decies centena milia
 assidebant ei: seditque iudicium, & libri aperti sunt, id est,
 con-

conscientiæ. & Hiere. ij. dicitur; Arguet te malitia tua. & Sap. iij. Traducet illos ex aduerso iniquitates ipsorum. ad Roma. ij. inquit Paulus: Testimonium illis reddent conscientia eorum: tunc enim in conscientia cuiusque patebunt omnia scelera. Et qui de peccatis pœnitentia non fecerunt, in conspectu totius mundi confundentur quia (vt ait Bernardus) peccatum proprium cuique dicitur in iudicio, tu me fecisti, opus tuum sum, ego semper tecum ero. Secundus accusator erit scriptura sacra, prophetæ, & predicatorum, Ioan. v. Est qui vos accusat, Moyses, & Moyses. Tertius erit cœlum cum omnibus creaturis, Isai. xx. Reuelabunt cœli iniquitatem eius, & terra confutetur aduersus eum. Quartus erit Demon, de quo Apoc. xij. dicitur. Diabolus accusator est fratrum, qui accusabit eos in conspectu te Domini nostri conspectum. † Examinabuntur testes quorum primus erit angelus cuiusque: Vnde Chrysostomus per Matt. inquit: Angeli erunt cum ipso testificantes quod tum administrauerunt à Deo missi. Secundus testis erit pater, si filius indisciplinatus contra patrem; ideo Eccl. xij. dicitur. De patre impio conqueruntur filij; quoniam propter scelus sunt in opprobrium. Tertius testis erit clamor pauperum, orphanorum, & viduarum, de quibus Sap. v. dicitur; tunc stabunt iusti in magna constantia aduersus eos qui se angustiauerunt, & qui abstulerunt labores eorum. Item testes erunt Christus, & Passio eius, iuxta illud Hieron. Crux Christi contra te perorabit. Plangent enim omnes tribus terræ; neque enim virtus resistendi erit, neque fugiendi facultas à facie eius, nec pœnitentiæ locus, nec satisfactionis tempus; & angustia erit omnium rerum, nihilque eis remanebit præter luctum. Quæ omnia considerans Bernardus, in quodam sermone inquit: Attende quàm cito veniet dies vltima: subito veniet, & forsitan die erit, iam adest. Et post iudicium aer erit clarior sepius quàm nunc sit, neque habebit impressiones, quas patitur modo; quia non erunt nubes, neque venti, nec pluuies, nec ros, neque grando, neque tonitrua, neque fulgura. Et tunc verificabitur illud Psal. xvij. Præ fulgore conspectu eius nubes transierunt, grando, & carbones

nis: & vide Basilium super Psal. xxviii. Ignis verò, & aqua
fient puriora, & manebunt, secundum Doctores, non so-
lum secundum substantiam, sed etiam secundum qualita-
tes suas, quantum ad habitus, quos nunc habent, & non
quantum ad vsum. Et in Psal. cix. dicitur: Iudicabit in na-
tionibus, implebit ruinas, cōquassabit capita in terra mul-
torum. † Et aduerte, quòd triplicem ruinam reparabit 24
& reficiet Christus, & restaurabit in die Iudicij. Nam pri-
mò reparabit, & implebit ruinam corporum, & cadauerū
mortuorum, quia mittet angelos suos, & vocabit omnes
mortuos à quatuor ventis terræ, & congregabit omnes in
vallem Iosaphat; & sic erit impleta, & reparata ruina cor-
porum mortuorum: Et Christus implebit & reparabit rui-
nam falsam Iudiciorum: Et Christus implebit & repara-
bit ruinam angelorum; quia tunc erit completus nume-
rus electorum, & implebuntur sedes vacuæ, de quibus an-
geli mali ruerunt. Ex supradictis constat, quòd requiri-
tur ad vltimam hominis beatitudinem, quòd anima rur-
sum corpori vniatur, ita sanctus Thom. in suo compen-
dio Theologiæ, cap. clj. & idem corpus resumet, vt in c.
clj. eiusdem operis, & omnia membra resurgent, & sine
aliquo defectu, quia Deus omnia supplebit in corpore de-
formato. Et in dicto Compendio videbis aliqua de resur-
rectione mortuorum, & vide omnino ea, quæ dixi in secun-
da parte præsentis sermonis. Et nunc ista sufficiant. Iam
verò aliqua pro complemento sermonis de Purgatorio di-
camus. Itaque ex lectione sermonis nostri constat, quòd hu-
mana salus consistit in veritatis cognitione, ne per diuersos
errores intellectus obscuratur humanus; in debiti fi-
nis intentione, ne indebitos fines sectando à vera felicitate
deficiat; in iustitiæ obseruatione, ne per vitia diuersa
fordefcat. Cognitionem autem veritatis, humanæ salutis
necessariam, breuibus & paucis fidei articulis compre-
hendit. Hinc est, quòd Apostolus ad Rom. ix. dicit: Ver-
bum abbreviatum faciet Deus super terram: & hoc qui-
dem est verbum fidei, quòd prædicamus. Intentionem hu-
manam breui oratione rectificauit, in quo, dum nos orare
docuit, quòd nostra intentio & spes tendere debet, ostendit.

Na

die

dit. Humanam iustitiam, quæ in legis obseruatione consistit, vno præcepto charitatis consummauit; Plenitudo enim legis est dilectio. Vnde Apostolus j. ad Corinth. xii. in fide, spe, & charitate, quasi in quibusdam salutis nostre compendiosis capitulis, totam præsentis vitæ perfectiorem consistere docuit, dicens: Nunc autem manent fides, spes, & charitas. Vnde hæc tria sunt, vt beatus Augustinus dicit, quibus colitur Deus. Ideo, frâtres charissimi, optimam doctrinam de Christiana religione tradidi, quam semper præ oculis poteritis habere. Et circa hæc tria in præsentis sermone tota nostra versatur intentio: Nam dicemus de fide, de spe, de charitate: nunc (vt promisimus) Purgatorio dicamus:

DE PURGATORIO.

Licet si aliquæ animæ statim, cùm à corporibus soluantur, beatitudinem æternam consequantur, aliquæ tamen ab hac consequutione retardantur tempus. Contingit enim quandoque aliquos pro peccatis commissis, de quibus tamen finaliter pœnitent, pœnitentiam debitam non impleuisse in hac vita: & quia diuinæ iustitiæ habet, vt pro culpis pœnæ reddantur, portet dicere, quòd post hanc vitam animæ pœnam soluant, quam in hoc mundo nō exsoluerunt. Non autem ita, quòd ad vltimam miseriam damnatorum deueniant, cùm per pœnitentiam ad statum charitatis sint rediit, per quam Deo sicut vltimo fini adhæserunt, per quod vitam æternam meruerunt. Vnde sequitur, post hanc vitam esse quasdam purgatorias pœnas, quibus pœnitentiæ impletæ implentur. ita beatus Thom. in suo compendio Theologiæ, cap. clxxxj. Similiter etiam contingit, aliquos in hac vita decedere sine peccato mortali, sed tamen peccato veniali, per quod ab vltimo fine non auertuntur, sed circa ea, quæ sunt ad finem, indebitè inhærendo peccauerint. Quæ quidem peccata in quibusdam viris perfectius ex feruore charitatis purgantur, in alijs autem oportet per aliquam pœnam huiusmodi peccata purgari; quæ

vitam æternam assequendam non perducitur, nisi qui ab omni peccato, & defectu fuerit immunis: Oportet igitur ponere purgatorias pœnas post hanc vitam. ita S. Thom. vbi supra, cap. clxxxij. † Ad maiorem declarationem sciendum est secundum Richar. in iij. dist. art. ij. q. j. & beatum Thom. eadem distinct. art. ij. q. iij. quod animæ decedentium ex hac vita aut vadunt in paradysum, vel in limbum, aut in infernum, aut in purgatorium. In paradysum vadunt statim post mortem tres species hominum, quæ sunt significatæ per illos tres homines, quibus apertum est cœlum. Primo apertum est Christo baptizato, Lucæ iij. per quod significatur, quod cœlum aperitur baptizatis. Quicumque enim recte baptizati sunt, siue paruuli, siue adulti, si decederent statim post baptismum, ad cœlos recto tramite euolarent. Baptismus enim virtute passionis mundat ab omni peccato tam originali, quàm actuali, secundum Augustinum in libro de baptismo paruulorum: vt etiam habetur in c. per baptismum, de consec. dist. iij. & per Magistrum in iij. dist. iij. Secundò apertum est cœlum Stephano lapidato, & martyrizato: Vnde dixit Act. xij. Ecce video cœlos apertos. per quod significatur, quod cœlum aperitur omnibus martyribus, ita quod statim post mortem euolant ad cœlos; & omnia peccata, quæ habent, falce martyrij ressecantur, quoad omnem pœnam, c. baptismi vicem, & c. catechuminum, de consec. dist. iij. & cap. firmissimè, xv. q. j. Tertiò apertum est cœlum Ioanni Euangelistæ, viro perfectissimo, vnde ipse dixit Apoc. iij. Vidi ostium apertum in cœlo. per quod significatur, quod viris perfectis, qui totaliter pœnitentiam de peccatis compleuerunt, vel nulla peccata mortalia commiserunt, & si quæ venialia fecerunt, feruore charitatis proutinus absorpta sunt, cœlum ipsum continuo aperitur, & in illud perpetuo regnaturi ingrediuntur; vt habetur Apoc. xiiij. vbi dicit Aquila volans: Audiui vocem de cœlo dicentem mihi, scribe: Beati mortui, qui in Domino moriuntur, amodò enim iam dicit spiritus, vt requiescant à laboribus suis: opera enim illorum sequuntur illos.

† Concludo igitur secundum Richar. & Tho. vbi sup. 27

& August. in Enchry. quod suffragia non debent fieri pro
existentibus in paradiso; cum ipsi ex nostris orationibus
non possint percipere aliquam utilitatem, cum sint imma-
nes ab omni indigentia, & habent, quicquid habere cupi-
unt, secundum omnes Theologos in iij. distin. xlix. Idem
dicit August. ubi supra; Iniuriam facit Martyri, vel Be-
ato, qui orat pro ipso. Tamen si quis orauerit pro aliquo
qui sit in paradiso, de cuius statu non est certus, non au-
dit mercedem suam; quia oratio eius (ut ait Psalmista)
sinu suo conuertetur.

¶ Secundo dico, quod ad limbum vadunt omnes
qui moriuntur solum cum peccato originali, secundum
predictos Theologos, videlicet Richar. & Thom. ubi su-
pra. Et sciendum est secundum Richar. in iij. dist. xlv.
q. ij. quod sub terra sunt quatuor loca, vnu supra al-
tum; quæ omnia possunt appellari infernus, quasi in-
ferius, generaliter accipiendò, sed particularia habent
nomina: Nam vltimus dicitur infernus propriè: Secundo
prope ipsum dicitur Limbus: Tertius Purgatoriū: Quo-
tus sinus Abrahe. Lucae xvj. in quo nunc non est aliquis
sed ibi steterunt sancti Patres ante Christi aduentum: Qu-
quando etiam appellatur limbus. Qui ergo vadunt
ad limbum, sunt morientes sine baptismo sine aliquo actu
peccato. Et pro his non debemus suffragia facere, quia
hi eis profunt, sicut probat Franc. de May. in tract. suo
de suffrag. Et potest sic probari: Fundamentum omnium
sacramentorum est baptismus, de consec. dist. iij. c. cum
que. & sine illo alia sacramenta conferri non possunt, i-
cap. si quis per ignorantiam: cum ergo in limbo non
sint illi, qui non sunt baptizati, pro peccato originali
non dantur pena damni, scilicet carentia visionis diuinæ,
ergo non poterunt adiuvari per suffragia, cum non sint
in limbo, sed in corpore mystico ecclesiæ. Ex quo appa-
ret, quam graue sit peccatum illorum, qui occidunt
se ante baptismum, quia nunquam possunt restituere
illis, quod auferunt, scilicet vitam æternam, & gloriam
eccelestem.

¶ Tertio ad infernum descendunt omnes illi, qui moriuntur

riuntur cum peccato mortali; ideo cuilibet sic morient^r
 dicitur, Isa. xiiij. ad infernum detraheris in profundum
 &c. Et de his sciendum secundum August. in Enchry. &
 Magistrum in iij. dist. xlv. & sanctum Bona, Scotum, Rich.
 & sanctum Tho. ea. distinctione; & habetur extra de ce-
 lebr. miss. cum Martha, & xiiij. quest. ij. capit. in presenti, &
 cap. pro obeuntibus; quod pro damnatis non debent fieri
 suffragia, quia nihil eis prodesse possunt; nam sicut mem-
 bra præscissa à corpore non possunt recipere alimentum
 de cibo assumpto ab ipso corpore; ita damnati, cum sint
 præcisi à corpore mystico ecclesiæ, quia non habent cha-
 ritatem, per quam membra corporis mystici uniantur, nō
 poterunt sentire aliquod iuuamen per suffragia ecclesiæ.
 Vnde concludit sanctus Bona. in iij. dist. xlvj. art. j. q. j.
 quod in inferno nulla est redemptio, neque quod ad tota-
 lem liberationem, nec quod ad poenæ diminutionem, vel
 mitigationem, neque quod ad temporis suspensionem, ne-
 que quod ad fortificationem ad leuius tolerandum. Et
 hoc est, quod dicitur Prouerb. xj. Mortuo homine impio
 non erit vltra spes. Et dicit sanctus Bona. vbi supra, quod
 ecclesia non intendit villo modo pro damnatis orare, quia
 neque ipsi, nec alij possunt pro eis Deo satisfacere; quam-
 uis enim damnati ipsi semper ieiunabunt, tamen hoc illis
 non erit ad meritum, sed ad supplicium. Hier. xiiij. Cum
 ieiunauerint, non exaudiam preces eorum. Non etiam po-
 terunt Deo satisfacere per orationes, Prouerb. j. Tunc in-
 uocabunt, & ego non exaudiam, dicit dominus. Vnde de
 damnato ait Psal. Et oratio eius fiat in peccatum. Neque
 etiam per opera misericordiæ: nō enim poterunt aliquem
 induere, quia ipsi erunt totaliter denudati, Ezech. xvj.
 Eris nuda, & confusione plena. Non cibum, vel potum ali-
 cui porrigere, quia erunt perpetua fame, & siti afflictī, Isa.
 lxx. Ecce serui mei comedent, vos esurietis, &c. Nec ho-
 spitio aliquem recipere, quia erunt à ciuitate Derexules,
 Apocal. xxiij. foris canes, & venefici, & impudici &c. Nec
 infirmos visitare; quia iacebunt perpetuis doloribus cru-
 ciati, Isa. l. In doloribus dormietis, &c. Nec ad incarcera-
 tos ire, quia erunt perpetuis vinculis compediti, Sap. xviij.
 Nā ; Vinculis

Vinculis tenebrarum, & longa noctis compediti, &c. Ne aliquos sepelire, quia ipsi erunt in inferno in æternum pulti, Luca xvj. Mortuus est dives, & sepultus est in inferno. Nec etiam sancti poterunt eis veniam impetrare, & cente domino, Hier. vij. Tu noli orare pro populo hoc, nec assumes pro eo laudem, quia non exaudiam te. & contra prædicta inducunt aliqui exemplum Gregorij, quo legitur in vita eius, quod cum semel transiret forum Traiani, recordaretur de eius mansuetudine. Ne cum quadam die ipse Traianus festinaret ad bellum, & quadam occurrit ei, dicens; obsecro, ut sanguinem filij mei innocentis interempti vindicare digneris. Cuius Traianus dixisset, quod si sanus reuenteretur, prædictam faceret, tunc vidua dixit, Quis mihi hoc præstasti tu in prælio mortuus fueris? Respondit Traianus, qui post me imperabit. Cui vidua, Et quid tibi proderit alter mihi iustitiam fecerit? Respondit Traianus, vixi nihil. Et vidua ait, Nonne melius est, ut tu mihi iustitiam facias, quam alteri transmittas? Tunc Traianus descendit, & viduæ iustitiam ministravit, inuenit quod filius suus, dum per urbem equitando nimis lasciviret, filium viduæ interemit. Quare Traianus filium suum, qui hoc fecerat, viduæ loco filij sui deservit tradidit, & magnificè eam dotavit. Quam mansuetudinem considerans beatus Gregorius in ecclesia sancti petri pro anima Traiani amarissime fleuit. Et ibi dicitur sibi responsum fuit; Ecce petitionem tuam complere. Traiano poenam æternam remisi: de cætero autem non pro damnato aliquo preces fundas. hæc omnia habentur in legenda beati Gregorij. Damascenus autem in eodem sermone dicit; Gregorius audiuit vocem sibi dictam dicentem; Vocem tuam audiui, & Traiano veniam. Ex quibus videtur concludi, quod oratio Gregorij fuit Traiano damnato. Sed super hoc diuersi variantur; aliqui enim dixerunt, quod Traianus fuit reus ad vitam, & fecit poenitentiam, & sic veniam meruit gloriam obtinuit: sed hæc responsio non tollit argumentum, Alij dixerunt, quod anima Traiani non fuit sumpta.

ter à reatu pœnæ æternæ absoluta, sed eius pœna vsque ad
 tempus, id est, vtque ad diem iudicij fuit suspensa: Et hæc
 responsio non tollit etiam argumentum; quia dictum est
 in superioribus, quod nullum adiutoriū possunt dare suf-
 fragia damnatis. Ioannes vero diaconus, qui vitam beati
 Gregorij descripsit, inquit, quod non legitur Gregorium
 orasse, sed fleuisse pro anima Traiani Imperatoris; & fre-
 quenter Deus misertus concedit, quod homo, quamuis
 desiderans, petere non præsumit. Et ideo inquit, quod
 anima Traiani non fuit ab inferno liberata, & in para-
 diso posita, sed tantum ab inferni cruciatibus exempta;
 potest enim anima in inferno exillere, & inferni crucia-
 tus per Dei misericordiam non sentire. Hæc tamen opi-
 nio non tollit argumentum. Vnde aliorum est opinio
 verior, & communior, quod Traianus non fuerat à Deo
 damnatus per diffinitiuam sententiam; diuina enim sa-
 pientia præuidens beatum Gregorium debere orare pro
 Traiano, ex singulari dispensatione distulit sententiam
 diffinitiuam; & ideo oratione beati Gregorij condo-
 nauit Traiano pœnam, ad quam merebatur damnari, &
 gloriam æternam illi concessit. Et ideo non est dicendum
 ex hoc vno, & singularissimo exemplo, quod damnatis per
 diffinitiuam sententiam suffragia ecclesiæ prosint; cum
 nec in minimo possint eis fauere: ius enim singulare non
 trahit ad consequentiam, l. quod vero cōtra. ff. de legibus.

Dicit ergo August. in libro enchir. de suffragijs, quæ fi-
 unt pro malis; Talia enim omnia etsi pro valde malis nul-
 la sint adiumenta, qualescunque tamen sunt consolationes
 viuorum. hæc ille. Pro conclusione ergo quod ad hoc dico,
 quod quia nescimus sæpenumero, vtrum quis sit salua-
 tus, vel damnatus, & multi sunt, qui ita videntur boni, vt
 in morte credantur transire ad cœlum, & tamen vadunt
 ad purgatorium propter aliqua peccata secreta, quæ non
 purgauerunt. Alij vero, qui semper fuerunt mali, aliquan-
 do in morte accipiunt talem contritionem, quod ab infer-
 no liberantur, & ad purgatorium mittuntur, & de eorum
 contritione nobis non constat; possumus rogare Deū cum
 conditione, scilicet si sunt in tali statu, quod nostra

oratio illis prodesse valeat: & tales orationes non erunt frustratoriae: quia si non proderunt illis, proderunt nobis, iuxta illud Saluatoris dictum Matth. & Lucæ x. Si tibi fuerit filius pacis, requiescet super eum pax vestra; sin autem, ad vos reuertetur.

¶ Quarto dico secundum predictos doctores, quod animæ quæ vadunt ad purgatorium, & sunt illæ, quæ moriuntur cum peccatis venialibus solum; vel si quæ mortalia commiserunt, tempore mortis contritionem habuerunt, sed pœnitentiam debitam non impleuerunt. Tales enim non debent ire ad infernum, quia non sunt mortui in peccato mortali; neque ad limbum, quia sunt baptizati; neque paradisum possunt intrare, quia scriptum est in c. non potest, de pœn. dist. j. Non potest quisquam gratiam vitæ cœlestis accipere, nisi purgatus fuerit ab omni latere peccati. scriptum est enim Apocal. penultimo. Nihil conquinatum intrabit in illam. Vnde dicit Richar. in iij. dist. xxj. art. j. quæst. j. quod nullus potest de lege communiter intrare vitam æternam, donec est obligatus alicui pœnitentia. Quia ergo iustitia requirit, vt peccata purgentur, & purgantur. I. si longius, cum similibus. ff. de iudicijs, ideo necesse est dicere, quod tales animæ, quæ in hoc mundo non fuerunt purgatae, & non supportauerunt pœnas, quæ meruerunt pro peccatis, postmodum vadunt ad aliquod locum, in quo purgantur. Et ille locus dicitur purgatorium a purgando, vt inquit Franc. de May. in suo tractatu de purgatorio. Vnde de igne purgatorij potest exponi illud, quod dicitur Num. xxxj. Omne, quod potest transire per flammam, igne purgabitur; & illud Prouerb. xxv. Aufer ruginem de argento, & erit vas purissimum. Sed notandum secundum Richar. in iij. dist. xxj. art. j. quæst. ij. & xlv. art. j. quæst. ij. & sanctum Bona. in iij. dist. xx. art. j. vij. quod est vnum purgatorium commune, & generale sub terra super infernum; ad quod communiter vadunt animæ purgandæ: sunt & alia purgatoria Particularia, quæ aliquando animæ a Deo mittuntur ad faciendam pœnitentiam etiâ in hoc mundo. Et hoc facit secundum predictos doctores, quinque de causis; primo propter eorum

leuiorem punitionem, quia aliquando non meruerunt horribilia tormenta purgatorii communis, & ideo mittuntur in hunc mundum, vt eorum peccata leuia sic purgentur. Vnde Grego. in iij. dialogorum refert aliquibus reuelatum fuisse, animas quorundam defunctorum esse in vmbra ad faciendam pœnitentiam: & cuidam sancto patri reuelatum fuit animam cuiusdam defuncti esse in glacie ad faciendam pœnitentiam. † Itaque animæ in purgatorio 31 existentis possunt suffragijs viuorum adiuuari, intelligendo purgatorium siue secundum legem communem, siue secundum diuinam dispensationem. Modus autem liberandi animas est quadruplex, vel quadrupliciter reducibilis. Nam scriptum est xij. q. ij. cap. animæ defunctorum, & sunt verba Grego. Animæ defunctorum quatuor modis soluantur, aut oblationibus sacerdotum, aut orationibus sanctorum, aut charorum eleemosynis, aut ieiunio cognatorum. Et idem habetur in capit. non æstimemus, ea. q. & cap. Ideo August. in sermone de cathedra sancti Petri ait; Ostendam hominibus, qua ratione defunctorum suorum animas iuuare vtilius possint: orent quotidie pro charis suis, interpellent Deum voce flebili, deprecantur pro eorum errore veniam, & lapsuum remissionem; pascant esurientes, vestiant nudos, & si quid horum defunctorum negligentia minus actum est, fide viuentium suppleatur; adhibeat quoque vnusquisque pro charis suis sanctorum preces, sacrificia offerat, & sacerdotali eos prosecutione domino cõmendat: hæc enim sunt, quæ charos nostros iuuare possunt; hæc sunt refrigeria quiescentium; hæc remedia defunctorum. hæc ille. De qua re ille inclytus dux Iudas Machabæus laudatur in Mach. ij. c. xij. vbi dicitur; Vir fortissimus Iudas collatione facta duodecim millia drachmas argenti misit Hierosolymā offerri eas ibi pro peccatis mortuorum, iuste & religiose de resurrectione cogitans. Nisi enim eos, qui ceciderant, resurrecturos speraret, superfluum videretur, & vanum orare pro mortuis; sed quia considerabat, quod hi, qui cum pietate dormitionem acceperant, optimam haberent repositam gratiam; sancta ergo, & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, vt à pec-

catis soluantur, hac ibi. Et ideo se debet vnusquisque sollicitare, vt orationibus, & eleemosynis, ac alijs bonis operibus animas defunctorum absolui faciat à vinculis pœnarum, iuxta illud Hebræ. xiiij. Memento vincitorum, tanquam simul viuisti, & laborantium, tanquam & ipsi corpore morantes. Et si opera bona omnia defunctis eis profunt, potissimum tamen ex ijs est sacrificium Missæ, in quo meritum passionis Christi efficacius operatur. Ideo August. & Grego. dum opera, quæ profunt defunctis, commemorant, primum omnium sacrificium altaris enumerant. Similiter in sacramento Ordinis potest confertur presbytero offerendi pro viuis & pro mortuis. Quod autem verum sit, mortuos à pœnis per suffragia liberari, patet per exemplum, quod ponit Greg. iij. dialogorum dicens, quod cum quidam monachus suus, nomine Iustus, ad extremum veniens tres se habere occultos aureos indicasset, & de hoc ingemiscens mortuus fuisse præcepit Greg. fratribus, vt corpus eius cum tribus aureis in sterquilino sepelirent. Tamen cuidam ex fratribus Greg. præcepit, vt vsque ad dierum. xxx. spatium omni die pro eo corporis Christi hostiam immolaret. Qui cum missa complexer, qui defunctus fuerat, in die trigesimo eadem fratri sibi germano apparuit. quem germanus recognouit dicens, Quomodo es? cui ille respondit, huculquam male fui, sed iam modo bene sum, quia hodie communem accepi. Quia vero virtute triginta Missarum expositione beati Gregorij dictarum anima illa fuit liberata à pœnis purgatorij, ideo laudabilis consuetudo inter Christianos exorta est, vt pro suis defunctis faciât celebrare xxx. Missas, quæ dicantur Missæ S. Greg. propter prædictam causam, quo nihil gratius fieri potest ipsis mortuis.

32 ¶ Et ideo Ecclesia ordinauit, vt in omnibus horis canonicis quotidie fiat oratio pro defunctis, & dicatur, fidelis animæ per misericordiam Dei requiescant in pace. Item instituit diem commemorationis omnium defunctorum, cuius causam assignat author rationalis diuinorum officiorum lib. viij. dicens, quod sicut festum omnium sanctorum ordinatum est multis de causis, maxime propter omnia

omissorum festorum suppletionem, quia ipsorum ob multitudinem de omnibus specialiter feriari non valemus, item propter negligentiarum in festis, quæ celebramus, commissarum expiationem. Vnde in sermone omnium sanctorum dicitur, decretum est, vt die ista omnium sanctorum memoria habeatur, vt quidquid humana fragilitas per ignorantiam, aut negligentiam, vel per occupationem rei familiaris insolentatibus sanctorum minus plene peregerisset, in hac sancta oblatione persoluat. Ita pariformiter commemoratio omnium fidelium defunctorum instituta est fieri ab ecclesia tali die, vt generalibus beneficijs adiuuentur, qui specialia habere non possunt. Sicut enim Pet. Damianus ait; Sanctus Hodibe comperiens, quòd apud Vulcanum Siciliæ crebræ voces, & vlulatus dæmonum audiebantur lamentantium, eo quòd animæ defunctorum per eleemosynas, & orationes de locis pœnalibus accipiebantur, ordinauit in suis monasterijs, vt post festum omnium sanctorum fieret commemoratio defunctorum: quod postmodum a tota ecclesia fuit approbatum. Et ideo talem diem expectant mortuorum animæ, cum maximo desiderio expectantes à pœnis eripi per fidelium suffragia in totum, vel in partem. Et in omnibus Missarum solennibus pro defunctis oratio fit. c. visum, de conse. dist. j. & Apostolus ad Hebræos c. v. dicit; Omnis nanque Pontifex ex hominibus assumptus pro hominibus constituitur, vt offerat dona, & sacrificia pro peccatis.

† Si autem quærat, cuius ministerio pœnæ purgatorij infligantur? Respondet Rich. in iij. dist. ij. ar. ij. q. iij. & sanctus Bonau. ead. dist. argumento primo quæst. v. quòd non videtur conueniens, neque verisimile, quòd Dæmones exerceant hoc ministerium. Nam non decet, eum, qui iuste de aliquo triumphauit, postea puniri per ipsum, & illi subijci post triumphum; sed animæ, quæ sunt in purgatorio, iustitiæ adhærendo diabolum deuicerunt, & de eo triumphauerunt in hac vita; ergo non est rationabile, quòd eius ministerio puniantur: iniustumque est, quòd diabolus habeat super ipsas post hanc vitam. Præterea, ista pœnam purgatorij sciūt Dæmones indubitater esse vtilē illis, qui

qui ibi cruciantur: quia ad hoc puniuntur, ut purgentur, & ad Deum introducantur; sed Dæmones utilitatem hominum non quærunt, sed damnum, abhorrentque animarum liberationem, & purgationem; ergo talem punitionem non administrant, sed fugiunt. Item alius est, qui punit filium; alius, qui punit latronem; nam filium punit dominus domus, & doctor, sed latronem punit commissarius, & tortor: sed dæmones sunt tortores, & iusti sunt sicut filij, ideo non est conveniens, eos à dæmonibus puniri. Propterea, ut Aug. inquit, si Diabolus cognovisset patientiam Iob, & quod eius tentatione debebat proficere, nequaquam ipsum vexasset; ergo cum sciat certis signis, quod illæ animæ non sunt suæ, & quod ex pœna sunt meliorandæ, non videtur quod eas vllatenus vexet. Si autem quæritur, utrum hoc fiat ministerio bonorum angelorum, respondet sanctus Bona, vbi supra, quod non; quia non est verisimile, quod ipsi tam graviter affligant concives suos. Cruciantur ergo illæ animæ, quæ sunt in purgatorio, non alio ministerio eas torquente, sed solum illa pœna, ut instrumentum diuinæ iustitiæ, ipsas cruciante. Et ideo existens in purgatorio inquit illud Iob. xix. Manus domini terrent me. Ipsæ tamen animæ iustæ cum exeunt de corporis gastulo, per ministerium angelorum deferuntur ad purgatorium, si habent aliquid purgandum; & finita purgatione educuntur ab eisdem, & ad cœlum deferuntur. Itaque ipsi angeli boni sunt prædictarum animarum solummodo adiutores, & non tortores.

34 † Iste autem ignis purgatorij quantum sit terribilis, habetur de pœn. dist. vij. cap. nullus. §. hic autem. vbi dicitur. Hic etiam ignis etsi æternus non sit, miro tamen modo gravis; excedit enim omnem pœnam, quam vnquam aliquis in hac vita passus sit. Nunquam in carne inuenta est tanta pœna, etsi mirabilia passi sunt martyres tormenta hæc ille. Et sunt verba August. in libro de pœnitentia. Et eadem sententia quasi per omnia habetur xxv. dist. cap. quod aliud, & idem dicit Magister. iij. dist. xxj. & ibi sanctus Bona. art. j. quæst. ij. & beatus Tho. in eadem dist. art. j. q. iij. & Franciscus de May. in tractatu de purgatorio. Richar. & Magister

Magister in iij. d. xx. argu. ij. q. j. dicit, quod pœna causa-
tur dupliciter, scilicet ex absentia boni amati, & presentia
mali oditi: & utroque istorum modorum pœna purgato-
rij est maior qualibet pœna temporali, declarando ut ibi.
& ea dist. q. ij. ait, quod parum de pœna, quam homo volũ-
tarie assumit in hoc mundo, liberat eum magna portione
illius pœnæ, quæ est in purgatorio. Algazel quoque, scili-
cet, phyl. cap. iij. de pœna purgatorij dicit, quod est cru-
ciatus ineffabilis. Vnde scribit lac. Episcopus Tusculanus,
quod quidam mortuus precibus cuiusdam sancti fuit ere-
ptus de purgatorio ad agendam pœnitentiam in terris: qui
postmodum ita se affligebat, quod in sepulchris habitabat,
& in igne, ac niue, & glacie se inuoluebat. Vnde interro-
gatus, cur hoc faceret, respondit, si lacus ante ecclesiam to-
tus igneus esset, eligerem in eo esse vsque ad diem iudicii,
ut possem euadere pœnam purgatorij. Itē legitur de beato
Gregorio, quod postquam orauit pro Traiano, apparuit
ei angelus, & ait: Quod pro damnato rogasti, duorum tibi
datur optio; aut in purgatorio duobus diebus cruciabe-
ris, aut toto tempore vitæ tuæ fatigaberis doloribus, & in-
firmitatibus; quod ipse potius elegit, quàm duobus die-
bus in purgatorio cruciari. Legitur quoque de quodam
sancto viro, quod cum esset infirmus ad mortem, propter
quædam peccata, quæ adhuc non purgauerat, dedit Deus
illi hanc electionem, quod aut staret per horam in purga-
torio, aut septem annis in hoc mundo cum magnis, & con-
tinuis infirmitatibus. Quo eligente purgatorium, cum ibi
fuisset per spatium minimum, cœpit clamare ad angelum,
qui eum detulerat; Tu non seruasti promissum; nam di-
misti me hic per annum; quo dicente, quod non steterat,
nisi per dimidium aue maria: ille potius elegit reuerti ad
corpus, & stare septem annis in hoc mundo cum omnibus
pœnis presentibus, quàm illic parum temporis, quod re-
siduum erat. † O deuoti Christiani, si vos vultis, potestis
faciliter liberare mortuos vestros à tantis tormentis, scili- 34
cet orationibus, eleemosynis, ac ieiunijs, alijsq; suffragijs.
Legitur nanque in chronicis ordinis beati Francisci, quod
quidam frater mortuus apparuit beato Córado de Offida
eiusdem

eiusdem ordinis, & interrogatus ab eo, quomodo staret,
 respondit, quod erat in purgatorio; sed rogabat eum, ut
 pro eo faceret aliquam orationem. Tunc beatus Con-
 radus dixit vnum Pater noster pro anima eius, quo dicto il-
 le mortuus dixit; O pater charissime, quantam mihi con-
 solationem dedit oratio vestra; certe videtur mihi, quod
 magnas mihi poenas abstulerit, ita quod sum valde alleui-
 tus. Tunc beatus Conradus dixerat iterum centum Pater
 noster pro eo, quibus finitis, dixit ille mortuus; Gratias
 vobis immensas ago, pater venerande, quia per oratio-
 nes vestras sum liberatus ab omnibus poenis purgatorii,
 vado ad gloriam celestem. Et his dictis ad celum ascen-
 dit. Legitur quoque in eiusdem chronicis, quod dum be-
 tus frater Ioannes de Abierna eiusdem ordinis in die mor-
 tuorum Missam diceret pro eis, vidit quasi infinitas ani-
 mas de purgatorio exeuntes, & Paradisum ascendentes
 tanquam scintillas de ardenti fornace exeuntes, & in aere
 transuolantes. O si possemus aures ad os purgatorii po-
 nere, audiremus profecto mortuos nostros clamantes
 igni horribili, & dicentes; O quam terribilis est ista flamma,
 o quam ardentissimus ignis; quis nobis aliquid refrigerij
 prestabit? Vnde inquit Greg. iij. dialogorum. Non est
 differentia inter ignem inferni, nisi quod illi qui sunt
 in purgatorio, habent spem aliquando exire de inde,
 quam non habent damnati. Clamantque patres
 & matres in purgatorio dicentes; O filij ingrati, quibus
 bona nostra dimisimus, succurrite nobis. Clamant matres
 vxores vocantes, & dicentes; O vxores, in quibus con-
 dentiam habentes, diuitias nostras vobis dimisimus,
 dotes accreuimus, ac dominas nostrorum bonorum reliqui-
 mus, subuenite miseris, & nos adiuuate, vt ex-
 mur ab his atrocissimis poenis. Vbi est amor, quem nos
 ostendebatis? bene apparet, quod vera est illa sententia
 quae dicit; qui longe est ab oculis, corde longe abest. Haec
 nobis, quia quilibet nostrum dicere potest cum psalmista.
 Obluioni datus sum, tanquam mortuus a corde. Et de hoc
 bis prophetauit idem psalmista; Deperiit memoria eorum
 cum sonitu, scilicet camparum, & fletu in morte, & sepel-

tione nostra. O igitur propinqui, & affines nostri, si nos diligitis, ostendite modo in tantis calamitatibus nostris.

De quo quidem igne purgatorij Paulus j. ad Corinth. iij. scribit; Vniuscuiusque opus, quale sit, ignis probabit. Et paulo infra; Ipse autem saluatus erit, sic tamen quasi per ignem. Et aduertite, quod aliqui hæretici negabant purgatorium; & in concilio Ferrariensi, sessione prima, præsentente Ioanne, Imperatore Constantinopolitano, & præsentente Patriarcha Constantinopolitano, inter doctores Latinos, & Græcos fuit quæstio de purgatorio disputata. Et licet esset aliqua discrepantia inter Latinos & Græcos, tamen Græci conuenerunt cum Latinis, vt constat in dicta sessione prima dicti Concilij celebrati Ferrariæ, die mercurij, octauo mensis Octobris, anno. M.ccccxviiij. Et Latini allegabant pro se supradictam sanctam, & piam sententiam Apostoli dicentis; Vniuscuiusque opus, quale sit, ignis probabit; ipse autem saluabitur, sic tamen quasi per ignem; & concordēs intelligebant, & exponebant dictum Apostoli pro igne purgatorij; non autem pro igne perpetuo capi debere dicebant, iuxta illud prophetæ; Salua me domine, quoniam defecit sanctus. & alibi; Salua seruum tuum Deus meus sperātem in te. Et, Domine Deus virtutum conuerte nos; & ostende faciem tuam, & salui erimus. Petrus autem timens, ne submergeretur, dixit; Domine salua me; Christus extendens manum accepit, & saluauit ipsum. Et, Salua Deus populum tuum. Verbum ergo saluare dicebant Latini semper in bonam partem accipitur; Et sic fuit conclusum secundū opinionē Latinorum, authoritate Apostoli. Et de purgatorio vide in c. viij. Lucæ, vbi Saluator dixit; Remittitur ei. s. Magdalene peccata multa; quoniam dilexit multū; cui autē parū dimittitur, parū diligit. Ex hoc loco sumitur quod vbi est parua dilectio, est parua remissio; sed non quantū ad culpā, quia totaliter remittitur culpa; ergo debet intelligi quantū ad pœnā. Ergo si impius erat debitor multæ pœnæ, & parum diligit, remittetur ei parum pœnæ; & ita remanebit ei aliqua purganda. Itaq; si tunc decedat ab hac vita, cum non dilexerit multū, sequitur, quod purganda erit talis pœna

na in alio seculo. Itaque supradictis autoritatibus continetur hæretici negantes purgatorium. Item pro complemento sermonis dicemus, quod quæstiones disputentur in scholis, & non in ecclesijs coram omni populo; & prædicare officium est presbyterorum tantum. capit. ad cimus. xvj. quæst. j. Et mulieres in ecclesia taceant, id est cessent à doctrina. † Et nota, quod duplex est malum, scilicet, culpæ, & pœnæ: culpa enim remittitur ex sola contritione peccatorum, sine qua non sufficiunt opera charitatis. c. dixi, & c. si peccatū, de pœnit. dist. j. sed pœna peccati ex sola contritione non dimittitur nisi ex pœnitentia exteriori, nisi maxima esset contritio; nam maxima contritio maxima pœna est, ut cōtritio Magdalene, & beati Petri, & boni latronis, & aliorum, ut notatur in glo. & per doct. in c. baptismi vicem, de consecra. dist. iij. Et animæ existens in purgatorio certa est de sua salute eterna, secundum communem doctrinam ecclesiæ, & videt charitatem seu gratiæ habitum in se ipsa existentem; & sic est certa de sua salute eterna. & vide doctissimum Caietanum in primo secundo, quæstione xvij.

DE ORIGINE CELEBRATIONIS
Conciliorum generalium in Ecclesia
Dei. Cap. LI.

S V M M A R I V M.

- 1 Unde consiliorum celebratio habuerit originem.
- 2 Prima synodus à quo celebrata fuerit, & sic de alijs usque ad num. 9.
- 10 Generalia concilia in Ecclesia Dei Constantini Imperatoris tempore coeperunt.
- 11 Concilia à quibus, quo tempore & ubi, celebrata fuerint, usque ad num. 27.
- 28 In factis arduis, ad concilium recurrendum est.
- 29 Concilium generale qua de causa vacare debet.
- 30 Non potest congregari concilium sine licentia Pontificis, dum enim habere caput & membra.